

LLIBRE BLANC DE LA CULTURA AL Penedès

UNA APROXIMACIÓ DIAGNÒSTICA

Amb el suport de:

CRÈDITS:

DIRECCIÓ, RECERCA I AUTORIA: Gerard Ramon
DIRECCIÓ, COORDINACIÓ I EDICIÓ: Ramon Arnabat

El Llibre Blanc de la cultura al Penedès. Una aproximació diagnòstica ha estat realitzat entre els mesos de juliol 2012 fins gener 2013.

1	PRESENTACIÓ	5
2	METODOLOGIA	7
2.1	OBJECTIUS I FASES DE L'ESTUDI	7
2.2	DEFINICIÓ I DELIMITACIÓ: PENEDÈS I CULTURA	8
2.3	ESTABLIMENT D'INDICADORS I OBTENCIÓ DE DADES	11
3	ANÀLISI TERRITORIAL	16
3.1	EL PENEDÈS: CONTEXT HISTÒRICO-POLÍTIC	16
3.1.1	COORDINACIÓ TERRITORIAL	18
3.2	CONTEXT GEOGRÀFIC SITUACIÓ I COMUNICACIONS	19
3.2.1	COMUNICACIONS	20
3.3	COMARQUES I MUNICIPIS	22
3.3.1	ALT PENEDÈS	22
3.3.2	BAIX PENEDÈS	23
3.3.3	GARRAF	24
3.4	SÍNTESI SOCIODEMOGRÀFICA – (PER COMARQUES)	25
3.4.1	EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ	25
3.4.2	ESTRUCTURA POBLACIÓ	28
3.4.3	ORIGEN DE LA POBLACIÓ-IMMIGRACIÓ	29
3.4.4	ACTIVITAT ECONÒMICA I OCUPACIÓ	32
3.4.5	NIVELL D'INSTRUCCIÓ I CONEIXEMENT DEL CATALÀ	35
4	LA CULTURA UNA MIRADA GLOBAL	38
4.1	CONTEXT GLOBAL	38
4.2	POLÍTIQUES CULTURALS – PERSPECTIVA HISTÒRICA	40
4.3	LES POLÍTIQUES CULTURALS LOCALS A CATALUNYA	41
5	AGENTS CULTURALS AL PENEDÈS	43
5.1	AGENTS PÚBLICS	43
5.1.1	GENERALITAT DE CATALUNYA	44
5.1.2	DIPUTACIONS	45
5.1.3	CONSELLS COMARCALS	46
5.1.4	AJUNTAMENTS	48
5.1.5	ENTITATS	56
5.2	MITJANS DE COMUNICACIÓ	60
5.2.1	TELEVISIÓ I RÀDIO	60
5.2.2	PREMSA I PORTALS DIGITALS	61
5.3	INICIATIVA EMPRESARIAL I MECENATGE CULTURAL	63
5.3.1	INICIATIVA EMPRESARIAL	63
5.3.2	MECENATGE CULTURAL	64

6	<u>PÚBLICS CULTURALS</u>	65
6.1.1	LA DIETA CULTURAL DELS CATALANS	65
6.1.2	LA DIETA CULTURAL DELS PENEDESENCS	66
7	<u>ACCIÓ CULTURAL AL Penedès</u>	69
7.1	FESTA I CULTURA POPULAR	69
7.2	PATRIMONI I MUSEUS	71
7.3	ARTS INTERPRETATIVES	75
7.4	LLIBRE I LITERATURA	79
7.5	ARTS VISUALS	81
7.6	AUDIOVISUAL	83
7.7	EDUCACIÓ I CULTURA	85
7.7.1	CONTEXT GENERAL DE L'EDUCACIÓ A CATALUNYA	85
7.7.2	FORMACIÓ I EDUCACIÓ ARTÍSTICA AL Penedès	86
7.8	TURISME, I CULTURA	87
8	<u>EQUIPAMENTS CULTURALS</u>	90
8.1	MAPA D'EQUIPAMENTS	90
8.2	EQUIPAMENTS CULTURALS (PER TIPOLOGIA)	93
8.2.1	BIBLIOTEQUES I ARXIUS	95
8.2.2	MUSEUS I EQUIPAMENTS PATRIMONIALS	97
8.2.3	EQUIPAMENTS ESCÈNICS I MUSICALS	99
8.2.4	CENTRES CULTURALS POLIVALENTS	101
8.2.5	ESPAIS D'ARTS VISUALS	105
8.2.6	ALTRES ESPAIS	105
9	<u>DIAGNOSI</u>	106
9.1	SÍNTESI TERRITORIAL	106
9.2	SÍNTESI CULTURAL - DAFO	108
9.2.1	FORTALESES:	108
9.2.2	DEBILITATS:	111
9.2.3	OPORTUNITATS:	113
9.2.4	AMENACES:	114
10	<u>IDENTIFICACIÓ DE REPTES</u>	115
10.1	REPTES GENERALS DEL Penedès	116
10.2	REPTES CULTURALS DE Penedès	117
11	<u>BIBLIOGRAFIA I FONTS CONSULTADES</u>	118
12	<u>RELACIÓ DE TAULES I GRÀFICS</u>	120
13	<u>ANNEX</u>	122

1 PRESENTACIÓ

L'Institut d'Estudis Penedesencs (IEP) treballa en l'àmbit de la cultura penedesenca en el present, mirant al futur, sense oblidar al passat, i ho fa amb els peus a la terra penedesenca, però amb els ulls oberts a Catalunya i al Món. L'IEP entén la Cultura com aquell conjunt d'activitats que ens donen identitat, que ens permeten entendre el món i transformar-lo. Un concepte de cultura divers: local i global, individual i col·lectiu, material i immaterial. Una cultura que ha d'esdevenir una eina bàsica en els processos de creació i transformació, però també en el desenvolupament econòmic i humà, en la cohesió social, en l'arrelament i la identitat, en l'emoció i l'experiència, de les persones i els grups socials del nostre territori.

L'Institut d'Estudis Penedesencs aposta per la progressiva creació d'un sistema cultural penedesenc en xarxa, potent i sostenible que integri el marc local, el comarcal i el veguerial, i que l'insereixi en el marc nacional i internacional. Un sistema que coordini i potenciï la cultura al Penedès i que ens permeti guanyar identitat penedesenca i projecció a Catalunya i al Món. Per l'IEP el futur de la cultura al Penedès està en el treball en xarxa que afavoreixi la cooperació i la complementarietat, que potenciï les singularitats i que garanteixi la viabilitat i projecció de les diverses propostes territorials i sectorials, sobretot en els camps de la creació i la producció. Que afavoreixi la interrelació i la coordinació entre els diversos camps de la cultura, entre els diversos agents culturals, entre els diferents equipaments i equips i entre les diverses realitats territorials.

L'Institut d'Estudis Penedesencs ha esdevingut els darrers anys el pal de paller de la cultura penedesenca (Alt Penedès, Baix Penedès i Garraf). A més, l'IEP recull el testimoni de la potenciació cultural del Penedès que van posar en marxa els anys vint i trenta del segle XX un grup de persones i que s'estructurà al voltant de les **Exposicions d'Art del Penedès** celebrades a Vilafranca del Penedès (1926), el Vendrell (1927) i Vilanova i la Geltrú (1929).¹ Ha estat assumint les responsabilitats que comporten aquests fets, que l'IEP s'ha posat al capdavant del debat estratègic sobre la cultura en aquest territori. Un debat que ha tingut les seves primeres materialitzacions en l'organització de la **Festa de la Cultura del Penedès** i el lliurament dels **Reconeixements culturals Collita 2009** (a Calafell), **Collita 2011** (a Vilanova i la Geltrú) i **Collita 2013** (al Vendrell). Així com en l'organització de dues Jornades de reflexió i debat: **El Penedès a la Catalunya del segle XXI. La Cultura** (2010)² i **La cultura al Penedès: passat, present i futur** (2012)³ que, a partir del coneixement del passat i de l'anàlisi del present, permetessin dissenyar unes alternatives globals i de cohesió que situïn la cultura penedesenca al lloc que li pertoca per la seva qualitat. Aquestes dues Jornades han comptat amb el suport dels Consells Comarcals i dels Ajuntaments Penedesencs, del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, de l'Obra Social de Caixa Penedès, de la Fundació Mútua Catalana, de l'Institut Ramon Muntaner, i de nombroses persones i entitats relacionades amb el món cultural penedesenc. A més, l'IEP ha estat el coordinador i impulsor de la **Comissió de Cultura del Pla Estratègic del Penedès** en el

¹ *Les exposicions d'Art del Penedès: 1926 – 1927 – 1929*, El Vendrell, IEP, 2012 (edició facsímil).

² Ramon ARNABAT (Coord), *El Penedès a la Catalunya del segle XXI*, Vilafranca del Penedès, IEP, 2011.

³ Vegeu un resum de les aportacions i de les conclusions provisionals a <http://www.iepenedesencs.org/nova/portada.php>

qual participen les administracions locals i comarcals, les associacions empresarials i sindicals i diverses entitats socials.⁴

És en aquest marc que des de l'Institut d'Estudis Penedesencs es decideix d'endegar de forma paral·lela l'elaboració d'un **Llibre blanc de la cultura al Penedès** que ens permeti conèixer amb profunditat quina és la situació actual de la cultura al Penedès, tot recollint les dades estadístiques bàsiques (agents, sectors, activitats, infraestructures), els resultats dels treballs de la Comissió de Cultura del Pla Estratègic del Penedès, les propostes i conclusions referents a cultura de les dues Jornades celebrades i de les entrevistes amb persones i entitats culturals del territori, i es presenti un primer DAFO (Debilitats, Amenaces, Fortaleses i Oportunitats). L'elaboració del **Llibre blanc de la cultura al Penedès** ha comptat amb la col·laboració del **Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, de la Diputació de Barcelona i de l'Obra Social de Caixa Penedès**, sota la direcció de Gerard Ramon i la coordinació de Ramon Arnabat, i la participació de la Junta de l'IEP.

El **Llibre blanc de la cultura al Penedès** ha de servir de base pels debats sobre el present i el futur de la cultura al Penedès, per això s'hi analitza la situació del present a nivell municipal, comarcal i veguerial, tant des del punt de vista de l'activitat i la creació cultural, com dels agents i de les infraestructures culturals, i es proposen algunes línies de futur que, junt als debats que s'han de generar al seu voltant, permetin millorar la creació i la activitats cultural, la seva inserció a la cultura catalana, la gestió i utilització de les infraestructures culturals, la cooperació i coordinació entre els diversos agents i els diversos territoris.

El **Llibre blanc de la cultura al Penedès** pot servir de base per a la convocatòria d'uns **Estats Generals de la cultura al Penedès** que reunixin les persones, entitats, empreses i administracions que treballen a les nostres comarques en l'àmbit cultural; que reunixi als creadors, productors, executors i públics culturals; que reunixi l'àmbit privat, el públic, l'associatiu, el professional i l'amateur; amb l'objectiu d'analitzar el present i debatre sobre el futur de la Cultura al Penedès.

---

⁴ FUNDACIÓ PRO PENEDÈS, *Pla estratègic del Penedès. III Alt Penedès. Informe de diagnosi*, Vilafranca del Penedès, Fundació Pro Penedès, 2012.

2 METODOLOGIA

2.1 Objectius i fases de l'estudi

El *Llibre Blanc de la Cultura al Penedès, una aproximació diagnòstica* té per objectiu aportar un millor coneixement sobre les polítiques, els agents, i les programacions i activitats culturals que es desenvolupen al territori.

La mateixa accepció del Penedès com una unitat territorial és totalment intencionada. Cal tenir en compte que aquesta és una visió sobre el territori que té certs fonaments històrics i d'arrelament cultural. Tanmateix les divisions administratives obvien aquesta realitat, i les dinàmiques globals i metropolitanes dels darrers cinquanta anys han gairebé esborrat una visió de conjunt del Penedès en l'imaginari polític i ciutadà.

Aquesta diagnosi parteix de la hipòtesi que el Penedès com a conjunt suma més fortaleces i oportunitats enfront les febleses i amenaces. Per tant la diagnosi vol fer explícites les sinergies existents o potencials que hi ha al Penedès en l'àmbit cultural, i com aquesta visió territorial unitària aporta avantatges sobre visions fragmentades o autònomes.

Per a realitzar una diagnosi de la cultura al Penedès s'estableixen les següents fases:

- **Disseny metodològic**
- **Recollida informació i treball de camp**
- **Sistematització i explotació de les dades**
- **Elaboració d'una diagnosi**

2.2 Definició i delimitació: Penedès i Cultura

Pel disseny de la metodologia cal en primera instància circumscriure els conceptes de **Penedès i de cultura**.

Aquí s'entén per **Penedès** el territori format pel conjunt **de comarques de l'Alt i el Baix Penedès, i el Garraf**. S'obvia la comarca de **l'Anoia** per una qüestió d'abast i dimensió de l'estudi, tot i que és un element a tenir en compte pel què fa a bona part dels seus municipis.

Les accepcions i definicions de **cultura** són àmplies i sovint ambigües, en el present estudi s'entèn cultura com el conjunt d'expressions i manifestacions artístiques, patrimonials, i de cultura popular. De la mateixa manera s'afronta l'anàlisi de la cultura des de múltiples perspectives, i se la posa amb relació a d'altres àmbits com l'educació, l'economia o el turisme.

Per tal de poder realitzar la diagnosi de la cultura al Penedès s'ha establert una anàlisi des d'una triple perspectiva:

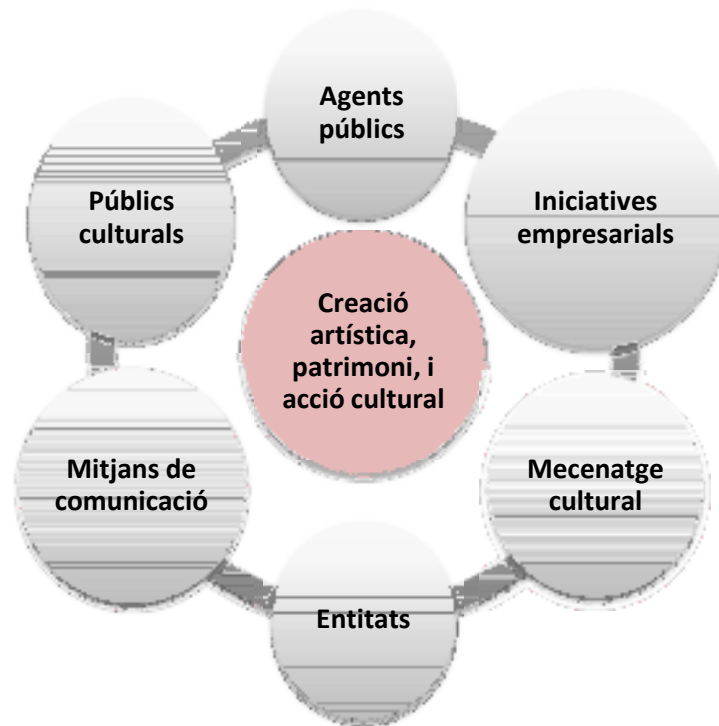
- **Els agents culturals**
- **L'acció cultural**
- **Els equipaments culturals**

Es consideren **agents culturals locals** totes aquelles organitzacions i persones l'activitat de les quals està estretament lligada amb la creació artística, el desenvolupament, i la difusió de la cultura. Per tant, els agents són aquells que vehiculen i influeixen d'una forma o altra en la vida cultural del territori. Aquest conjunt presenta una enorme heterogeneïtat d'institucions i d'organitzacions, en l'actual document s'han classificat en sis grans grups::

- **Agents públics:** Administracions públiques
- **Entitats:** Organitzacions privades sense ànim de lucre. Entitats i associacions del Penedès
- **Mitjans de Comunicació:** Mitjans de comunicació d'abast local, comarcal i intercomarcal.
- **Iniciatives culturals empresarials:** Organitzacions privades amb ànim de lucre.
- **Mecenatge cultural:** Organitzacions privades que col·laboren o fomenten activitats culturals mitjançant el patrocini
- **Públics culturals:** són els destinataris, els consumidors de l'activitat i l'oferta cultural. Malgrat tot no s'han de veure com agents passius sinó com agents actius en les dinàmiques culturals locals.

Il·lustració 1. Agents culturals

Font: Elaboració pròpia

Per delimitar els àmbits de l'acció cultural i per agrupar les activitats culturals s'ha partit la **Classificació UNESCO** per a les estadístiques culturals (2009)⁵ que és la mateixa que utilitza el **Departament de Cultura** de la Generalitat de Catalunya.

Així s'han distingit el següents àmbits:

- **Festa i cultura popular (patrimoni cultural intangible)**
- **Patrimoni i museus**
- **Arts Interpretatives (Música i Arts Escèniques)**
- **Llibre i literatura**
- **Arts visuals**
- **Audiovisual**

⁵ Per a més detall, veure la publicació: *Marco de Estadísticas Culturales de la UNESCO*, Conferencia General, 35a. sessió, París. http://www.uis.unesco.org/template/pdf/cscl/framework/FCS_2009_SP.pdf

També s'han tingut en compte els sectors creatius com **el disseny (gràfic, moda, etc.) i serveis de publicitat, arquitectura, etc.** Si els **sectors culturals** s'alimenten d'una **creativitat simbòlica** per a la **producció i difusió per al consum final** de famílies i institucions, els **sectors creatius** utilitzen una **creativitat funcional** per a un **consum intermedi** dirigit a empreses i institucions d'altres sectors. Es pot dir que ambdues creativitats i ambdós sectors es reatrealimenten.

El concepte infraestructura té aquí un caràcter instrumental, és a dir, que les infraestructures són les eines que permeten als agents desenvolupar la seva activitat. En l'àmbit de la cultura les infraestructures bàsiques són aquelles que es coneixen com equipaments culturals.

L'actual document té en compte la classificació d'equipaments del **PECCat 2010-2020**⁶.

Un **equipament cultural** no és tan sols un espai, una instal·lació, o una infraestructura, sinó que és la **suma entre l'element infraestructural i l'element de continguts (públic, programació i gestió)**. En aquest sentit un equipament pot ser **integral** (un sol edifici reuneix tots els recursos), però també es pot donar el cas d'un equipament **dispers** (diferents edificis i instal·lacions fan ús d'uns recursos a través d'un funcionament sistèmic o en xarxa).

Es tenen en compte els següents **camp de classificació**:

- **Arxiu**
- **Biblioteques**
- **Museus i equipaments patrimonials**
- **Equipaments escènics i musicals**
- **Centres culturals polivalents**
- **Espais d'arts visuals**
- **Altres espais**

---

⁶ PECCat. *Pla d'equipaments Culturals de Catalunya. 2010-2020*. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Secretaria General. Subdirecció d'Equipaments Culturals.2010

2.3 Establiment d'indicadors i obtenció de dades

Per a poder elaborar una **diagnosi prou fiable i detallada** cal establir un conjunt d'indicadors culturals mínims que permetin **una sistematització i ordenació de les dades** i facilitin els diferents nivells d'anàlisi. S'han establert un conjunt d'indicadors per a l'anàlisi territorial i per a l'anàlisi cultural:

Indicadors per a l'**anàlisi territorial**:

- *Indicadors geogràfics*
- *Indicadors de comunicació i trànsit*
- *Indicadors sociodemogràfics*
- *Indicadors econòmics*
- *Indicadors de nivell d'instrucció*

Indicadors per a l'**anàlisi cultural**:

- *Indicadors de política cultural local*
- *Indicadors de recursos humans*
- *Indicadors de despesa pública en cultura*
- *Indicadors de consum cultural*
- *Indicadors d'activitat cultural*
- *Indicadors d'equipaments culturals*
- *Indicadors d'ensenyament i educació*
- *Indicadors de formació artística*
- *Indicadors de turisme*

Les dades obtingudes s'han agrupat a diferents nivells:

- **Municipal**
- **Comarcal**
- **Territorial (Penedès)**

Així el **municipi és la unitat territorial mínima**. Un total de **47 municipis** que s'agrupen en cinc trams o grups:

- **Capitals de comarca**
- **Municipis <25.000 habitants**
- **Municipis de 5.000<15.000 habitants**
- **Municipis entre 1.000<5.000 habitants**
- **Municipis >1.000 habitants**

Taula 1 Municipis del Penedès per trams de població

Capitals comarca		<25.000		5.000<15.000	
Vilanova i la Geltrú	66.905	St. Pere de Ribes	28.783	Cubelles	14.293
Vilafranca del Penedès	38.785	Sitges	28.617	Cunit	12.551
El Vendrell	36.453	Calafell	24.984	St. Sadurní d'Anoia	12.345
				Gelida	7.085
				Sta. Margarida i els Monjos	7.030
				L'Arboç	5.548

1.000<5.000				>1.000	
Canyelles	4.282	Llorenç del Penedès	2.245	St. Cugat Sesgarrigues	992
Olivella	3.589	Castellet i la Gornal	2.223	Les Cabanyes	927
Olèrdola	3.584	St. Quintí de Mediona	2.147	Pacs del Penedès	872
La Bisbal del Penedès	3.373	Bellvei	2.082	Bonastre	642
Santa Oliva	3.343	La Granada	1.995	Pontons	572
Sant Martí Sarroca	3.197	Olesa de Bonesvalls	1.762	Masllorenç	538
Subirats	3.075	Avinyonet del Penedès	1.710	Puigdàlber	525
Banyeres del Penedès	2.995	Castellví de la Marca	1.649	Santa Fe del Penedès	408
St. Jaume dels Domenys	2.505	El Montmell	1.509		
St. Llorenç d'Hortons	2.492	Font-Rubí	1.466		
Torrelles de Foix	2.454	Torrelavit	1.398		
St. Pere de Riudebitlles	2.382	El Pla del Penedès	1.145		
Mediona	2.347	Vilobí del Penedès	1.103		
Albinyana	2.347				

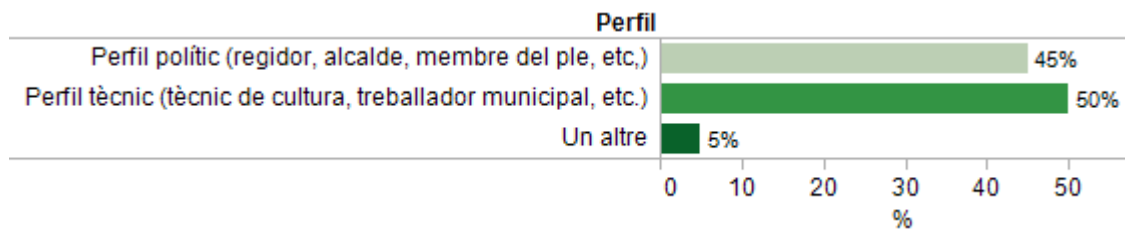
L'obtenció de dades per a l'elaboració de la diagnosi s'ha fer a partir de **fonts quantitatives i de fonts qualitatives**. Actualment existeix una **manca de disponibilitat de dades públiques de la cultura en l'àmbit local** la qual cosa dificulta un anàlisi rigorós. És per aquest motiu que s'ha optat per combinar la l'obtenció de **fonts primàries** per completar d'una banda aquest buit de dades, i de l'altra per obtenir informació qualitativa.

Les **fonts secundàries** consultades consten a l'apartat bibliogràfic del present document, en el què destaquen informes, estudis, recopilacions estadístiques, i articles referents al Penedès i a la Cultura.

Per a l'obtenció d'informació de primera mà s'ha elaborat una **enquesta per als municipis del Penedès**.

Amb una **mostra total de 47 municipis** s'ha obtingut la resposta per part de 40 municipis , és a dir un **85%**. Aquesta enquesta ha estat dirigida a les **regidories de cultura**, d'aquesta manera s'ha preguntat també pel **perfil** de la persona que responia l'enquesta. A continuació hi ha el detall del perfil dels enquestats:

Gràfic 1 Perfil individual en la resposta de les enquestes als municipis

En l'enquesta es de cada municipi tracta els següents **camp**s⁷:

- **Administració local de la cultura**
  - *Forma/formes organitzativa/es (àrees, ens, etc.)*
  - *Polítiques culturals*
  - *Recursos humans i econòmics*
- **Equipaments culturals**
  - *Públics*
  - *Privats*
- **Acció cultural**
- **Tipologia d'activitats culturals al municipi**
  - *Entitats culturals*
  - *Formació artística*
- **Turisme cultural i Elements de patrimoni cultural**

⁷ Es pot consultar l'enquesta sencera a l'annex

En el camp de *recursos humans i econòmics* el resultat ha donat disparitat en les respostes obtingudes fruit d'una lliure interpretació de l'anunciat. Aquesta circumstància ha obligat, a posteriori, a matisar els resultats. Aquest també és el cas de les respostes referents als pressupostos municipals de cultura del 2012, i també de les respostes sobre el personal dedicat a cultura ens els ajuntaments.

En la qüestió sobre els pressupostos municipals alguns resultats obtinguts no concorden amb la realitat ja que, en alguns casos, no s'ha tingut en compte la despesa en personal. Les dades pressupostàries de les capitals de comarca han estat contrastades i modificades perquè la informació està disponible i detallada a l'espai web de les corporacions (Vilafranca del Penedès, el Vendrell, i Vilanova i la Geltrú). Per a la resta de municipis les dades pressupostàries s'han deixat tal com s'han respòs a l'enquesta, tanmateix en l'anàlisi posterior s'han agrupat els municipis per quantitat de població i trams amplis en els imports de pressupost municipal de cultura ⁸.

En la qüestió sobre el personal municipal que treballa en tasques relacionades amb la cultura, les respostes no distingeixen si el personal es dedica de forma exclusiva a la cultura, o si bé comparteix les tasques en l'àmbit cultural amb d'altres. Els resultats s'han exposat d'acord amb els que s'han obtingut a l'enquesta i cal matisar-los tenint en compte la circumstància que aquí s'exposa.

Totes les dades obtingudes amb l'enquesta han estat processades mitjançant unes **fitxes municipals que s'adjunten en annex**.

Per l'obtenció **d'informació qualitativa** s'ha optat d'una banda per la utilització de les fonts secundàries disponibles, i de l'altra un conjunt de sessions.

Les **sessions d'una banda formen part de les XXIII jornades organitzades per l'Institut d'Estudis Penedesencs** durant el novembre del 2012 *Cultura al Penedès: passat, presents, i futur*⁹.

Sessió de divendres 9 de novembre a les 19h al Foment Vilanoví de Vilanova i la Geltrú, **Polítiques Culturals**, amb la participació de:

- **Marijó Riba (Regidora de Cultura de Vilanova i la Geltrú)**
- **Albert Solé (Regidor de Cultura del Vendrell)**
- **Josep Anfruns (Regidor de Cultura de Gelida)**
- **Rosa Hernández (Consellera de Cultura del Consell Comarcal de l'Anoia)**

---

⁸ Veure l'apartat de pressupost en cultura dins del punt 5.1.4 d'aquest document

⁹ Es poden consultar les conclusions d'aquestes jornades a <http://www.iepenedesencs.org/>

LLIBRE BLANC DE LA CULTURA AL PENEDÈS UNA APROXIMACIÓ DIAGNÒSTICA

Sessió de dissabte 10 de novembre a les 9:30h a la Sala Polivalent de l'Escola Municipal Pau Casals, **Cultura actual, present i futur**, amb la participació de:

- **Enric Rovira (Actor i director de Forani Teatre del Vendrell)**
- **Xavier Carbonell (Membre de la Direcció del Faraday – Festival de Música Independent de Vilanova i la Geltrú)**
- **Ramon Sicart (Galeria Sicart de Vilafranca del Penedès)**
- **Mireia Bertran (dissenyadora gràfica, i representant de Dones d'Empresa)**
- **Joan Pinyol (Escriptor i articulista – Capellades)**

Sessió de dissabte 10 de novembre a les 11:00h a la Sala Polivalent de l'Escola Municipal Pau Casals, **Economia, Cultura, i Turisme**, amb la participació de:

- **Ramon Arnabat (Marca Penedès - President de l'Institut d'Estudis Penedesencs)**
- **Núria Sala (Enoturisme Penedès – Consorci de Turisme de l'Alt Penedès)**
- **Jaume Salvat (Paissatge del Genís -Baix Penedès)**
- **Vinyet Panyella (Directora del Consorci de Patrimoni de Sitges)**
- **Raimon Gusi (Vilafranca Capital de la Cultura 2015 – Regidor de Cultura de Vilafranca del Penedès)**

D'altra banda, la informació qualitativa i l'estudi s'han complementat amb un conjunt de sessions que han donat com a resultat unes **càpsules de vídeo de bones pràctiques** en el camp de la cultura. Aquestes càpsules estaran disponibles via internet i s'adjunten a aquest document.

Pere Agramunt - Director artístic de Faraday – Festival de Música Independent de Vilanova i la Geltrú

Carles Castro – Director de Eix Diari

Denis Martos – President de l'Embarcada del Vendrell

Núria Sala – Directora Enoturisme Penedès - Consorci de Turisme de l'Alt Penedès

Ramon Arnabat – Projecte Tots el Noms – Institut d'Estudis Penedesencs

Jordi Canchales i Xavier Fornos – Direcció de Most Festival internacional de Cinema del Vi i el Cava

3 ANÀLISI TERRITORIAL

3.1 El Penedès: context històrico-polític

Si el Penedès té unes justificacions irrefutables, aquestes són la geogràfica i la històrica, prou ben reflectides ambdues en la toponímia del territori que abasta del Gaià al Llobregat i de la serra d'Ancosa a la Mediterrània. El marc geogràfic i la història comuna són les arrels de la consciència de pertinença a aquesta terra per part dels penedesencs. Parlem d'aquesta història.

Tot i que la presència humana al Penedès es remunta a la prehistòria (60.000 anys a.n.e), és a partir del segle VII a.n.e que trobem una ocupació estable d'aquest territori i mínimament organitzada al voltant del turó d'Olèrdola, es tracta dels ibers, concretament dels cossetans. A partir d'aquest moment el Penedès s'ha mantingut humanitzat, tot i els dominis diversos i successius del territori per part dels romans, visigots, musulmans i francs.

Serà durant el segle X, en ple procés feudalitzador i quan aquest territori es trobarà al bell mig de la Marca, quan apareixerà per primer cop la denominació Penedès (*Penitese* o *Penitense*) per tal de referir-se a aquestes contrades com a terra de castells roquers. Aquest territori i la gent que l'habita adquireixen ben aviat unes característiques pròpies i serà conegut com a comtat del Penedès durant el segle XI, quan Mir Geribert pretén independitzar-se del comtat de Barcelona, autoproclamant-se Príncep d'Olèrdola. A partir de finals del segle XI i durant el XII el comte de Barcelona nomenarà vicaris reials per tal que l'ajudin a administrar el territori comtal, i un d'aquests serà vicari del Penedès.

Des de finals del segle XIII Catalunya es divideix en vegueries i el Penedès esdevé una d'elles, reconeguda oficialment l'any 1301 amb el nom de vegueria de Vilafranca del Penedès. La vegueria era una divisió territorial reial que responia a una realitat geogràfica i humana, al capdavant de la qual hi havia el representant del rei en el territori, el veguer. La vegueria de Vilafranca es mantindrà al llarg de quatre segles, amb tan sols una sola modificació important: la creació de la sots-vegueria d'Igualada.

L'any 1714 la derrota catalana a la guerra de Successió, comportarà l'aplicació a Catalunya del decret de Nova Planta que l'any 1716 implantarà l'organització territorial castellana en base als corregiments. El nou corregiment de Vilafranca del Penedès abastarà quasi el mateix territori que la vegueria, excepte una franja litoral que passarà a la de Tarragona. Cal destacar que tots els mapes de Catalunya que es publiquen durant els segles XVI, XVII i XVIII dibuixen sempre una àmplia comarca natural que anomenen Penedès.

L'organització territorial corregimental es mantindrà fins a començaments del segle XIX, quan la nova organització liberal del territori el dividirà en Partits Judicials i Províncies (1812, 1822, 1834, 1860), de manera que l'antiga vegueria del Penedès restarà dividida en dues províncies (Barcelona i Tarragona) i quatre partits judicials (Vilafranca, Vendrell, Igualada i Vilanova). Els fets, però, són tossuts i els mapes que editen els geògrafs durant el segle XIX i el primer terç del segle XX, segueixen delimitant el territori penedesenc com una gran comarca de Catalunya.

Durant el primer terç del segle XX, tant la Mancomunitat de Catalunya (1919), com les primeres propostes de divisió territorial de la Generalitat republicana (1931), proposen de recuperar l'organització comarcal i defineixen el Penedès com una sola comarca amb els límits de la vella vegueria. Uns límits que són refrendats pels ajuntaments, per les enquestes que es fan a la població, i per les reflexions i publicacions diverses del territori, confirmant que el Penedès no era tant sols un

territori *en si* (natural i històric), sinó també ho era *per a si* (per voluntat de la gent que hi vivia). Malgrat tot, l'any 1936 quan s'aplicarà la divisió territorial de la Generalitat republicana la vella vegueria del Penedès serà esquarterada en quatre comarques (Alt i Baix Penedès, Garraf i Anoia), tres d'elles situades a la Regió III.

El franquisme anorrearà l'organització territorial autònoma i republicana, i restaurarà els Partits Judicials i les Províncies. La lluita per la democràcia anirà acompanyada de la reivindicació comarcal, entre elles les demandes d'un Penedès unit. La pròpia Assemblea de Catalunya, referent de la lluita per la democràcia al nostre país s'organitzarà també regionalment i comarcal. Durant la Transició política, prendran més embranzida les reivindicacions comarcalistes com un element més de la recuperació de l'autogovern. L'any 1977 el Congrés de Cultura Catalana se'n farà ressò i el mateix any es crearà l'Institut d'Estudis Penedesencs, el Grup de Mestres del Penedès, el Centre Excursionista del Penedès i la DO Penedès. Deu anys més tard, un grup d'alcaldes signarà el Pacte del Penedès en el què es reivindicarà un Penedès unit davant la propera divisió territorial la Generalitat restaurada.

La Llei de 1987 i posterior reforma de 1990 aprovades pel Parlament de Catalunya, però, mantenen la divisió del Penedès en tres comarques i els territoris de la vella vegueria en quatre. Mentre que l'any 1995 el mateix Parlament de Catalunya divideix el país en sis (que després seran set) grans àmbits de planificació territorial, esquarterant el Penedès històric en els de Barcelona, Tarragona i Central. El país, però, es tossut i el sentiment de pertinença al Penedès, reforçat per una trajectòria històrica comuna, i unes relacions socio-econòmiques força travades, han fet que sorgeixi amb força la demanda que la nova divisió territorial de Catalunya contempli una vegueria del Penedès que abasti les comarques de l'Alt i Baix Penedès, el Garraf i aquells municipis de l'Anoia que ho desitgin. Els darrers anys el Parlament de Catalunya ha aprovat diverses mocions a favor de la Vegueria del Penedès i de la l'Àmbit Funcional de Planificació Territorial del Penedès que és l'eina administrativa que ho ha de permetre i que s'està tramitant actualment. El Penedès, terra de pas i d'acollida, vol jugar el seu paper dins la Catalunya del segle XXI.

3.1.1 Coordinació territorial

L'any 2004 els alcaldes d'Igualada, Vilafranca del Penedès, Vilanova i la Geltrú i el Vendrell, i els presidents dels Consells Comarcals de l'Anoia, l'Alt Penedès, el Baix Penedès i el Garraf, signen el Pacte de Sant Martí amb què es comprometen a treballar conjuntament per estructurar aquest territori pel que fa a infraestructures, desenvolupament econòmic, sòl industrial, serveis, transport de viatgers i mercaderies, protecció mediambiental, etcètera. Aquest mateix any i davant les notícies que el Penedès pot seguir esquartrat en la nova ordenació territorial de Catalunya en vegueries, s'organitza la Plataforma pro-vegueria pròpia, que ha aconseguit prop de 7.000 adhesions individuals, més unes 76 de col·lectives; i que s'aproessin mocions a favor en els Consells Comarcals de l'Alt i el Baix Penedès i en 30 municipis de l'Alt i el Baix Penedès i el Garraf.

La mancomunitat intermunicipal Penedès Garraf és una associació voluntària de municipis per a la realització i prestació de serveis en comú. Els serveis són els següents:

- Centre d'Acollida d'Animals Domèstics de companyia
- Centre d'Atenció i Seguiment de drogodependències
- Recollida de residus sòlids urbans
- Tractament de residus sòlids urbans
- Sanejament
- Servei d'iniciatives econòmiques
- Laboratori d'anàlisis
- Portada d'aigües del riu Llobregat

D'altra banda iniciatives de caràcter associatiu com la de l'ADEG o la de l'Institut d'Estudis Penedesencs són remarcables perquè tenen en la seva pròpia naturalesa la voluntat d'aprendre tot el conjunt del territori.

3.2 Context geogràfic situació i comunicacions

L'abast geogràfic del **Penedès** en aquest estudi està format per les comarques de **l'Alt Penedès, el Baix Penedès, el Garraf** (antigament anomenat *Marina Penedesenca*).

El territori ocupa una **posició geo-estratègica immillorable**, a cavall de Barcelona i Tarragona recorre el litoral i la depressió Prelitoral Catalana. Limita amb **l'Anoia pel nord, amb el Baix Llobregat per l'est, i amb l'Alt Camp i el Tarragonès per l'oest**. Es tracta d'un territori amb una important façana marítima i una plana que s'estén a l'interior clivellada per importants vies de comunicació i el conreu majoritari de la vinya.

El Penedès té una extensió total de **1072,75 km²** dividit per tres àrees diferenciades:

- La **muntanya**: representa una part molt petita del territori, ja que la major part no arriba als 200 m d'altitud. El sector penedesenc de la Serralada Prelitoral enllaça per l'est amb el massís de Montserrat i per l'oest s'eixampla formant el bloc de Gaià i el massís de Bonastre. D'altra banda, les muntanyes del Garraf, que clouen la comarca per l'est i el sud, són l'extrem meridional de la Serralada Litoral.
- La **plana**: La topografia plana en gran part del territori, el bon clima i un sòl de bona qualitat han afavorit històricament una forta implantació en el conreu de la vinya. La majoria dels municipis tenen una dimensió reduïda i tan sols Vilafranca del Penedès, Sant Sadurní d'Anoia, Gelida, i Santa Margarida dels Monjos, superen els 6.000 habitants.
- El **litoral**: La fi del massís del Garraf dona pas a una plana litoral ben oberta al mar envoltada d'un semicercle de muntanyes que barren el pas a l'interior. Aquest territori és el que compta amb una densitat de població més elevada i el seu paisatge ha evolucionat els darrers anys per la influència del turisme i la proliferació de segones residències al sud.

Pel què fa als **recursos hídrics** el Penedès té poca rellevància per l'escassetat dels cabals i el caràcter intermitent de la majoria dels corrents. Tan sols es pot destacar el **riu Anoia i el riu Foix**, però el cabal que aporten aquests dos rius és reduït. Els recursos hídrics subterranis són notables, però insuficients per cobrir les necessitats creixents de la població.

El **clima està molt determinat per la configuració del relleu i la proximitat del mar**. A la plana i al litoral els estius no són excessivament càlids per l'acció moderadora del mar, mentre que els hiverns són relativament suaus. Al sector de muntanya les diferències tèrmiques entre les estacions són més grans i amb bastants dies de glaçada. Les precipitacions anuals són escasses, irregulars i desiguals.

3.2.1 Comunicacions

Les **comunicacions per carretera i ferrocarril són notables** i tracen dues línies paral·leles dins del territori.

Al litoral l'**autopista C-32 i la via C-31 uneixen Barcelona i Tarragona**, i són un important corredor de trànsit. Aquestes vies són fonamentals per la comunicació interna que recorre el litoral. Tanmateix, cal tenir en compte l'**elevat cost dels peatges**, el tram de la C-32 que passa pels túnels del Garraf **és un dels més cars de l'estat espanyol**. Aquesta circumstància constitueix en cert sentit un barrera econòmica pel territori ja que eleva els costos en comparació d'altres territoris propers a l'àrea metropolitana de Barcelona.

A l'interior destaquen les **autopistes AP-7** (direcció sud cap a Tarragona i direcció Nord cap a Barcelona i Girona) i l'**AP-2** (direcció Lleida) que tenen entre **Vilafranca i Llorenç del Penedès** el punt de confluència.

La **C-15 o Eix diagonal** que uneix **Vilanova i la Geltrú, Vilafranca del Penedès, Igualada, Manresa** ha dinamitzat i ha agilitzat el trànsit interior entre les comarques de l'Alt Penedès i Garraf i les seves respectives capitals. **El tram entre Vilanova i Vilafranca és el més transitat de l'eix amb una mitjana de 16.479 vehicles**. Durant els mesos d'estiu i la temporada de platges és quan es nota un major augment del trànsit ja que la via obre una ruta d'accés ràpid al litoral des d'Igualada i Manresa.

Existeixen també carreteres secundàries que uneixen els pobles més petits amb les capitals o els nuclis més importants.

Font: Google Maps

La **xarxa de transport públic** per carretera està coberta per **autobusos** que donen **servei intercomarcal** entre les capitals i els nuclis més importants, i cotxes de línia entre les capitals i els nuclis més reduïts o allunyats. Tanmateix hi ha un **cert dèficit d'horaris i de freqüència de pas** en les línies que uneixen les diferents poblacions del Penedès.

D'altra banda, també hi ha **línies d'autobusos que uneixen les capitals de comarca**, i els nuclis de població més importants, amb **Barcelona** durant tot el dia i també la nit i els caps de setmana.

La **línia de ferrocarrils del litoral** dona servei a Rodalies (R2 Sud entre Sant Vicenç de Calders i estació de Sants pel litoral), i a **trens regionals** i de **mitjana distància** que es dirigeixen a **Tarragona** i les **Terres de l'Ebre**. A l'**interior la línia de ferrocarril** (Rodalies R4) uneix Sant Vicenç de Calders i l'estació de Sants, i **enllaça el Vendrell amb Vilafranca**. Cal dir que **les xarxes de rodalies de Catalunya acumulen un dèficit d'inversió** que repercuteix en un gran nombre d'incidències en el seu funcionament.

D'altra banda, el Departament de Política Territorial i Obres Públiques va aprovar el 2010 el pla director de la **línia orbital ferroviària**, que enllaçarà Vilanova i la Geltrú amb Mataró, passant per Vilafranca del Penedès, Martorell, Terrassa, Sabadell i Granollers. Aproparà 26 municipis de sis comarques de la regió metropolitana sense passar per Barcelona. En principi està previst que funcioni el 2026, i doni servei a 96.000 viatgers. Per últim, cal afegir que el Port de Vilanova és un dels **principals ports comercials i pesquers** del litoral català.

També és interessant observar la mobilitat dins del propi territori. Segons l'Enquesta de mobilitat interurbana a l'àmbit AMTU del 2011 al conjunt del Penedès hi ha un total de 264.969 desplaçament interurbans (en dia feiner). D'aquests desplaçament el 74% es produeixen dins del Penedès i un 26% fora.

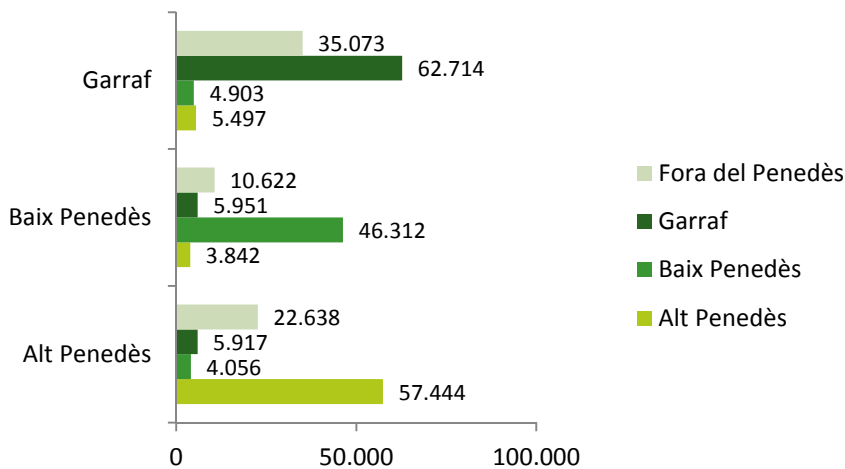
Taula 2 Destinacions interurbanes al Penedès 2011 (en valors absoluts i %)

Alt Penedès	Baix Penedès	Garraf	Fora del Penedès
66.783	55.271	74.582	68.333
25%	21%	28%	26%

Font: Elaboració pròpia a partir l'Enquesta de mobilitat interurbana a l'àmbit AMTU del 2011

Per comarques la majoria de desplaçaments es fan dins la pròpia comarca, i en segon lloc fora del Penedès.

Gràfic 2 Desplaçaments interurbans al Penedès 2011 (per comarques)

Font: Elaboració pròpia a partir l'Enquesta de mobilitat interurbana a l'àmbit AMTU del 2011

3.3 Comarques i municipis

Històricament el Penedès està format per les comarques de l'Alt Penedès, el Baix Penedès, el Garraf i gran part de l'Anoia. Tanmateix, tal com s'ha argumentat a l'apartat metodològic aquí l'anàlisi es centra en aquestes tres comarques i els seus municipis:

- **Alt Penedès**
- **Baix Penedès**
- **Garraf**

3.3.1 Alt Penedès

És una comarca interior que té una extensió de 592,67 km² i una densitat de població relativament baixa, limita, al nord, amb **l'Anoia**; a l'est, amb el **Baix Llobregat**; al sud, amb el **Garraf** i el **Baix Penedès**, i, a l'oest, amb el **Baix Camp**.

La majoria dels municipis tenen una dimensió petita i no superen els 6.000 habitants. La capital, **Vilafranca del Penedès**, concentra el 38 % de la població i exerceix, juntament amb **Sant Sadurní d'Anoia**, una funció vertebradora del territori.

Una bona part dels municipis es componen de diferents nuclis formats per pobles generalment petits, aquesta circumstància confereix cert atractiu a la comarca, però alhora dificulta la prestació de serveis. Tanmateix, la proximitat amb Barcelona, i el conjunt d'eixos de comunicació viaris i ferroviaris, provoquen importants relacions de mobilitat amb altres comarques de la costa i de l'interior de Catalunya.

La **indústria** ha estat la dinamitzadora de l'economia de la comarca. Actualment és la indústria i els sectors del vi i el cava que gràcies a una sòlida estructura productiva i comercial, es configura com un dels sectors econòmics més dinàmics. L'Alt Penedès és la comarca més industrial i més diversificada.

L'Alt Penedès es compon de **27 municipis**:

Avinyonet del Penedès	Olèrdola	Sant Quintí de Mediona
Cabanyes, les	Pacs del Penedès	Sant Sadurní d'Anoia
Castellet i la Gornal	Pla del Penedès, el	Santa Fe del Penedès
Castellví de la Marca	Pontons	Santa Margarida i els Monjos
Font-rubí	Puigdàlber	Subirats
Gelida	Sant Cugat Sesgarrigues	Torrelavit
Granada, la	Sant Llorenç d'Hortons	Torrelles de Foix
Mediona	Sant Martí Sarroca	Vilafranca del Penedès
Olesa de Bonesvalls	Sant Pere de Riudebitlles	Vilobí del Penedès

3.3.2 Baix Penedès

Amb capital a **El Vendrell**, el Baix Penedès té una extensió de 296,24 km² i es situa a la franja litoral del Penedès. Limita amb **l'Alt Camp** pel nord; amb **l'Alt Penedès** i el **Garraf** per l'est; amb la Mediterrània pel sud, i amb el **Tarragonès** per l'oest.

La comarca pertany a la **província de Tarragona** i l'àmbit territorial Camp de Tarragona, aquesta circumstància dificulta sovint les empreses conjuntes amb les altres dues comarques del Penedès que pertanyen a la província de Barcelona.

La comarca compta amb una alta densitat accentuada pel creixement demogràfic que ha experimentat els darrers 25 anys. La població es concentra sobretot a la capital, El Vendrell, i també a **Calafell**. Així es poden diferenciar els nuclis i municipis de l'interior relativament petits i marcats pel paisatge de la vinya; dels municipis del litoral molt més grans i en els que han proliferat les segones residències conformant un contínuum urbà que s'estén des de Calafell fins ben bé Cubelles.

La **construcció** havia estat l'activitat econòmica més important fins l'esclat de la crisi immobiliària, actualment el turisme és l'activitat econòmica que està prenent més impuls. La proximitat amb Tarragona, i una distància de no més d'una hora amb cotxe fins a Barcelona, fan que el Baix Penedès tingui un potencial com a destí turístic.

Es compon de **14 municipis**:

Albinyana	Cunit	Bisbal del Penedès, la	Sant Jaume dels Domenys
Arboç, l'	Llorenç del Penedès	Bonastre	Santa Oliva
Banyeres del Penedès	Masllorenç	Calafell	Vendrell, el
Bellvei	Montmell, el		

3.3.3 Garraf

El Garraf és la segona comarca més petita de Catalunya, i pertany a la província de Barcelona, ocupa una franja estreta de territori a l'extrem meridional de la Serralada Litoral, i limita, al nord, amb l'**Alt Penedès**, a l'oest, amb el **Baix Penedès** i, a l'est, amb el **Baix Llobregat**.

El Garraf el componen **sis municipis**, tres dels quals són costaners (**Cubelles, Vilanova i la Geltrú i Sitges**), dos interiors (**Canyelles i Olivella**) i un altre (**Sant Pere de Ribes**), que té una part del terme municipal tocant a la costa, però que és bàsicament interior. El conjunt dels quatre municipis litorals forma un gran continu territorial sense cap elevació interior que arribi als 100 m que a partir de Cubelles s'estén pel litoral fins a Calafell. Aquesta circumstància facilita enormement el trànsit entre municipis.

Vilanova i la Geltrú és la capital de comarca i concentra la major part de la població de tot el Penedès, a més, conforma un contínuum urbà unida amb el nucli de les Roquetes, al terme municipal de Sant Pere de Ribes. Vilanova és un important centre comercial i atrau un important trànsit interior del Penedès. De la mateixa manera cal destacar Sitges, com una de les ciutats amb més projecció turística internacional a Catalunya, després de Barcelona.

Tanmateix el Garraf és una de les comarques amb una de les taxes d'atur més elevades de Catalunya i on es destrueix més ràpidament l'ocupació. L'especialització en serveis residencials i la manca de indústria han passat factura a la comarca arrel de la crisi econòmica.

Els **sis municipis** que conformen el Garraf són:

Canyelles	Sant Pere de Ribes
Cubelles	Sitges
Olivella	Vilanova i la Geltrú

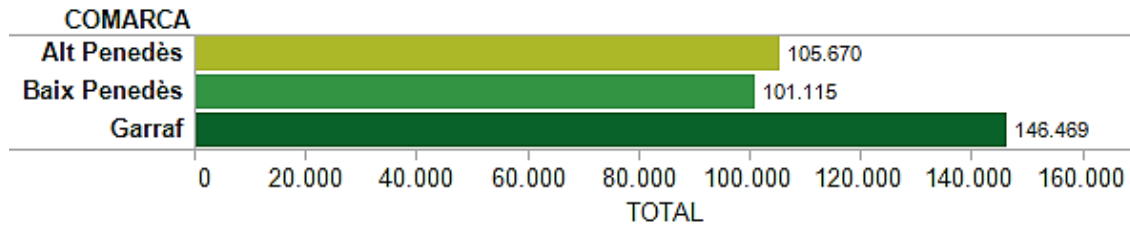

3.4 Síntesi sociodemogràfica – (per comarques)

3.4.1 Evolució de la població

El Penedès compta amb un total **353.254 habitants** el **2011**. La comarca del **Garraf** és la que concentra major població amb 146.469. L'Alt i el Baix Penedès tenen una població semblant per sobre dels 100.000 habitants.

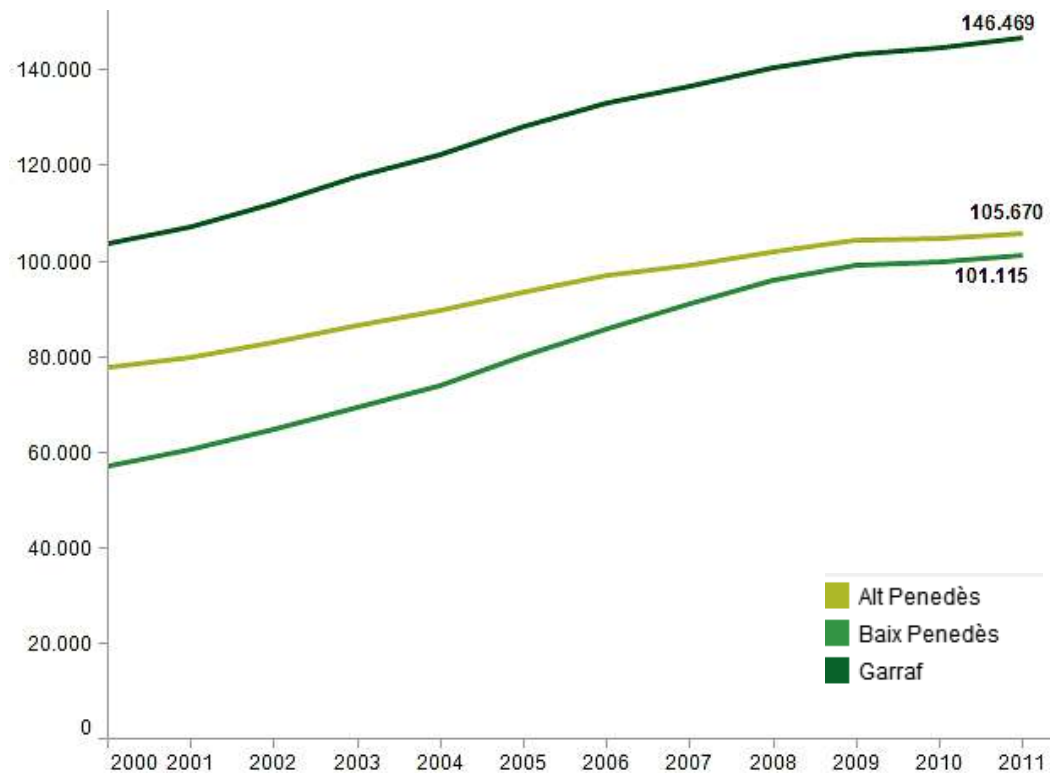
Gràfic 3. Població al Penedès 2011 (per comarques)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

Des de l'any **2000** les tres comarques han experimentat un **notable creixement demogràfic que ha quedat estancat en els darrers tres anys**.

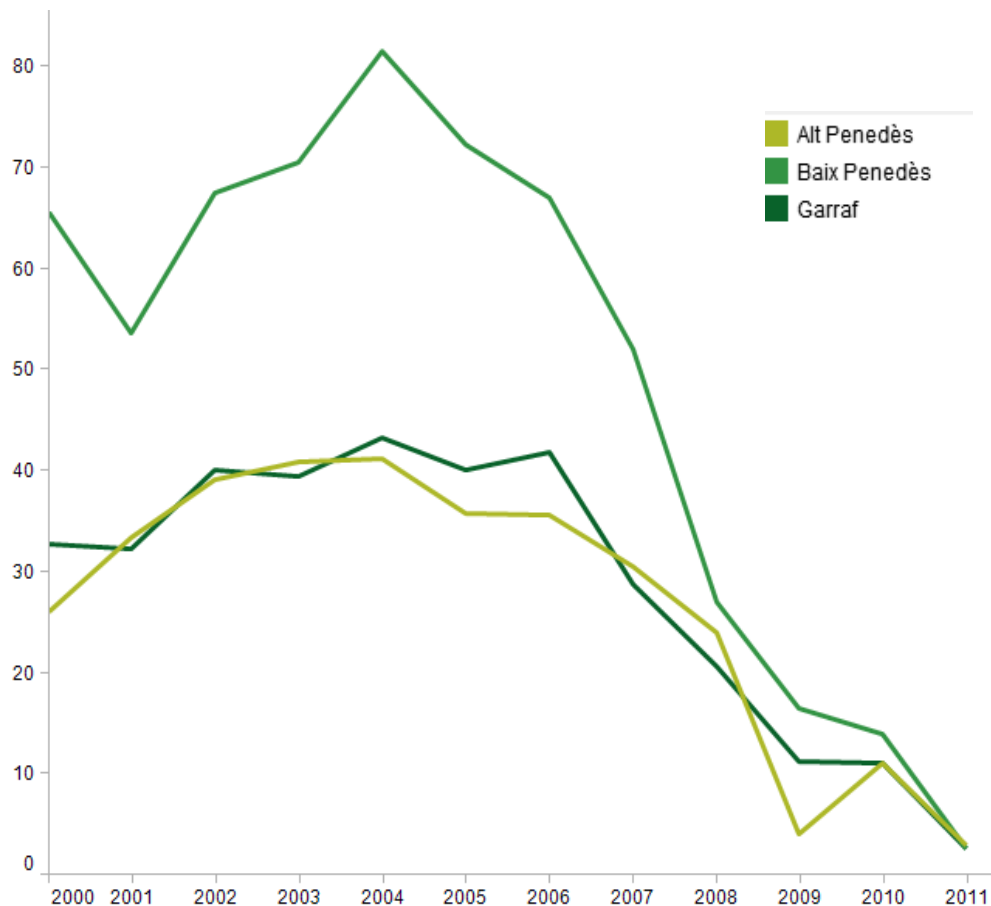
Gràfic 4. Evolució de la població al Penedès 2000-2011 (per comarques)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

Aquest estancament queda reflectit en els components del creixement de la població com són el **moviment natural i el migratori**. El creixement de la població s'expressa en taxes brutes per mil habitants. Aquesta taxa es refereix a la mitjana anual del període considerat. Així s'observa com en el període que va de l'any 2000 al 2005 hi ha un creixement continuat, i destaca el cas del **Baix Penedès** amb unes elevades taxes de creixement. A partir de l'any 2006 aquest creixement disminueix fins a situar-se en índex al voltant del 2,5% en les tres comarques.

Gràfic 5 Evolució del creixement de població al Penedès 2000-2011

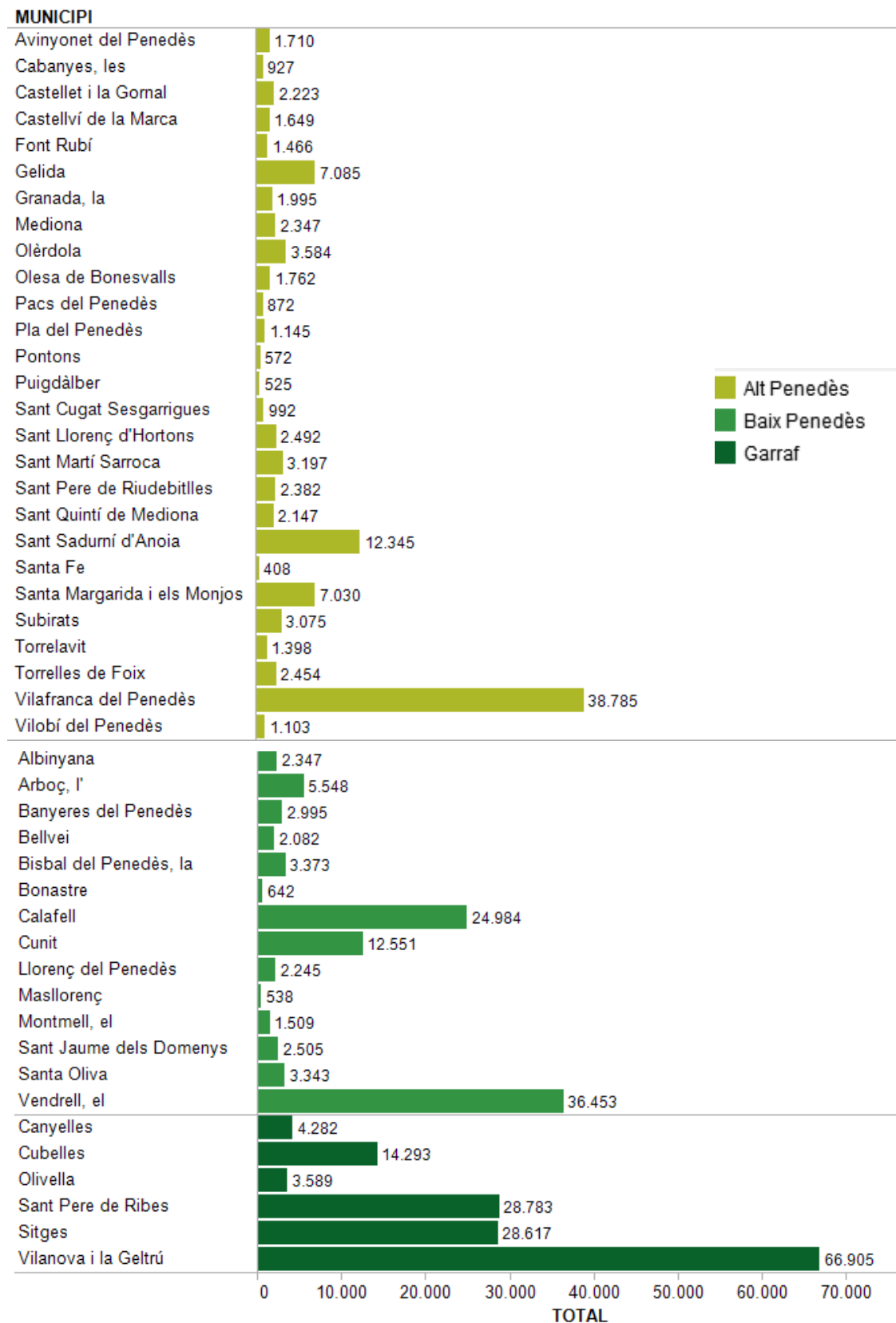
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

Aquest creixement ha influït en les **transformacions del territori, l'urbanisme, i el paisatge, sobretot al litoral i a les capitals de comarca.**

Si s'analitza la població a nivell municipal destaquen en primer lloc les capitals de comarca amb **Vilanova i la Geltrú (66.905 habitants)** al capdavant, **Vilafranca de Penedès (38.785 habitants)**, i de **El Vendrell (36.453 habitants)**. Les tres ciutats acumulen una mica més del 40% de la població.

D'altra banda destaca la comarca del **Garraf** on **Sitges** i **Sant Pere de Ribes** superen els 28.000 habitants, i **Cubelles** està a la vora dels 15.000. A l'**Alt Penedès Vilafranca del Penedès** destaca molt per damunt de la resta, seguida per l'eix **Gelida, Sant Sadurní d'Anoia i Santa Margarida i els Monjos**. La **majoria de municipis de l'Alt Penedès no superen els 4.000 habitants**. Al **Baix Penedès** existeix una **concentració de població als nuclis del litoral amb El Vendrell, Calafell i Cunit**. La resta de municipis de l'interior cap supera els **6.000 habitants, tot i que l'Arboç s'hi apropa**. En definitiva, hi ha una clara concentració de població al litoral i a les capitals de comarca.

Gràfic 6 Nombre de població al Penedès 2011 (per municipis)

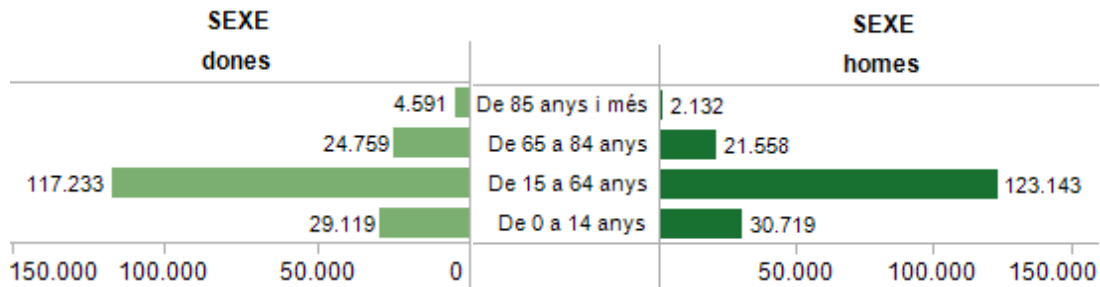

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

3.4.2 Estructura població

L'estructura de població ens mostra una piràmide molt ampla per la seva part central i amb una base petita. Aquest dibuix és el que es dona en moltes de les societats occidentals el la que hi ha un **progressiu envelliment de la població**. Catalunya, i el Penedès no en són excepció. Aquest aspecte pot fer que en el futur hi hagi una certa descompensació entre la població jove i adulta en edat de treballar, i la població d'edat avançada.

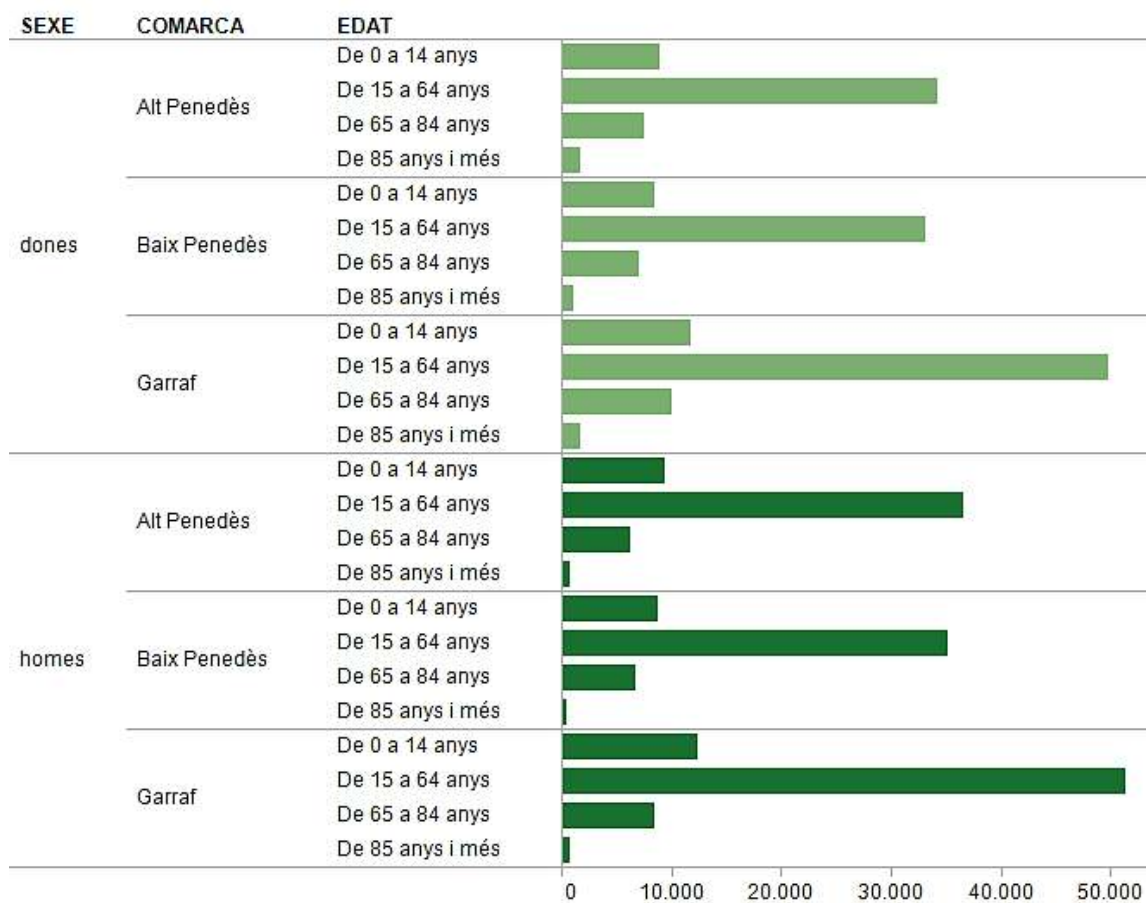
Gràfic 7 Piràmide de població al Penedès 2011 (per sexe i edat)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

El perfil de l'estructura de població és molt similar en les tres comarques.

Gràfic 8 Estructura de la població al Penedès 2011 (per sexe, edat, i comarques)

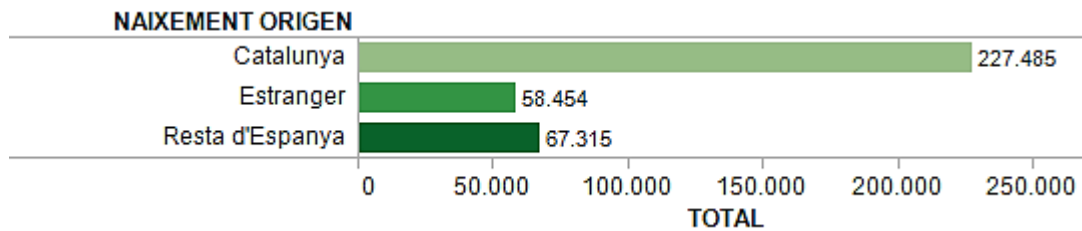
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

3.4.3 Origen de la població-immigració

Si s'observa la població pel seu origen s'aprecia que el **Penedès és una terra d'acollida**, prop d'un **36%** de la **població ha nascut fora de Catalunya**. Aquesta proporció és la mateixa que en el conjunt tot el territori català.

Aquesta circumstància és fruit de **dues onades migratòries potents**, d'una banda la succeïda la **segona meitat del segle XX** amb **immigració provinent de la resta d'Espanya**; d'altra banda la **immigració internacional** succeïda a des finals de segle XX fins a inicis de la crisi econòmica l'any 2008-2009.

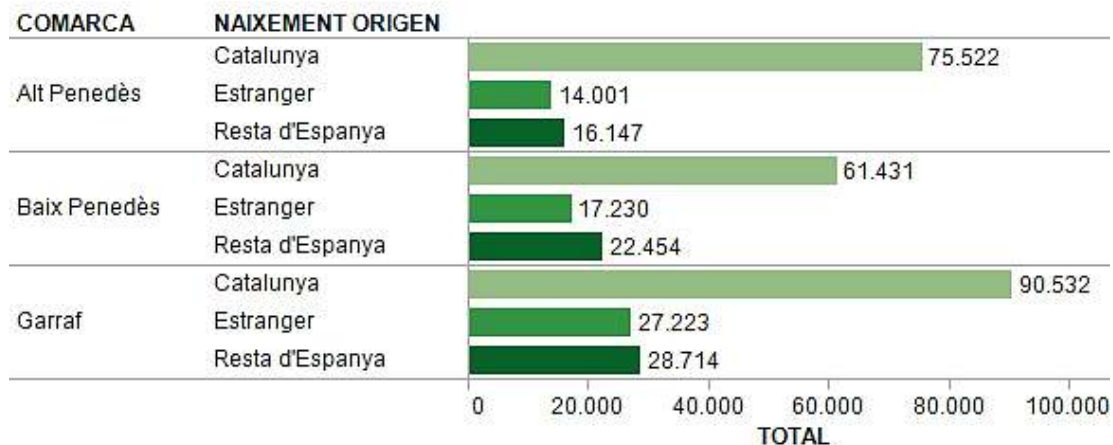
Gràfic 9 Origen de la població al Penedès per naixement 2011

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

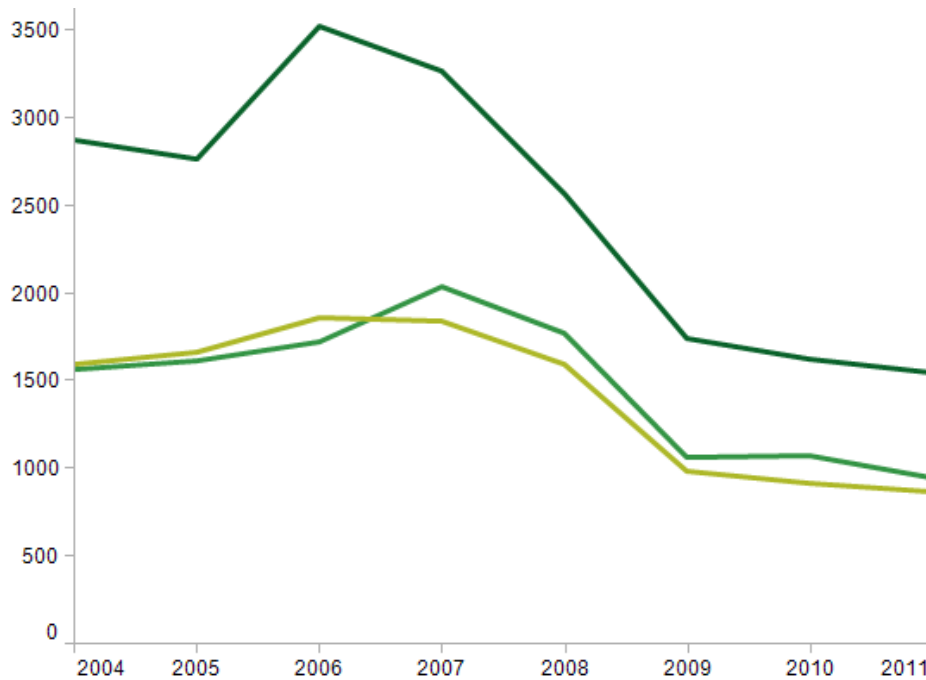
El **Baix Penedès i el Garraf** tenen una proporció més elevada de població nascuda fora de Catalunya amb prop d'un **40%**. En canvi a l'**Alt Penedès** tan sols es comptabilitza un **29%** de la població nascuda fora de Catalunya.

Gràfic 10 Origen de la població al Penedès per naixement 2011 (per comarques)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

Gràfic 11 Evolució de la immigració al Penedès 2004-2011 (per comarques)

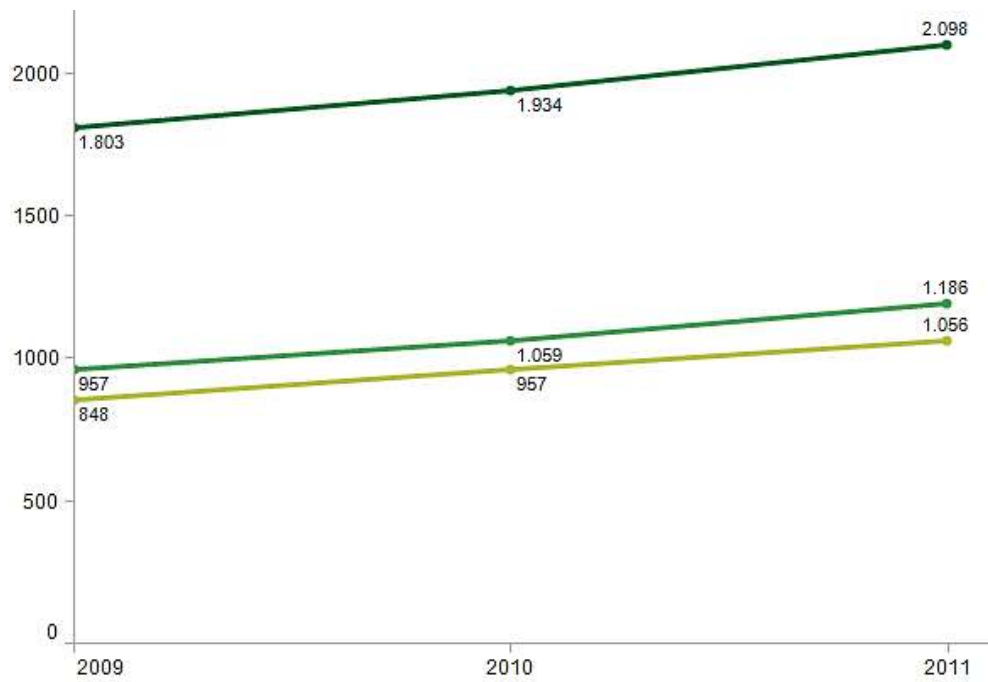

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

Aquest primer gràfic ens mostra **l'evolució de la immigració des de l'any 2004** – quan encara no havia esclatat la crisi econòmica – fins l'any **2011**. Es pot observar com fins l'any 2007 les tres comarques tenen una alta tendència d'immigració. A partir de l'any **2009 aquesta tendència s'estabilitza a la baixa**.

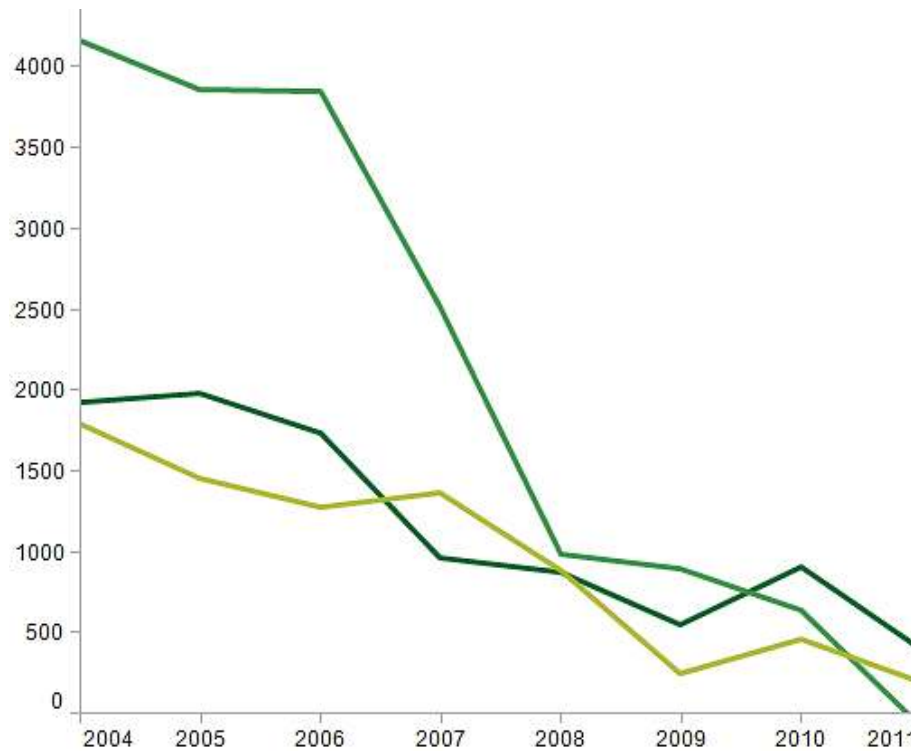
Cal tenir en compte que els darrers dos anys ha augmentat el nombre de gent que per causa de la crisi econòmica marxa fora de l'Estat Espanyol. El nombre de **persones que viuen a l'estranger han augmentat en els dos últims anys**. Així el nombre de persones que resideixen a l'estranger ha augmentat els darrers tres anys al conjunt del Penedès. Aquesta és un circumstància que es dona al conjunt de Catalunya i que té a veure amb la conjuntura actual de crisi econòmica i en la manca d'oportunitats laborals.

Gràfic 12 Evolució de persones residents a l'estranger Penedès 2009-2011 (per comarques)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

Gràfic 13 Saldos migratoris – migració interna – al Penedès 2004-2011

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

En el cas del Penedès és interessant observar la **migració interna**, corresponent a canvis de residència de/a un altre municipi de la resta de Catalunya o de la resta d'Espanya. Es pot observar com entre el **2004 i el 2006 hi ha saldos migratoris positius molt elevats** al Penedès per la seva posició estratègica, el conjunt de serveis i infraestructures, i el clima, atrauen a població de l'àmbit metropolità.

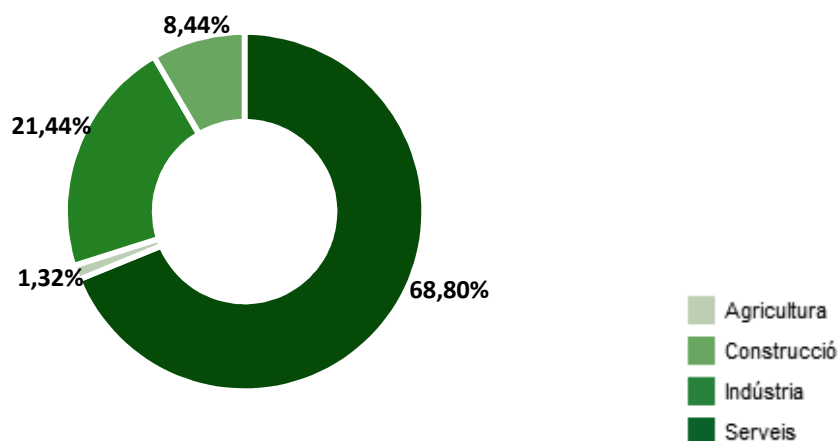
Aquesta **tendència es trenca clarament a partir de l'esclat de la bombolla immobiliària el 2008**. Actualment el Baix Penedès té un saldo destinació-procedència negatiu.

3.4.4 Activitat econòmica i ocupació

L'aportació de les tres comarques del Penedès al conjunt del Producte Interior Brut de Catalunya gairebé no arriba al 5%¹⁰

El Penedès és un espai econòmic divers amb un pes important de la indústria a l'Alt Penedès i dels serveis a les comarques costaneres, sobretot relacionats amb l'activitat residencial. En el conjunt del Penedès hi ha una cert predomini del **sector serveis**.

Gràfic 14. Activitat econòmica al Penedès 2011

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

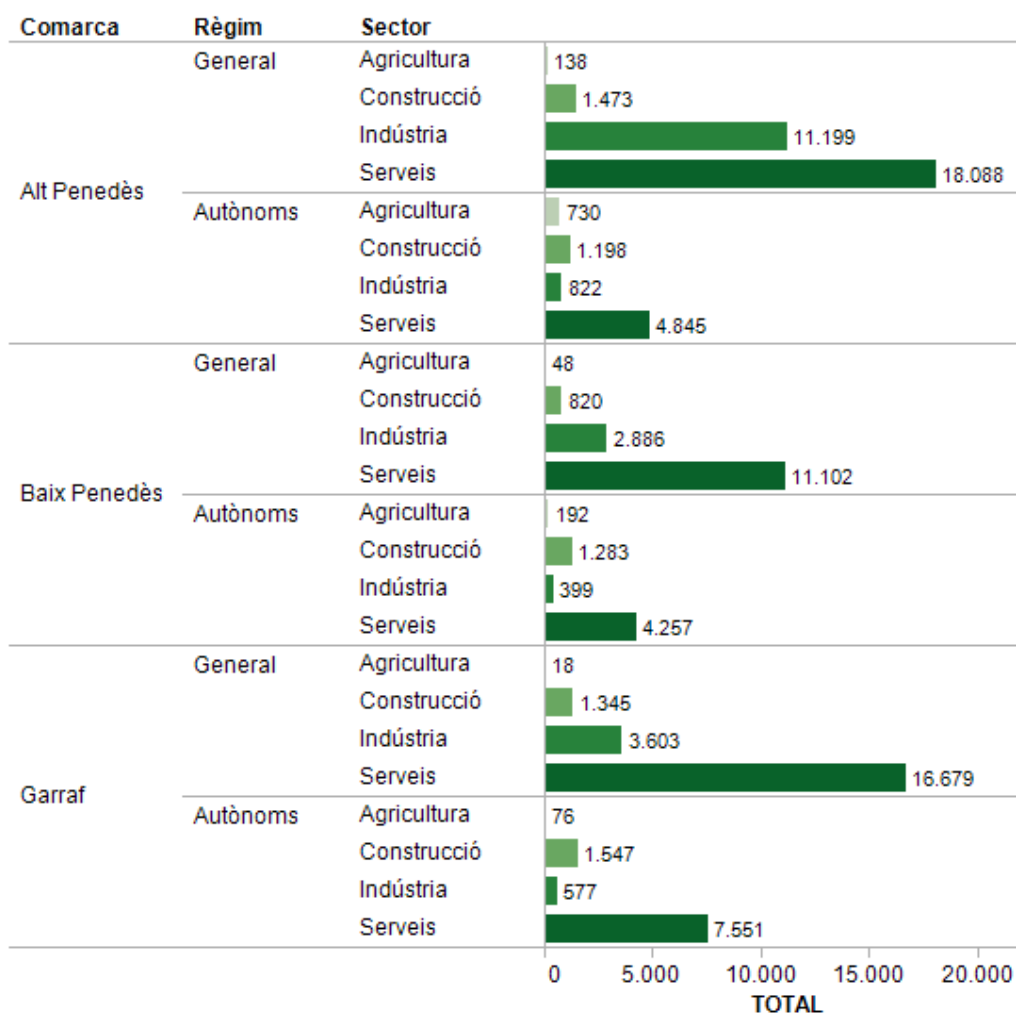
La presència de la **indústria és més destacada a l'Alt Penedès**, de les tres la comarca que està resistint millor la crisi. L'Alt Penedès és la comarca de la província de Barcelona on el sector industrial té el pes més important sobre el total del PIB comarcal.

El Baix Penedès i el Garraf molt més dependents de les activitats residencials (serveis) i de la construcció han vist com els darrers anys es reduïa l'activitat econòmica i creixia la desocupació.

¹⁰ Also. I, "L'Estat actual de l'Economia al Penedès", El Penedès a la Catalunya del segle XXI, XXI Jornades d'Estudis Penedesencs. Institut d'Estudis Penedesencs, Sant Sadurn d'Anoia, 2010.

Gràfic 15 Activitat econòmica al Penedès 2011 (per comarques)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

El conreu de **la vinya i l'elaboració de vins i caves tenen** un paper important a **l'Alt Penedès**, es tracta d'una indústria que aposta per un producte del territori i a més per la internacionalització. La **DO Penedès** s'estén per **l'Alt i Baix Penedès**, que concentren la major producció, s'inclou part de **l'Anoia, del Baix Llobregat i del Garraf**, més **Aiguamúrcia a l'Alt Camp i Creixell i Roda de Berà al Tarragonès** (bàsicament el que és el Penedès històric o vegueria del Penedès).

L'Alt Penedès és la comarca de **Catalunya** on el **valor de la producció de productes agrícoles orientats a la producció de vins i subproductes en relació al Valor Afegit Brut del sector primari és més alt**. Al Baix Penedès l'activitat vitícola també compta amb un pes important dins l'agricultura.

Segons el **rànquing competitivitat econòmica comarcal 2011** elaborat per l'**ADEG (Associació d'Empresaris del Garraf, l'Alt Penedès i el Baix Penedès)** el Garraf i l'Alt Penedès ocupen la dotzena i la tretzena posició respectivament entre totes les comarques catalanes. Segons aquest informe:

- **L'Alt Penedès** és de les comarques amb un comportament **més positiu de l'ocupació i del teixit empresarial al Penedès**, i que presenta millors condicions per a competir en el context d'una **economia globalitzada i especialitzada en productes i serveis d'alt valor afegit**. També disposa d'una **bona situació amb relació a l'accés als mercats i infraestructures de transport i comunicacions**, la qual cosa ha afavorit la instal·lació d'activitat industrial Tanmateix, presenta **certes mancances en la qualificació de la població resident i el desenvolupament de serveis d'R+D**.
- **El Baix Penedès** presenta **importants dèficits en totes aquelles condicions necessàries per a la generació d'activitat d'alt valor afegit**: la qualificació dels recursos humans, els serveis de suport i l'emprenedoria. Hi ha una **major presència d'activitat residencial** amb relació a la productiva, fet que reverteix en **escasses oportunitats laborals** i un increment de l'atur.
- La **principal fortalesa del Garraf continua sent l'elevat nivell d'instrucció de la població**, però aquest avantatge competitiu **no es trasllada al teixit productiu**. **L'economia del Garraf està poc diversificada**, presenta un baix nivell d'emprenedoria i de **poc valor afegit**. Com l'Alt Penedès la seva **situació és força competitiva amb relació a l'accés als mercats, les infraestructures de transport i comunicació** i el volum de mercat. En canvi, com el **Baix Penedès els desequilibris existents entre l'activitat residencial i la productiva** es tradueix en escasses oportunitats laborals.

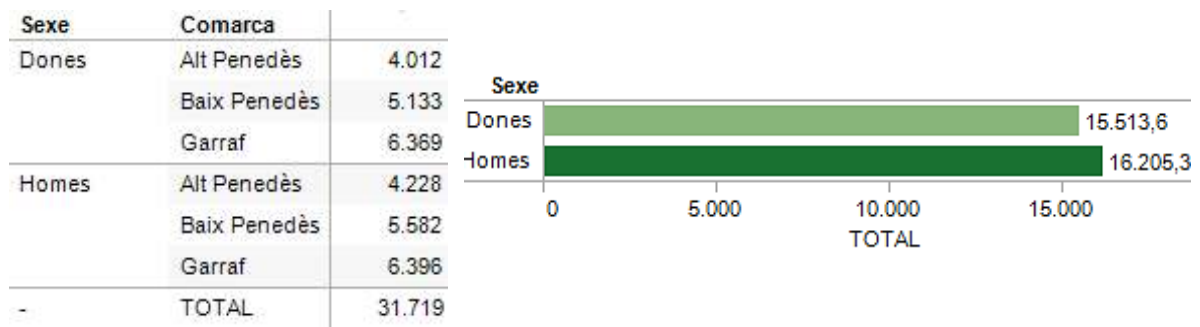
També seria remarcable la presència de dues universitats al territori la **Universitat Rovira i Virgili** al Vendrell, i la **l'Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú** (Universitat Politècnica de Catalunya). A l'Alt Penedès hi destaquen els **ensenyaments relacionats amb la indústria del vi i el cava i l'enologia i l'enoturisme**.

Malgrat tot, cal tenir en compte que el **context socioeconòmic** està plenament afectat per la **crisi financera i econòmica en la que està immers l'Estat Espanyol i la majoria d'economies europees**. El cas de l'estat espanyol és especialment preocupant per la seva profunda incidència al sector **de la construcció i al sector serveis**, sectors que havien permès una estabilització de les taxes d'ocupació en els últims anys. Les previsions dels experts donen una **perspectiva de recuperació lenta i altes taxes d'atur** per l'estat espanyol durant com a mínim els pròxims dos anys.

El cas del Penedès s'emmarca en tot aquest context socioeconòmic que **havia basat bona part de la seva ocupació a partir del sector de la construcció i del sector serveis**, els dos sectors més castigats per l'atur.

La xifra d'atur el **2011** era de **31.179 aturats**, xifra que al llarg del **2012** ha continuat creixent. Les dades confirmen a l'Alt Penedès, el Baix Penedès i el Garraf com les tres comarques catalanes amb nivells més elevats d'atur.

Gràfic 16 Atur al Penedès per Sexes i comarques 2011

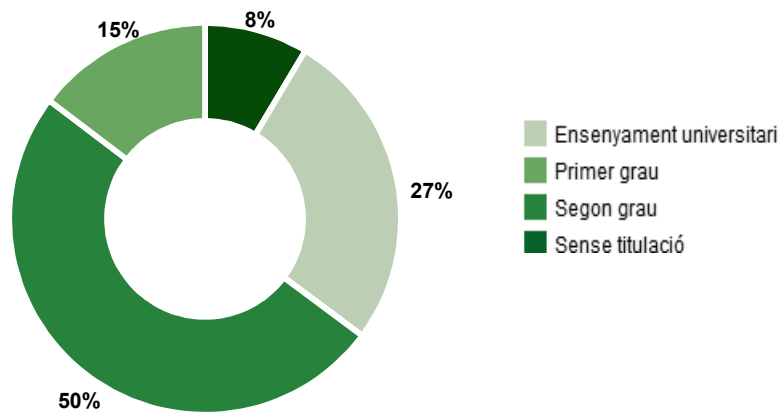

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

3.4.5 Nivell d'instrucció i coneixement del català

Les dades que disposem de l'IDESCAT no són recents sinó del 2007, tanmateix tan el nivell d'instrucció com el coneixement són dades rellevants que guarden estreta relació amb els indicadors de consum cultural.

Gràfic 17 Nivell d'instrucció al Penedès 2007

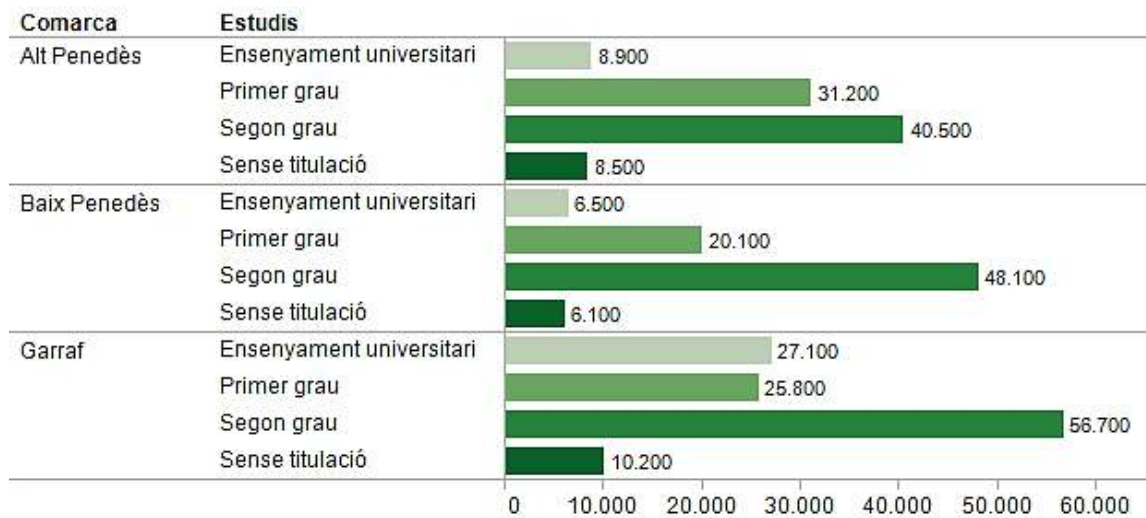

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

Pel què fa als estudis, hi ha un predomini del **Segon grau que representa el 50% tot el territori**. Els **estudis universitaris** representen un **27%**, en canvi **l'absència de titulació representa només un 8%** de la població del Penedès.

Destaca **el Garraf amb un nombre de persones amb estudis universitaris més elevat**. En canvi tan l'Alt Penedès com el Baix Penedès presenten un nombre similar de persones amb estudis universitaris que persones sense titulació.

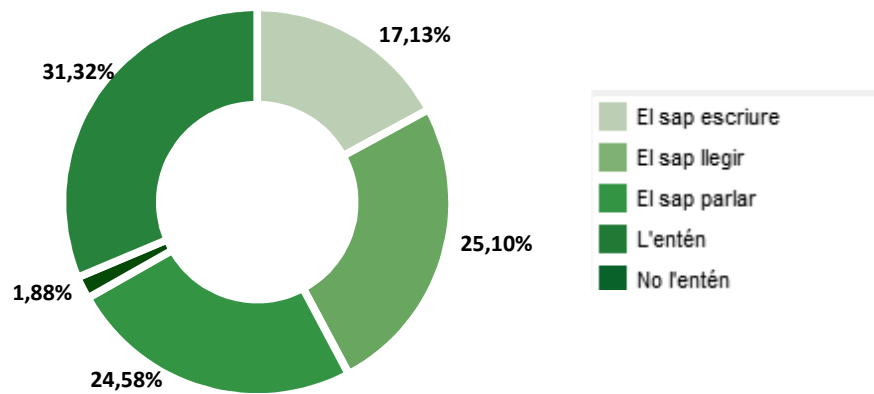
Gràfic 18 Nivell d'instrucció al Penedès 2007 (per comarques)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

Pel què fa el **domini del català la majoria de la població del Penedès l'entén el parla i el sap llegir**. On es **presenten més dificultats és en l'escriptura**, on només un **17%** de la població del Penedès declara que sap escriure el català..

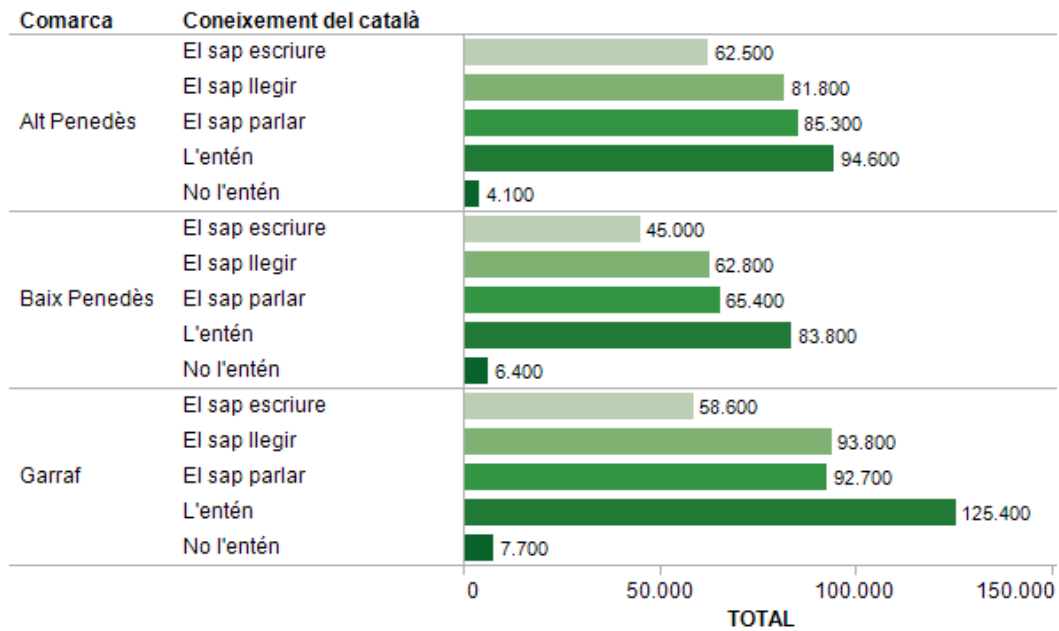
Gràfic 19 Domini del català al Penedès 2007

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

Per comarques major domini de català recau en l'Alt Penedès i el Garraf.

Gràfic 20 Domini del català al Penedès 2007 (per comarques)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT

4 LA CULTURA UNA MIRADA GLOBAL

4.1 Context global

Com que el **Penedès** no és una illa aïllada del món, sinó que està **immers en el conjunt de canvis que afecten a Catalunya, Europa i el món**, fa falta una visió holística de la situació cultural. Aquesta perspectiva global rendeix comptes **del paper central de la cultura**, i de les **transformacions socials** que hi estan relacionades.

La centralitat ve lligada al sorgiment de la classe mitjana als anys 60, i a la seva posterior consolidació al llarg de quatre dècades. Aquest procés ha estat marcat per una sèrie de transformacions socials i econòmiques:

- El **procés d'individualització** en el sí de les societats occidentals ha influït clarament en les formes i patrons de consum, i en el fet que **la cultura hagi esdevingut un producte de consum preuat i essencial**. Els consumidors cerquen l'apropiació de signes i valors inherents en els propis productes culturals que els permetin diferenciar-se i esdevenir singulars.
- **L'augment del nivell mitjà d'educació** gràcies la democratització de l'accés a la universitat ha reforçat la demanda en béns i serveis de caràcter cultural.
- **L'augment de la riquesa, i una major disponibilitat d'ingressos** han permès que les necessitats bàsiques quedessin cobertes. D'aquesta manera els patrons de consum tenen un caràcter marcadament intangible i cultural.
- **L'augment de la disponibilitat de temps lliure** és un factor clau en el desenvolupament de la demanda i el consum cultural en les societats actuals.

Al llarg del segle XX també s'ha desenvolupat un procés en el que la **cultura i la política** s'han vist cada vegada més entrelaçades:

- La **creixent importància de les polítiques culturals com a pilar bàsic de l'estat del benestar** amb relació al paradigma de democratització de la cultura. Aquest fet ha obert moltes activitats culturals fins ara minoritàries a nous públics, i ha creat línies de suport a la creació artística
- **Les noves dinàmiques polítiques** han potenciat els **moviments identitaris** (de caràcter ètnic, territorial, o de gènere) que han esdevingut formes preeminents de mobilització socials.
- **El sistema polític es transforma**. L'estat-nació com a figura política elemental de la història contemporània perd protagonisme. L'estructura política actual es mou a un nivell multipolar entre allò local i allò global. **Les ciutats i regions s'erigeixen com a pols polítics de gran importància** per les seves estratègies de desenvolupament en el marc d'un sistema global.

En un altra sentit, cal veure **el procés d'interrelació entre economia i cultura**. Més enllà de les característiques econòmiques que se li reconeixen a la cultura, cal veure quina influència ha rebut l'esfera econòmica per part del fet cultural:

- La **creixent estatització del cycle d'activitat econòmica**, des de la producció (cada cop més basada en el disseny), la comercialització (a través de la publicitat) i el propi consum. Aquest fet es deu a que els productes han assumit les característiques pròpies dels productes culturals. **Els productes transmeten idees i valors, gustos i coneixements** que estimulen les facultats intel·lectuals i emocionals dels individus i, per tant, tenen un important paper social.
- **Nou paradigma de gestió del treball** basat en les característiques de **l'organització artística** (la gestió de projectes, la flexibilitat, la creativitat, la implicació i la identificació amb l'activitat)..

D'altra banda, les ciutats i territoris són el millor exemple d'aquesta centralitat de la cultura:

- **Grans transformacions urbanístiques i regeneracions de zones degradades** venen de la mà de projectes culturals (grans equipaments, recuperació del patrimoni, clústers culturals, districtes culturals, etc).
- El **turisme cultural** com un dels pilars fonamentals de les economies locals contemporànies
- La **producció cultural** i el **patrimoni** constitueixen un motor sostenible per a les economies locals.

A tot això cal afegir els nous processos de canvi social i culturals en que està immersa la societat actual. Aquests canvis venen marcats per la proliferació de l'ús de les noves tecnologies. El camp dels continguts culturals s'ha tornat més complex per la **hibridació de suports i de llenguatges**, la multiplicitat de modalitats de treball i creació, les formes d'ús i de consum, i el tipus d'actors i capitals que integren mercats i sistemes:

- **Internet ha modificat profundament les formes de distribució, comunicació i de consum** de la cultura. Aquesta transformació ha afectat en primera instància al model d'indústria cultural, però ha de tenir efectes en els àmbits productius i de consum culturals locals.
- Amb relació amb el punt anterior, sembla clar que es tendeix cada cop més a pagar per productes que ofereixen **experiències extraordinàries** o que posseeixen quelcom d'insòlit, mentre que els continguts i serveis als quals es pot accedir des de casa tendeixen a la **gratuïtat**.
- Les noves tecnologies i Internet permeten que els **públics culturals** es converteixin en **agents actius dels processos de creació, producció i avaluació dels productes**. D'aquesta manera, s'obre la possibilitat de **feedback**, entre els públics i els creadors, entre els consumidors i els productors, i entre els ciutadans i els polítics. Aquest fet ha de facilitar la participació de la ciutadania en el sistema cultural.

4.2 Polítiques culturals – perspectiva històrica

La cultura pot influir en diferents aspectes del **desenvolupament local**, reforçant la **identitat i la cohesió social**, contribuint a la integració de les minories, millorant la **qualitat de vida**, generant ocupació, i contribuint a posicionar un territori a l'exterior.

Segons la **Declaració dels drets humans i la UNESCO els Drets Culturals formen part dels drets humans fonamentals**. Els drets humans són universals, indissociables i interdependents. Els Drets Culturals són part essencial de l'**Estat social i de Dret i de l'estat del benestar**.

Així **L'article 27 Declaració Universal dels Drets Humans de de 1948 Dret a gaudir de les arts i Dret a participar en la vida cultural de la comunitat**. **L'Estatut d'Autonomia de Catalunya del 2006** estableix el **Dret a accedir a la cultura en condicions d'igualtat**. Aquets són els exemples més paradigmàtics, entre molts del corpus reglamentari - també a la Constitució Espanyola. En definitiva hi ha **un conjunt de mandats, de drets i deures, respecte la cultura que les poders públics han de garantir**.

Cal dir **les administracions locals tenen una capacitat d'actuació limitada** en els diferents àmbits de la cultura. D'una banda, la seva incidència és menor en els sectors de es anomenades les **indústries culturals**, i major en els sectors tradicionals com les arts i els serveis socioculturals. **L'àmbit d'intervenció cultural pròpiament municipal ha estat fins ara aquell s'ha denominat el de la difusió**. Tanmateix darrerament s'estan buscant fórmules per intervenir en d'altres fases més desateses com la **creació i la producció**.

Les **polítiques culturals** pròpiament dites es desenvolupen a **Europa** a partir de **mitjans del segle XX** en paral·lel al desenvolupament de l'estat del benestar. Durant els anys 50 la cultura era vista com a eina fonamental per a la política de la reconciliació i l'afirmació democràtica. Durant la dècada dels 60, l'Estat francès popularitza el concepte de la **democratització de la cultura**, amb la intenció de possibilitar l'accés de tot ciutadà a les arts i la cultura.

Aquest paradigma es veu substituït, anys després, pel de **democràcia cultural** que no limita el concepte al de la cultura d'elit, sinó que reconeix la **diversitat cultural i defensa l'accés universal a la creació artística**.

Durant els 90, torna al centre del debat dels ens locals la **preocupació per l'exclusió social i es recupera el paradigma de la democràcia cultural**, i es fa una aposta per la denominada **cultura de proximitat**.

El canvi de segle ve marcat pel marcat per la importància emergent d'**Internet**, el **procés de digitalització** de continguts i **les noves tecnologies de la informació**. Tots aquests canvis tecnològics desemboquen en una **economia basada en el coneixement i la creativitat** que es caracteritza per la **producció d'intangibles**. D'aquesta manera **la centralitat a escala global es mesura per la capacitat de crear discursos i exportar continguts**.

Tots aquests canvis no fan sinó reforçar el **paper central i preeminent de la cultura en el sí de les polítiques públiques**. Per aquest motiu hi ha l'assumpció de nous paradigmes que veuen a la cultura no tan sols des de l'òptica de la **difusió**, sinó com un **motor per l'economia**, per a la **cohesió social**, i per l'augment de la **qualitat de vida**.

El 8 de maig **2004 a Barcelona**, durant el **IV Fòrum d'Autoritats Locals** per a la Inclusió Social de Porto Alegre es va aprovar **L'Agenda 21 de la cultura**. Un document amb vocació mundial que aposta per establir les bases d'un compromís de les **ciutats i governs locals per al desenvolupament cultural**.

En aquest context les estratègies municipals es centren, d'una banda, **en la creació de discursos, i en centres de producció i distribució de continguts que puguin ser nodes de l'economia global**. D'altra banda, es procura **desplegar al màxim el desenvolupament comunitari centrat en la proximitat i la participació**, mitjançant la cultura, per crear una societat tolerant, oberta i creativa.

4.3 Les polítiques culturals locals a Catalunya

L'anàlisi de **les polítiques culturals locals a Catalunya** no pot obviar el fet que durant dècades el país va estar subjecte a interessos i voluntats contràries a la realitat social i cultural del país. Aquesta circumstància ha fet que la política cultural esdevingués un **"factor consubstancial en la construcció de la nacionalitat catalana"**¹¹.

Ja inicis de segle, durant els breus períodes democràtics de la **Mancomunitat de Catalunya** (1914-1923) i la **Generalitat republicana** (1931-33), les polítiques culturals van esdevenir l'eix central de les polítiques públiques. Durant aquests anys es van impulsar polítiques en els àmbits de la política lingüística, formació, institucions culturals i científiques (biblioteques, museus, etc). A nivell local **l'Ajuntament de Barcelona** va ser l'impulsor de multitud de projectes que van sorgir efectes a tot el territori català.

Durant els anys del **franquisme** l'acció cultural dels ajuntaments catalans fou molt limitada. Tanmateix durant aquest llarg període la **societat civil** fou qui engegà i mantingué diferents projectes i institucions en l'àmbit de la cultura. Després de quaranta anys de franquisme la **transició democràtica** (1976-77) representa el reconeixement de la realitat plurinacional de l'estat espanyol. Finalment, la Constitució de 1978 i l'**Estatut d'Autonomia de 1979** signifiquen l'inici d'un **període de llibertat d'expressió i creació artística, de polítiques públiques de foment i difusió de la cultura catalana**.

Els primers ajuntaments democràtics dels **anys 80** centren els esforços en la **recuperació del patrimoni festiu i la cultura popular** i la seva representacions a l'espai públic. Un cop culminada aquesta primera etapa els ajuntaments emprenen el procés de **posar en pràctica les pròpies polítiques culturals**. Per tal de fer-ho cal una **consolidació dels programes, de les infraestructures i dels equips humans**.

La gran mancança d'equipaments culturals obliga els ajuntaments a dedicar els recursos en la **construcció de nous equipaments de difusió cultural** (biblioteques, museus, teatres i arxius), i en **equipaments socioculturals** (centre cívics i centres culturals). El finançament per portar a terme tots aquests projectes provenen de les **administracions supramunicipals** (diputacions) , **nacionals** (Generalitat de Catalunya) i **estatals** (Ministeri de Cultura).

A inicis dels **anys 90** els recursos públics disminueixen, i disminueix la capacitat per engegà i mantingué projectes en l'àmbit de la cultura. Aquesta circumstància obliga a les institucions i equipaments a **diversificar les seves fonts de finançament**. Aquest procés ha culminat amb l'entrada del segle XXI, els ajuntaments cerquen fórmules de col·laboració amb la iniciativa privada i una **millora de l'eficàcia i l'eficiència de l'acció cultural**.

Els darrers anys ciutats i governs locals han cercat noves polítiques culturals que els permetessin afrontar els nous reptes del segle XXI. El cas paradigmàtic és el de **Barcelona** que, conjuntament amb

---

¹¹ A. Villarroya, *Informe de política Cultural Catalunya. Metodologia del Consell d'Europa*. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2010.

d'altres ciutats del món, ha liderat el procés del **l'Agenda 21 per la cultura**, i ha dissenyat un Pla Estratègic de Cultura (2007-2013) per adoptar un model de desenvolupament cultural basat en els principis de l'Agenda 21. En aquest context molts ajuntaments catalans, sovint amb el suport de la Diputació de Barcelona, impulsaren l'elaboració de Plans d'Acció Cultural, com a punt de trobada i reflexió i plantejar els reptes i camins de futur. El primer cas el trobem a Sabadell, seguit del conegut del primer Pla Estratègic de Cultura de Barcelona (1999), però també Vilafranca del Penedès (2002), Igualada (2003), Granollers (2005) entre altres.

Per últim, es voldria apuntar la **tendència de les administracions locals a la modernització de les seves polítiques i sistemes d'organització**. S'incorporen **críteris d'eficiència i transparència en les polítiques culturals** i en la **seva pròpia gestió**. Per exemple, en el context de crisi actual, s'està forçant **el canvi de paradigma de la subsidiarietat de la cultura**. En aquest sentit, es procura que la subvenció sigui un incentiu i no un dret, amb la intenció que els agents culturals adoptin actituds proactives i cerquin la màxima eficiència possible en les activitats.

5 AGENTS CULTURALS AL PENEDÈS

5.1 Agents Públics

Els agents públics que desenvolupen les polítiques i l'acció cultural al territori es diferencien segons els diferents nivells d'administració:

- **La Generalitat de Catalunya – Departament de Cultura**
- **Diputacions provincials – Diputació de Barcelona i Diputació de Tarragona**
- **Consells comarcals de l'Alt Penedès, Baix Penedès i Garraf**
- **Ajuntaments**

Aquests nivells administratius es correlacionen segons el grau de proximitat i d'acció directa sobre el territori. Així el **Departament de Cultura** exerceix l'orientació estratègica del sector cultural a Catalunya i la seva planificació territorial, a més financen projectes a escala municipal; les **Diputacions** donen finançament i serveis de suport als municipis en la planificació i gestió de la cultura municipal; els **Consells Comarcals** i, sobretot, els **Ajuntaments** són els que exerceixen una acció directa i, proporcionalment, més gran al territori. Malgrat aquesta distinció sovint **manca una coordinació entre les diferents administracions i hi ha una concurrència en planificació territorial en cultura**. La divisió del Penedès en dues províncies dificulta sovint iniciatives o polítiques transversals al territori.

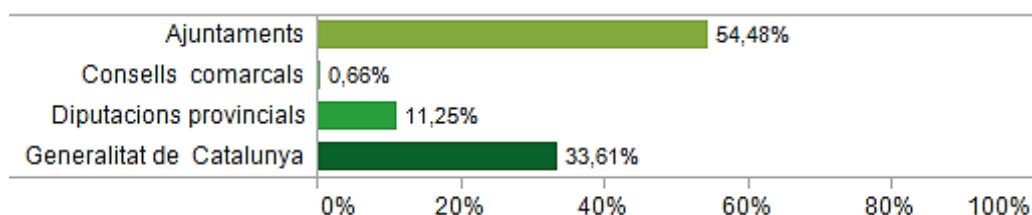
És interessant veure la despesa en cultura en grans xifres comparada entre administracions. Queda palès que els ajuntaments són qui tenen un major pes relatiu en despesa per la cultura. Durant el 2011, 2012 els pressupostos públics en cultura han baixat en la majoria d'administracions. La perspectiva pel 2013 és que continuï la contenció en despesa pública.

Taula 3 Despesa pública en cultura a Catalunya 2009-2010 (Milers d'euros)

Administracions	2009	2010
Generalitat de Catalunya	374.243 €	378.162 €
Diputacions provincials	123.803 €	128.023 €
Consells comarcals	6.864 €	7.942 €
Ajuntaments > 50.000 habitants	509.940 €	709.466 €
TOTAL	1.014.849 €	1.223.592 €

Font : Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Gràfic 21 Percentatge de despesa pública en cultura a Catalunya 2009 i 2010 (per administracions)

Font : Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

5.1.1 Generalitat de Catalunya

La **Generalitat a través del Departament de Cultura** és qui exerceix l'aplicació de les polítiques culturals a Catalunya. La cultura és **competència de les comunitats autònomes segons la constitució espanyola**, i d'acord amb l'Estatut del 2006, article 127, correspon a la Generalitat de Catalunya la competència exclusiva en matèria de cultura. Aquesta competència exclusiva comprèn:

- *les activitats artístiques i culturals que es porten a terme a Catalunya, el patrimoni cultural, i els centres de dipòsit cultural que no són de titularitat estatal.*
- *el règim jurídic de les associacions i fundacions que desenvolupin majoritàriament les seves funcions a Catalunya (art. 118)*
- *els serveis públics de comunicació audiovisual d'àmbit local (art. 146). Quant a competències compartides, les actuacions*

Al **Departament de Cultura** li corresponen principalment les següents **funcions**:

- a) la **promoció i la difusió cultural**;
- b) el **patrimoni cultural, arxius i museus**;
- c) les **indústries culturals**;
- d) la **cultura tradicional i popular catalana**;
- e) els **equipaments culturals** i
- f) la **cooperació cultural i les biblioteques**

Bàsicament l'acció del **Departament de Cultura** sobre el territori del **Penedès** es podrà resumir en els següents punts:

- **Planificació territorial a través del Pla Estratègic de Cultura 2011-2021**
- **Planificació i regulació de la xarxa d'equipaments (sobretot biblioteques i arxius)**
- **Planificació i regulació de la conservació del patrimoni (sobretot BCIN¹²)**
- **Suport als municipis a través de subvencions a l'activitat i/o assessorament**
- **Foment de l'activitat cultural, i les indústries culturals amb subvencions a organitzacions.**

---

¹² BCIN – Bé Cultural d'Interès Nacional

5.1.2 Diputacions

Com que actualment el **Penedès** queda dividit en **dues províncies**, la de **Tarragona** i la de **Barcelona**, hi ha **dues diputacions que actuen en matèria cultural** al territori.

Les diputacions tenen per funció **donar suport als ajuntaments i als consells comarcals**.

En l'àmbit cultural, destaca la funció de la **Diputació de Barcelona** que, històricament, ha mantingut aquells **serveis i institucions heretats de l'època de la Mancomunitat de Catalunya i de la Generalitat republicana**. Així destacaríem la **dinàmica xarxa de biblioteques públiques** i la transferència de recursos, l'assessorament, i la formació en els àmbits de la gestió i les polítiques culturals, la conservació i difusió del patrimoni, i els equipaments i l'activitat culturals.

La **Diputació de Barcelona** és present en **multitud de projectes culturals del territori de l'Alt Penedès i el Garraf**.

La **Diputació de Tarragona** històricament ha disposat de molts **menys recursos i possibilitats de suport** als municipis i als consells comarcals.

Una de les seves principals prioritats s'ha centrat en el **programa de suport als equipaments culturals municipals** que, actualment, posa de relleu la sensibilització de la corporació vers la funció de **dinamització sociocultural i econòmica** d'aquests equipaments en l'àmbit local.

Un altre dels eixos prioritaris de és el **suport i foment les activitats de les entitats i els ajuntaments**, desenvolupa programes i serveis d'acord amb les necessitats dels ciutadans i projecta culturalment la demarcació a l'exterior. Destacarien les tasques en l'elaboració de **rutes patrimonials** per al turisme, en destaca el **Paisatge del Genís**, una iniciativa per la creació i desenvolupament d'una oferta turística basada en la vinculació de quatre artistes universals amb quatre municipis de les comarques de Tarragona: Antoni Gaudí a Reus, Joan Miró a Mont-roig del Camp, Pau Casals al Vendrell i Pablo Picasso a Horta de Sant Joan.

5.1.3 Consells Comarcals

Els consells comarcals tenen com a **principal objectiu la promoció i difusió del conjunt d'actius patrimonials, culturals i turístics de la comarca**. Tanmateix els consells tenen una **capacitat d'acció i planificació limitada** ja que finalment són els ajuntaments qui porten a terme la major part dels serveis i accions culturals.

Els consells comarcals s'ocupen principalment de la promoció de programes i d'accions concretes que involucrin a més d'un municipi de la comarca. A continuació detallem els programes i accions que promouen els tres consells en matèria de cultura:

- **Consell Comarcal de l'Alt Penedès:**
  - **Gestió de l'Arxiu Comarcal**
  - **Agenda d'Activitats Culturals del Penedès** (www.penedescultura.cat) – web per la publicació de totes les activitats culturals de l'Alt i el Baix Penedès.
  - **Nits a la Fresca al Penedès** - Nits a la Fresca al Penedès és la programació conjunta d'espectacles culturals de petit format durant els mesos d'estiu organitzats pels ajuntaments amb el suport del Consell Comarcal.
  - **Concert de Nadal de l'Alt Penedès**
  - **Servei de Català de Vilafranca i de l'Alt Penedès** - Consorci per a la Normalització Lingüística
  - **Escola de Música de l'Alt Penedès** aplica un model descentralitzat i inter-municipal. coordinada i gestionada des de la seu administrativa del Consell Comarcal de l'Alt Penedès. Té aules als municipis de Pacs del Penedès, les Cabanyes, el Pla del Penedès, Sant Llorenç d'Hortons, Sant Pere de Riudebitlles, Santa Fe del Penedès, la Granada i Torrelavit.
  - **Enoturisme Penedès** – consorci que reuneix administracions i empreses bàsicament per la promoció i desenvolupament de l'enoturisme.
- **Consell Comarcal del Baix Penedès**
  - **Subvencions a entitats, persones i ajuntaments** per a projectes amb finalitats culturals
  - **Gestió de l'Arxiu Comarcal**
  - **Agenda d'Activitats Culturals del Penedès** (www.penedescultura.cat) – web per la publicació de totes les activitats culturals de l'Alt i el Baix Penedès.
  - **Programes d'ensenyaments artístics i d'adults El Consell Comarcal** –d'acord amb el Conveni únic de cooperació amb la Diputació de Tarragona– gestiona l'acció de foment dirigida als ajuntaments de la comarca sobre la formació musical als ensenyaments de primària i secundària obligatòria, com també el pagament de les despeses de personal de les escoles municipals de música i d'arts plàstiques
  - **Servei de Català per la normalització lingüística**

- **Consell Comarcal del Garraf**
  - **Gestió del Centre d'Interpretació del Romanticisme** a la Masia d'en Cabanyes, exposició permanent, activitats, i exposicions temporals.
  - **Senyalització rutes patrimonials**
  - **Programa Espais Escrits:** Xarxa del Patrimoni Literari Català a la que participa el *Centre d'Interpretació del Romanticisme Manuel de Cabanyes* mitjançant la figura del poeta Manuel de Cabanyes
  - **Garraf Jove Música:** Projecte de joventut de difusió de la música en viu que s'escolta i es fa al Garraf. Amb una borsa de grups, una agenda, i espais de difusió conjunta
  - **Publicació dels "Quaderns de Patrimoni"** com a eina de difusió del patrimoni i la cultura de la comarca. Eventualment, també s'editen llibres amb fotografies, com "El Garraf, un passeig romàntic".
  - **Premi Eugeni Molero** de periodisme i investigació

A més els consells comarcals tenen un paper important en la promoció turística, i per tant en la creació de rutes patrimonials, gastronòmiques i d'oci per als visitants.

També caldria destacar dos projectes que en menor o major mesura han transcendit les fronteres comarcals:

- **L'Agenda cultural del Penedès** (www.penedescultura.cat): projecte promogut pels dos consells comarcans del Penedès amb l'objectiu de reunir tot l'oferta sota un mateix lloc d'internet. L'agenda té una interfície poc atractiva i la seva actualització depèn dels mateixos interessats (ajuntaments i entitats). Es pot dir que és poc efectiva ja que no reuneix veritablement tota l'oferta.
- **Espais de Memòria:** Un projecte promogut per l'Institut d'Estudis Penedesencs en el marc del projecte *Tots els Noms* que ha posat d'acord els tres Consells comarcals en finançar senyalística que no necessàriament estava inclosa en el seu territori administratiu.

Ambdós exemples mostren la voluntat i la necessitat que els Consells Comarcals veuen en la coordinació i l'acció des de la perspectiva del conjunt del Penedès.

5.1.4 Ajuntaments

Els **ajuntaments del Penedès** són els **agents culturals públics que desenvolupen una major activitat al territori**. Tal com s'ha esmentat anteriorment, amb l'arribada de la democràcia a l'estat espanyol els ajuntaments esdevenen uns actors clau pel desenvolupament i l'acció culturals.

Com s'ha explicat en l'apartat metodològic, s'ha realitzat una **qüestionari¹³ als 47 municipis del Penedès** per poder elaborar una radiografia de l'estat de la cultura a nivell municipal. El resultat del qüestionari són el conjunt de fitxes municipals que s'adjunten en annex, i l'exploració estadística que s'analitza a continuació.

L'anàlisi es divideix en els següents blocs:

- a) **Organització**
- b) **Polítiques**
- c) **Recursos**
- d) **Activitat**
- e) **Coordinació**

a) **Organització**

La majoria de municipis disposen d'una **Regidora de Cultura** que sovint comparteix amb d'altres àmbits com: **patrimoni, turisme, educació, festes, joventut o esport**. Els municipis de dimensió mitjana-gran disposen de **regidories especialitzades en cultura amb una estructura tècnica pròpia dedicada exclusivament a aquest àmbit**.

Els serveis culturals, les subvencions, la gestió dels equipaments, la programació, etc. es realitzen, en la majoria de casos, amb un tipus de gestió directa. És a dir, és la pròpia regidoria qui gestiona directament aquests serveis i equipaments. Donada la **dimensió de la majoria de municipis** aquesta és una **opció molt vàlida ja que s'adequa a les necessitats i al volum de serveis i d'activitat**.

Tanmateix hi ha **municipis de major dimensió que han optat per ens de gestió, o organismes especialitzats**. El cas paradigmàtic és el dels **organismes autònoms**, entitats de dret públic que tenen personalitat jurídica pròpia, però que estan **supeditades a intervenció prèvia i al règim pressupostari del titular**. Al llarg del temps s'ha demostrat que tenen un **grau molt limitat d'autonomia**, tot i que en la majoria de casos han permès millorar la gestió, i han estat un salt endavant respecte la gestió directa des de la pròpia estructura orgànica.

---

¹³ Veure Metodologia al punt 2 d'aquest document

En el cas del Penedès hi ha el cas del del Vendrell on el Patronat Municipal de Serveis Culturals s'encarrega de les activitats culturals i els museus municipals i la Biblioteca Terra Baixa. Al mateix municipi existeix El Patronat Municipal Auditori Pau Casals d'on en penja l'Auditori Pau Casals i l'Escola de Música Pau Casals, i el 2011 es va crear l'Empresa pública PROSCENI de la qual en depèn la gestió del Teatre Àngel Guimerà i l'auditori de l'escola de Música Pau casals.

A continuació detallem la relació d'aquests ens per municipis:

Taula 4 Ens de gestió especialitzada al Penedès

Organisme	Àmbit	Municipi
Organisme Autònom de Patrimoni Víctor Balaguer	Patrimoni, Museus	Vilanova i la Geltrú
Patronat de Cal Bolet i l'Auditori	Arts Interpretatives Equipaments Escènics	Vilafranca del Penedès
Fundació de la Festa Major	Festa i cultura Popular	
EPEL Escola de Música	Formació artística	
Consorti de Patrimoni	Patrimoni, Museus	Sitges
Organisme Autònom Municipal	Patrimoni, Museus	Calafell
Patronat de Serveis Culturals	Activitats i serveis culturals, museus i Biblioteca culturals municipals	El Vendrell
Patronat Municipal Auditori Pau Casals	Programació musical; Gestió Auditori i Escola de Música	
Empresa pública PROSCENI	Programació escènica; Gestió Teatre Àngel Guimerà i auditori Escola de Música	

Font: Elaboració pròpia

Actualment la gestió de la cultura necessita d'una sèrie de característiques que permetin la seva òptima gestió: **flexibilitat, agilitat i immediatesa**. El camp de l'acció i l'activitat cultural necessita poder **prendre decisions amb facilitat** a través **d'estructures flexibles** i poc rígides. El **mercat de la cultura i el camp de l'acció cultural** és certament **c canviant i complex**, necessita d'una agilitat que permeti **aprofitar les oportunitats** que es presentin en moments determinats, i posseir estructures amb una **major capacitat de negociació i d'acció**.

Aquestes característiques estan plenament **en contradicció amb qualsevol estructura o ens que es regeixi pel dret públic**, com són els **organismes autònoms**. El **procediment administratiu** alenteix i protocol·litza en excés la gestió del dia a dia. I la **intervenció prèvia** no permet l'agilitat ni la immediatesa que es necessita en l'àmbit de la gestió cultural. Existeixen altres mecanismes de control que garanteixen d'una banda la transparència, i de l'altre una major eficiència. Aquest és el cas dels **contracte programa** per l'establiment d'objectius i prioritats a complir, i també de les **auditories investigatives** que, a posteriori, garanteixen un absolut control de la despesa pública.

Les **societats mercantils de titularitat pública, per exemple**, s'han postulat com els ens de gestió més àgils per gestionar serveis i equipaments culturals. Hi ha exemples de notable èxit a Granollers, Manresa, i Badalona. Cal **no confondre-les amb les entitats públiques empresarials** que tenen naturalesa pública, com és el cas de **l'Escola de Música de Vilafranca**.

Les fundacions, com el cas del a **Fundació de la Festa Major a Vilafranca**, són una **solució intermèdia** que permeten crear entitats al voltant d'un patrimoni i gestionar les aportacions de mecenatges de forma més eficient. És una opció vàlida per a la gestió més eficient de les festes majors i atreure finançament privat. Tanmateix les fundacions són ens amb certes limitacions en la gestió de serveis i equipaments culturals, i a les que sovint és més difícil controlar i dotar de transparència.

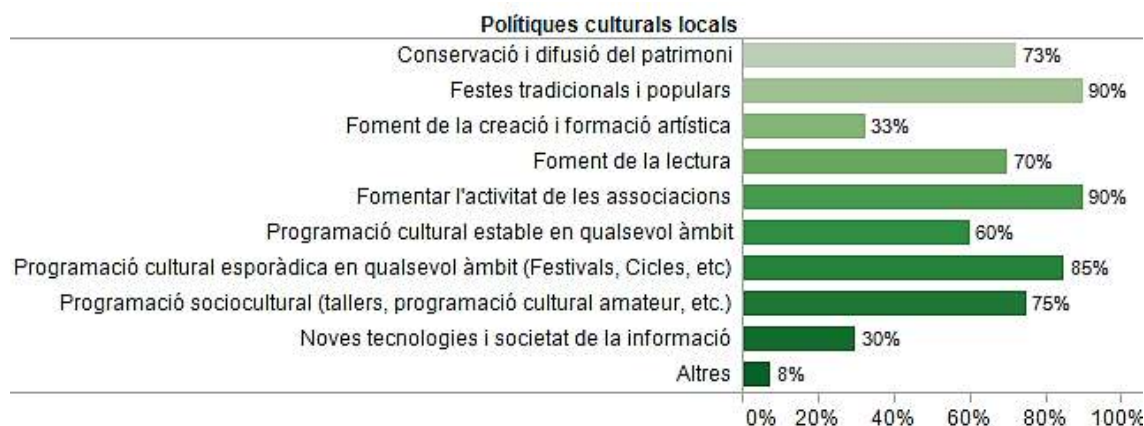
Les poblacions més grans del Penedès tenen **el repte de modernitzar les seves administracions i la seva gestió de la cultura**.

D'altra banda, cal esmentar el grau de **col·laboració públic-privat**¹⁴ com una altra opció en la prestació de serveis i la gestió de la cultura a nivell municipal. Aquest nivells de col·laboració en diferents graus es poden traduir en **externalitzacions** dels serveis i de la gestió d'equipaments. Sigui el cas d'una empresa, o el d'una **entitat del municipi** qui es faci càrrec d'una activitat o equipament, els **contracte programa o els convenis** són eines fonamentals a l'abast de les administracions per garantir el compliment d'objectius i la qualitat, així com la voluntat de servei públic.

b) Polítiques

A l'enquesta realitzada la resposta a les polítiques municipals impulsades des dels ajuntaments del Penedès és la següent:

Gràfic 22 Polítiques culturals locals als municipis del Penedès

Font: Elaboració pròpia. Enquesta als municipis

¹⁴ Aquí s'entén per privat qualsevol persona jurídica amb o sense ànim de lucre que impulsi, promogui, o gestioni un projecte, un equipament, o un servei cultural d'interès públic.

Les polítiques amb un major grau d'aplicació en els municipis del Penedès són **el foment i promoció de les Festes tradicionals i populars (90%), el foment de l'activitat de les associacions del municipi (90%), i la Programació cultural professional esporàdica en qualsevol àmbit (85%).**

D'altra banda hi ha un gruix de polítiques que la majoria de municipis porten endavant: **Conservació i difusió del patrimoni, el foment de la lectura, i la programació sociocultural o cultura de proximitat (75%).**

En un 60% dels casos s'aposta pel foment d'una programació cultural estable en qualsevol àmbit.

Per últim, hi ha un assumpte més tangencial pel que fa a la **foment de la creació i la formació artística (33%),** i de polítiques en **l'àmbit de les noves tecnologies i la societat de la informació (30%).**

D'aquestes dades se'n pot extreure la conclusió que existeix **una certa homogeneïtat en les polítiques culturals locals en conjunt de municipis del Penedès.** Aquest fet es deu bàsicament en que les necessitats i les possibilitats d'acció dels municipis envers la cultura és molt semblant.

De les polítiques locals en cultura al Penedès, però també a la major part de Catalunya, s'emmarquen en el clàssic paradigma de la **democratització de la cultura.** Es fa un esforç per difondre i fomentar un conjunt d'activitats culturals i posar-les a l'abast de la majoria de la població.

Segurament les limitacions de finançament, administratives i polítiques, dificulten noves perspectives en les polítiques culturals locals.

c) Recursos

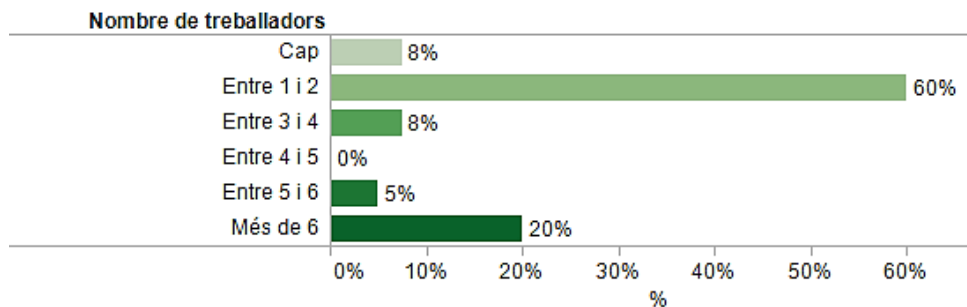
En aquest cas s'incideix en dos aspectes clau:

- **Recursos humans**
- **Pressupost en cultura**

• Recursos humans

Pel que fa recursos humans s'han comptabilitzat els treballadors municipals dedicats a l'àmbit de la cultura, o amb tasques que hi estan relacionades.

Gràfic 23 Nombre de treballadors públics amb tasques relacionades amb l'àmbit cultural

Font: Elaboració pròpia. Enquesta als municipis

Hi ha una **correspondència clara entre la dimensió de la majoria de municipis del Penedès i el nombre de treballadors**. D'aquesta manera **el 60%¹⁵ dels municipis enquestats tenen un o dos treballadors en tasques de cultura al municipi**.

També queda reflectit com en els municipis de major dimensió s'ha apostat perquè les estructures municipals gestionin els serveis i equipaments culturals. **Així fins un 20% dels enquestats tenen més de sis treballadores dedicades en tasques culturals**. El nombre de recursos humans és també una mostra de la **consolidació del ajuntaments com a principals agents de l'activitat cultural**.

- **Pressupost en cultura**

El pressupost en cultura s'ha mesurat per trams que inclouen l'activitat, el personal i el manteniment dels equipaments. Els pressupostos en cultura també tenen una relació directa al volum de la població.

D'aquesta manera **la majoria de municipis del Penedès, amb una dimensió reduïda, presenten un pressupost inferior als 200.000 euros en cultura**.

Els municipis d'entre **15.000 i 30.000 habitants** presenten **pressupostos destinats en cultural al voltant o superiors als 800.000 euros**.

Les capitals de comarca, amb un major nombre d'activitats, equipaments i, de treballadors són les que, lògicament, presenten els pressupostos més alts. Tal com s'ha comentat abans el pressupost també està vinculat a la dimensió i volum de la població, d'aquesta manera **Vilanova i la Geltrú** és la ciutat del Penedès que té una pressupost municipal més alt en cultura.

Taula 5 Pressupostos municipals en cultura 2012– capitals de comarca del Penedès

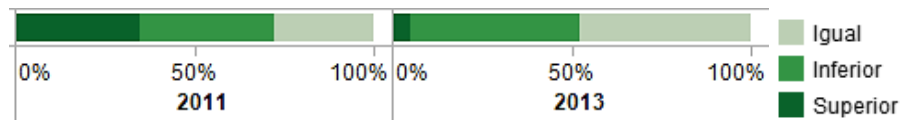
Capital de comarca	Pressupost 2012 en cultura - festes
Vilanova i la Geltrú	3.374.568€
Vilafranca del Penedès	1.875.552€
El Vendrell	2.283.466€

Font: Pressupostos publicats en les webs municipals
Els pressupostos inclouen totes les partides excepte inversió

D'altra banda, cal tenir en compte que la majoria de municipis enquestats el pressupost en cultura **previst pel 2013 serà inferior (47,5%)**, i en molts casos **el pressupost del 2012 (27,5%) ja era inferior al del 2011**.

¹⁵ Els municipis enquestats han comptabilitzat aquells treballadors municipals amb tasques en l'àmbit de la cultura, per tant les dades que s'ofereixen aquí no especifiquen treballadors públics amb tasques exclusives en l'àmbit cultural. Aquesta circumstància distorsiona un pèl la realitat pel què fa a aquells municipis més petits on un sol tècnic assumeix tasques per a diversos àmbits: joventut, cultura, festes, etc.

Gràfic 24 Pressupost municipal de cultura 2012 comparat amb l'anterior (2011) i amb el vinent (2013)

Font: Elaboració pròpia. Enquesta als municipis

Aquesta circumstància s'ha d'emmarcar en la de **contenció de la despesa dels ajuntaments** a causa de l'endeutament públic. Aquest fet ha provocat una **disminució de l'activitat cultural dels municipis**, ja que bona part d'aquesta és promoguda des dels propis ajuntaments.

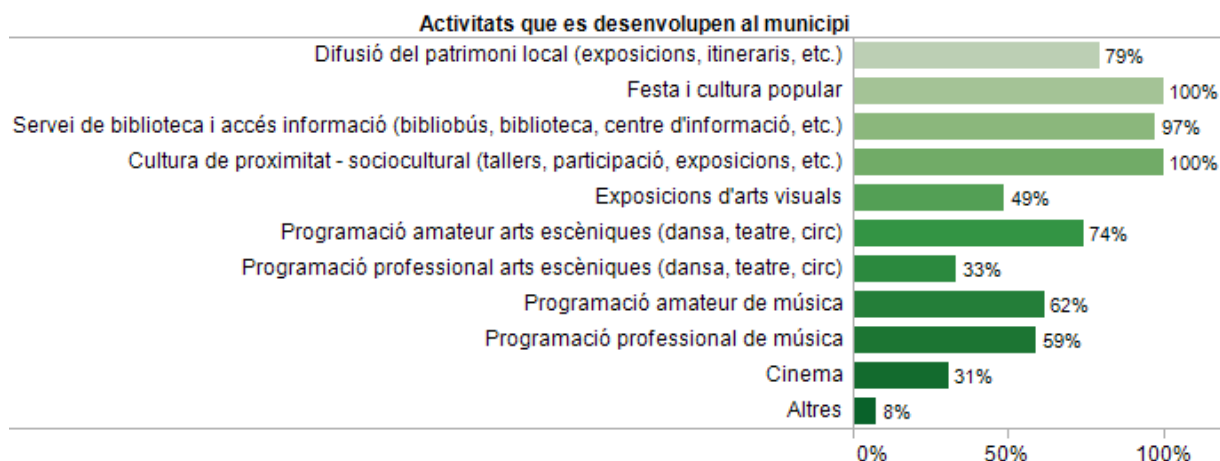
Tanmateix sembla que aquest fet no és circumstancial sinó més aviat estructural i , per tant, calen noves fórmules de finançament de les activitats culturals més enllà dels pressupostos municipals. Fórmules que permetin una gestió més eficient i una major atracció de recursos.

d) Activitat

Tal com s'ha argumentat els ajuntaments són un dels principals agents en la difusió i la promoció de la cultura en l'àmbit local. **Cal destacar que la pràctica totalitat d'ajuntaments del Penedès desenvolupen activitats culturals en major o menor mesura.** Aquesta és una circumstància que prova **l'assumpció de polítiques de democratització cultural**, la cultura entesa com un servei a la ciutadania a la qual tota persona hi té dret, i hi ha de tenir accés.

Sovint, els ajuntaments no actuen com a proveïdors directes de les activitats culturals sinó mitjançant tercers (les entitats), aquest és el cas paradigmàtic de les activitats relacionades amb la **festa tradicional i la cultura popular (100% dels municipis enquestats)**. Tanmateix hi ha un conjunt d'activitats com el **Servei de Biblioteca i accés a la informació (97%)**, o la **difusió del patrimoni local(79%)**, o les **activitats de cultura de proximitat (100%)** que són majoritàriament promogudes des dels propis ajuntaments i amb una gran implantació als municipis del Penedès.

Gràfic 25 Tipus d' activitats culturals als municipis

Font: Elaboració pròpia. Enquesta als municipis

Altres àmbits amb una forta implantació als municipis són **les arts interpretatives (arts escèniques i música)**. **Predomina una programació amateur o semi-professional**. Les capitals de comarca ofereixen programacions professionals estables en tots els àmbits culturals, i a més festivals i cicles especialitzats.

En canvi, als **municipis mitjans o petits** predomina una **certa estacionalitat de les activitats culturals**, sobretot durant els mesos d'estiu. Hi predomina una oferta de programació cultural professional en forma de festivals, cicles, i altres. Durant la resta de l'any predominen activitats professionals de petit format, o amateurs, que es puguin adequar als recursos i equipaments municipals.

La **reducció dels pressupostos municipals** s'ha vist reflectida en l'activitat culturals que depenen dels ajuntaments. D'aquesta manera han desaparegut cicles o festivals, o s'han reduït alguns actes relacionats amb les festes majors, per posar dos exemples. **Malgrat tot, els municipis del Penedès han mantingut un gruix considerable d'oferta cultural pública**.

e) Coordinació

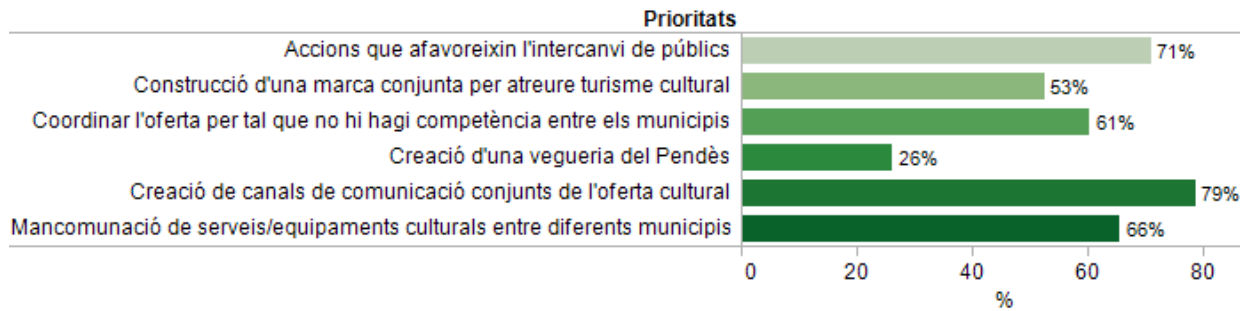
La **coordinació en l'àmbit de cultura és una de les assignatures pendents al conjunt del Penedès**. Sovint aquesta manca de coordinació es dona entre municipis de la pròpia comarca.

Tanmateix **els darrers anys han proliferat iniciatives en diferents àmbits, com la coordinació entre les programacions d'arts escèniques i música de Vilanova i la Geltrú i Vilafranca del Penedès**.

Dels municipis enquestats **el 97% creu oportú que hi hagi polítiques i accions coordinades entre els municipis del Penedès l'àmbit de la cultura**.

Davant de la qüestió de quines podrien ser aquestes accions o temes prioritaris a encarar de forma conjunta, els resultats han estat els següents:

Gràfic 26 Prioritats per la coordinació en Cultura en l'àmbit del Penedès

Font: Elaboració pròpia. Enquesta als municipis

Un **71% dels municipis enquestats considera prioritzar aplicar accions que afavoreixin l'intercanvi de públics** entre els diferents municipis del territori. Aquestes accions podrien ser per exemple: packs de venda, abonaments conjunts, canals de venda integrada, descomptes, cicles o programacions conjuntes, etc.

També és prou significatiu que un **79% dels enquestats demani canals de comunicació conjunts per a l'oferta cultural local**. Aquesta mesura també afavoriria l'intercanvi de públics entre municipis i facilitaria una visió conjunta del territori a nivell cultural.

Opcions més ambicioses com la **mancomunació de serveis i/o equipaments culturals** entre diferents municipis, o la coordinació de l'oferta per rebaixar la competència entre els municipis del territori, són dues opcions **àmpliament acceptades**.

En canvi sorprèn el poc suport que rep la **creació d'una vegueria pròpia pel Penedès**. Només un **26%** dels enquestats. Sobretot perquè la vegueria seria l'instrument polític que podria permetre una planificació conjunta menys atomitzada de les polítiques culturals al territori.

5.1.5 Entitats

És difícil oferir una radiografia de les entitats i el món associatiu i cultural al Penedès, per dues raons: existeix una **gran nombre i varietat d'associacions**; la seva **activitat és molt diversa i desigual**. Sovint les associacions tenen cicles en que resten passives i d'altres en que generen molta activitat. Tot i així d'aquest anàlisi se'n extreu l'evidència d'una **forta implantació del món associatiu en la cultura del Penedès, d'un alt dinamisme i nivell de proactivitat**. Les entitats constitueixen una part fonamental en l'activitat i el desenvolupament cultural del Penedès. El territori històricament sempre ha presentat una gran vitalitat en la seva societat civil que s'ha organitzat al voltant d'entitats actives en els àmbits més diversos.

Al llarg del segle XX, sobretot durant els anys 20 i 30, en tot el Penedès es creen Casals, Ateneus, Casinos, Foments, i Societats recreatives que són sovint el nucli de l'activitat cultural dels municipis. La implantació de la dictadura franquista trenca amb aquesta tradició i anorrea d'arrel el teixit associatiu cultural, provocant un tall de greus conseqüències. Algunes entitats aconseguiran refer-se poc a poc, a partir dels anys seixanta del segle XX, però moltes d'altres ja no ho faran. Fins que els anys 80 les institucions, amb els ajuntaments al capdavant, no es fan càrrec de la cultura a nivell local, les entitats són les que impulsen i mantenen viva la flama de la cultura a nivell local.

La **tradició associativa** té antecedents en un passat de gran activitat entorn a una sèrie d'entitats que, amb el temps, han seguit recorreguts diferents. La característica comuna entre la majoria d'aquestes entitats és que disposen d'un **patrimoni immoble propi**. Tanmateix aquest és un **grup heterogeni** pel què fa a les orientacions, el grau d'activitat cultural i l'impacte actual entre la població.

Taula 6 Entitats històriques del Penedès

Societat Recreativa el Retiro	Sitges	1870
Casino Prado Suburense	Sitges	1877
La Unió del Casal Gelidenc	Gelida	1896
La societat la Margaridoia	de Santa Margarida i els Monjos	1902
La Principal de	Vilafranca del Penedès	1904
Centre Cultural i Recreatiu Rapitenc	Santa Margarida i els Monjos	1905
El Foment Vilanova	Vilanova i la Geltrú	1907
Orfeó Vilanoví	Vilanova i la Geltrú	1907
Centre Cultural i Recreatiu	Sant Pere de Riudebitlles	1912
Centre Agrícola de Santa Pau d'Ordal	Subirats	1914
Elenc Artístic Arbocenc	L'Arboç	1916
Societat Cultural i Recreativa el Papiolet	Sant Jaume dels Domenys	1916
Centre Cultural Lavern	Subirats	1918
La Muniencia	Castellví de la Marca	1919
Societat La Penya	Avinyonet del Penedès	1925
Societat Coral El Raïm	Sant Cugat Sesgarrigues	1919
Ateneu Torrellenc	Torrelles de Foix	1928
Ateneu Ordalenc	Subirats	1929
Societat La Parra	Avinyonet del Penedès	1932
Sindicat Agrícola Cooperatiu de Ca l'Avi	Subirats	1933
Societat Nova	Banyeres del Penedès	1933
La Lira Vendrellenca	El Vendrell	1889

El gruix del moviment associatiu al Penedès es genera principalment al voltant de les festes tradicionals, la música i el cant coral, i la cultura popular. A partir de mitjans del anys 70 i principis dels 80 hi ha una àmplia recuperació de les tradicions i les festes populars catalanes, i el Penedès i la seva societat civil seran sovint exemple i model d'aquesta recuperació per a d'altres indrets de Catalunya.

Aquestes entitats es centren en la **preservació i difusió de la cultura tradicional i popular**, i que prenen gran rellevància en les cites marcades pel **cicle festiu**. Algunes d'aquestes entitats disposen també de patrimoni immoble propi i desenvolupen accions més enllà de la cultura i les festes tradicionals.

Els castellers, els diables i el bestiar de foc, la música popular i tradicional, els balls i esbarts, tots són àmbits que tenen una gran presència en el món associatiu del Penedès. Aquestes entitats han jugat un paper important en la cohesió social del territori obrint la cultura popular i la festa als nouvinguts. A més, les entitats dedicades a les festes tradicionals i la cultura popular tendeixen als intercanvis entre els municipis del Penedès de manera que existeix certa coordinació i un imaginari comú de la cultura popular al territori.

També hi ha entitats que s'han implicat de forma activa en la vida cultural dels municipis, i sobretot s'han centrat en omplir el buit d'activitats adreçades a un **públic jove**. Algunes d'aquestes entitats promouen **festivals i concerts**

D'altra banda existeixen nombroses associacions vinculades al desenvolupament **amateur i semi-professional d'una disciplina artística, o bé a la formació en el seu camp**. Teatre, música, dansa, fotografia, cinema, arts visuals, patrimoni

Per últim, destacarien les entitats centrades en la **recerca i promoció** al voltant de la cultura i el **territori**.

En total s'han comptabilitzat¹⁶ al Penedès un total de **601 entitats** culturals, i el **43% d'aquestes estan relacionades amb la festa i la cultura popular**. També destaca la implantació d'entitats dedicades a **l'estudi, conservació i difusió de la cultura i el patrimoni local (13%)**.

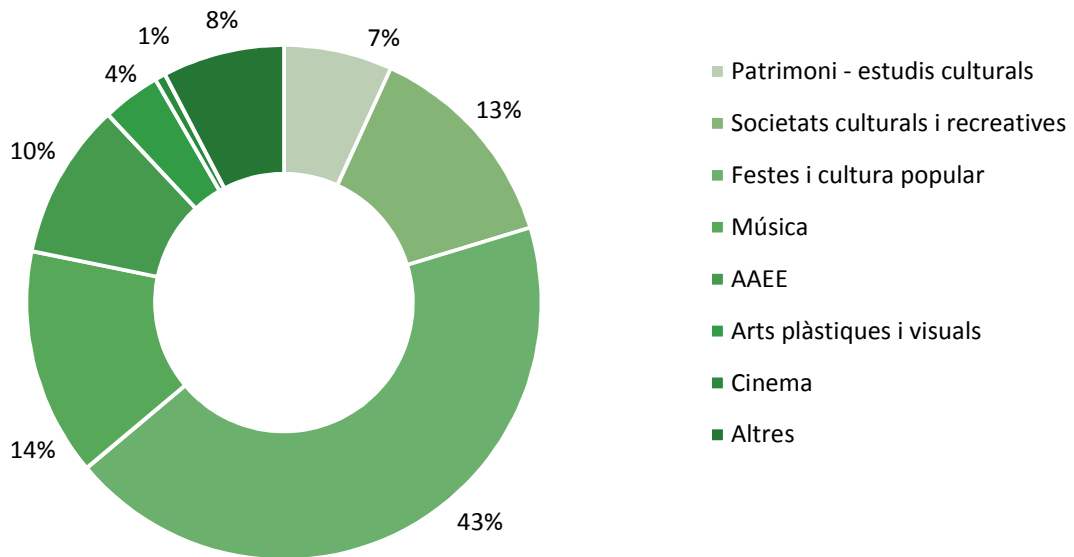
La música també és una àmbit amb una forta implantació al territori. La majoria de municipis tenen **corals o agrupacions musicals** amb una llarga tradició, o entitats interessades en qualsevol gènere musical. **Al Penedès es comptabilitzen fins a 86 entitats dedicades a la música**.

Tal com s'ha esmentat **les societats culturals i recreatives tenen també una important presència al territori (13% del total d'entitats)**, i sovint integren diferents seccions dedicades als àmbit més diversos de la cultura.

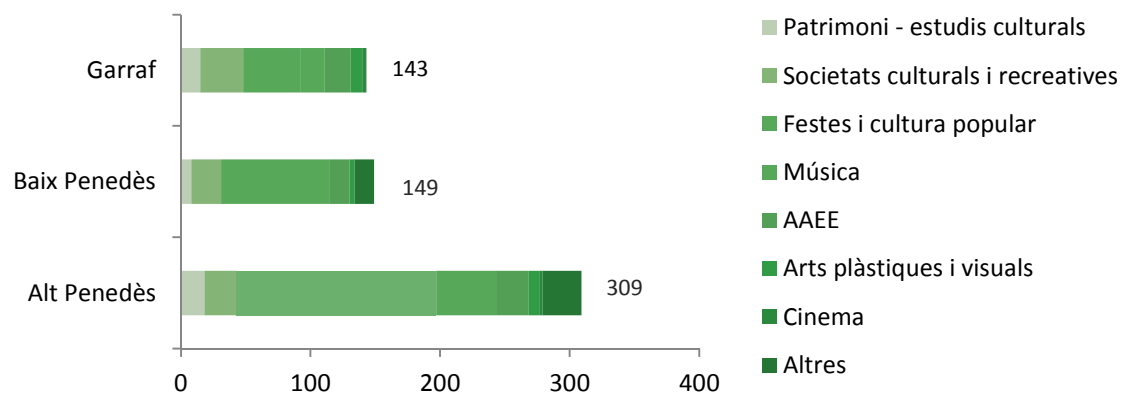
¹⁶ El còmput d'entitats per municipis s'ha realitzat a través la pàgina web de cada Ajuntament. Es detalla el còmput i la metodologia en annex.

Gràfic 27 Entitats al Penedès per tipologia (%)

Font: Elaboració pròpia a partir dels directoris d'entitats a les webs municipals

Gràfic 28 Entitats al Penedès per tipologia i comarca

Font: Elaboració pròpia a partir dels directoris d'entitats a les webs municipals

L'anàlisi per comarques ens mostra com l'**Alt Penedès** hi ha una gran quantitat d'entitats i moviment associatiu. De la mateixa manera **Baix Penedès i Garraf** reuneixen una xifra que ronda les 150 entitats culturals.

Les **capitals de comarca** concentren el gruix de les entitats culturals per municipis. De la mateixa manera és al Vendrell, Vilafranca i Vilanova on hi ha més varietat en els àmbits i en les activitats proposades per les entitats.

Algunes entitats tenen implantació més enllà de l'àmbit local, l'exemple paradigmàtic és el propi **Institut d'Estudis Penedesencs** present a les tres comarques i que pren com àmbit d'estudi i actuació tot el territori Penedesenc. Destaca la iniciativa **Reconeixements Culturals** que es lliuren en el marc de la Festa de la cultura al Penedès que es celebra cada dos anys. També cal fer esment de l'agrupació de la vegueria del Penedès de les entitats Excursionistes de Catalunya

També cal dir, que malgrat les entitats es mouen en l'àmbit de l'**activisme cultural**, i no el de l'estricta professionalitat, hi ha exemples notoris d'activitats amb **gran nivell i dosis de professionalitat**. Un dels exemples notoris i coneguts és del **Festival de música independent Faraday** promogut per l'entitat vilanovina **La Medusa**. Però també la trajectòria de la **Societat la Principal a Vilafranca del Penedès** o de la **Lira Vendrellenca**, entre moltes altres.

5.2 Mitjans de comunicació

Els **mitjans de comunicació** d'àmbit local tenen una gran influència i un paper decisiu com a altaveus i agents difusors de les activitats i les programacions culturals que tenen lloc al Penedès.

5.2.1 Televisió i ràdio

El fet més remarcable és que el territori va aconseguir amb el pas a la Televisió Terrestre Digital una plataforma múltiple en la que hi poden operar les televisions locals. Altres territoris de Catalunya no van poder optar per un múltiple i les televisions locals o bé han desaparegut, o bé s'han reinventat (només emissions per internet).

D'aquesta manera es van constituir dos consorcis que van aplegar les televisions locals i diverses ràdios del territori. El **Consorti Teledigital del Garraf** que a l'inici reunia tots els municipis de la comarca, i el **Consorti Penedès Televisió** format pels ajuntaments de **Vilafranca del Penedès, Santa Margarida i els Monjos, Gelida, La Granada, i el Vendrell**.

La creació d'aquests consorcis són un exemple de coordinació territorial i de mancomunació de serveis públics. Tanmateix aquesta coordinació no està exempta de polèmiques i dificultats en els que cal conjugar els interessos municipals amb una coordinació i uns interessos generals. Aquest és el cas de la polèmica sorgida entre **TV El Vendrell i Vilafranca**¹⁷, o el cas d'Olivella i Sitges que han abandonat **Consorti Teledigital del Garraf** el 2012 per problemes econòmics¹⁸.

Actualment en tot el **territori del Penedès** hi ha quatre canals de televisió disponibles: **Canal Blau i Penedès Tv** ofereixen una programació en directe. El canal de televisió **3devuit** ofereix algun contingut, però no emet en directe, igual que **CAT 4 TV**.

També hi ha **d'altres televisions d'àmbit local** com la **Granada TV** que emet només pel municipi i el territori més immediat, i **Gelida TV** que emet per cable al propi municipi i fa emissions de cap de setmana i el Plens municipals.

Totes les televisions locals penen els seus continguts audiovisuals a internet per tal de fer-los més accessibles.

Pel què fa a les ràdios es pot dir que existeix una llarga **tradició de ràdios locals**. En total al Penedès hi ha 15 emissores de ràdio, dues pertanyen a emissores d'àmbit estatal i tenen una seu territorial, es tracta de la SER Penedès Garraf i d'Onda Cero Penedès Garraf. La resta són ràdios locals amb més o menys incidència en el territori immediat. A l'Alt Penedès hi ha un total de sis ràdios locals, al Baix Penedès tres i al Garraf quatre.

¹⁷ Veure notícia a Eix Diari: <http://www.eixdiari.cat/cultura/doc/38733/tensio-en-augment-entre-el-vendrell-i-vilafranca-a-penedes-tv.html>

¹⁸ Veure notícia a Eix Diari: <http://www.eixdiari.cat/cultura/doc/38227/sitges-es-desmarca-del-consorci-de-la-tdt-garraf.html>

Taula 7 Relació d'emissores de ràdio al Penedès

	Ràdio	Municipi
Seus territorials	Onda Cero Garraf Penedès	
	Cadena SER-Penedès Garraf	
Garraf	Ràdio Cubelles	Cubelles
	Ràdio Maricel	Sitges
	Ràdio Ribes	Sant Pere de Ribes
	Canal Blau Ràdio	Vilanova i La Geltrú
Alt Penedès	Ràdio Gelida	Gelida
	Ràdio Olèrdola	Olèrdola
	Ràdio Torrelles de Foix	Torrelles de Foix
	Ràdio Vilafranca del Penedès	Vilafranca del Penedès
	Ràdio Sant Sadurní	Sant Sadurní d'Anoia
	Sarroca Ràdio	Sant Martí Sarroca
Baix Penedès	Calafell Ràdio	Calafell
	Ràdio El Vendrell	Vendrell, El
	Ràdio Cunit	Cunit

Font: Elaboració pròpia

Tant ràdios com les televisions fan ressò de les activitats culturals que es desenvolupen al territori, en alguns casos hi ha **programes especialitzats** dedicats a la cultura amb notable èxit com el *Gaudeix de la festa*¹⁹ de Canal Blau TV que es retransmet pel conjunt de la Xarxa de Televisions Locals. Tant a Penedès Televisió coma Canal Blau, la **retransmissió dels actes festius**, i la seva repetició en diferit, els dona índexs d'audiència notables.

5.2.2 Premsa i portals digitals

La **premsa** escrita té una llarga tradició al Penedès, i la majoria de rotatius tracten la informació des de l'**àmbit comarcal**, però també es fan ressò de notícies d'àmbit territorial. **La Fura** i **Eix Diari** són els únics que prenen **el conjunt del Penedès de forma sistemàtica i com a línia editorial**. Tots els diaris tenen apartats específics per tractar la **cultura i l'agenda d'activitats** als municipis i territoris.

Amb l'arribada **d'internet** la premsa s'ha diversificat, i són pocs els rotatius que editen amb una **freqüència setmanal**, el **Diari de Vilanova**, el **3devuit**, o l'**Eco de Sitges**. La resta de rotatius ha optat per **internet** com un mitjà per oferir la informació d'una forma més **immediata i sense els costos afegits de la impressió**. Tanmateix el **negoci digital** per la premsa no està gens consolidat la qual cosa afecta també als mitjans locals com els del Penedès.

En total al Penedès hi ha **8 mitjans de premsa actius**, recentment va tancar el Diari Baix Penedès. També existeixen altres butlletins i magazines locals.

¹⁹ Per a més informació veure: <http://televisions.laxarxa.com/programes/gaudeixlafesta/#emisio>

Taula 8 Relació de mitjans de premsa escrita al Penedès 2012

Mitjà	Format	Cobertura informativa
La Fura	Internet /Paper	Àmbit Penedès
Diari de Vilanova	Internet /Paper	Àmbit Garraf
3devuit	Internet/Paper	Alt i Baix Penedès
Eco de Sitges	Internet/Paper	Sitges
El Punt-Avui	Internet	Alt i Baix Penedès i Garraf
El Cargol	Internet/Paper	Alt Penedès
Penedès Econòmic	Internet/Paper	Alt Penedès Penedès
Eix Diari	Internet	Àmbit Penedès
L'Espígol	Internet / Paper	Baix Penedès

Font: Elaboració pròpia

D'altra banda, internet a oferta la possibilitat de difusió i repercussió molt altes. De la mateixa manera qualsevol persona té una xarxa de distribució a milions de persones d'allò que crea o d'allò que fa. En aquest sentit els anomenats *blogs* personals, són una tendència en aquest sentit. La iniciativa la Penedesfera²⁰ reuneix una gran quantitat de *blogaire* de tot el Penedès que s'interessen pels àmbits més diversos, des de la creació literària, al patrimoni o la gastronomia.

Finalment caldria destacar l'agenda i portal cultural Cultura Penedès www.culturapenedes.cat amb una gran quantitat d'informació actualitzada sobre els esdeveniments i activitats culturals de tot el territori.

²⁰ Veure: <http://penedesfera.cat/llistat-de-blocs-i-blocaires-del-penedes/>

5.3 Iniciativa empresarial i mecenatge cultural

5.3.1 Iniciativa empresarial

La iniciativa empresarial en l'àmbit de la cultura al **Penedès** té el volum i les proporcions d'acord amb la mida i les característiques d'acord amb el territori. D'aquesta manera les **organitzacions empresarials** dedicades a la cultura tendeixen a ser **petites estructures enfocades al mercat local**, o com a màxim al **mercat nacional català**.

Existeixen algunes empreses amb un **gran dinamisme i una projecció notable: galeries, llibreries, productores i companyies escèniques, productores audiovisuals, empreses de gestió cultural i sociocultural, entre d'altres**.

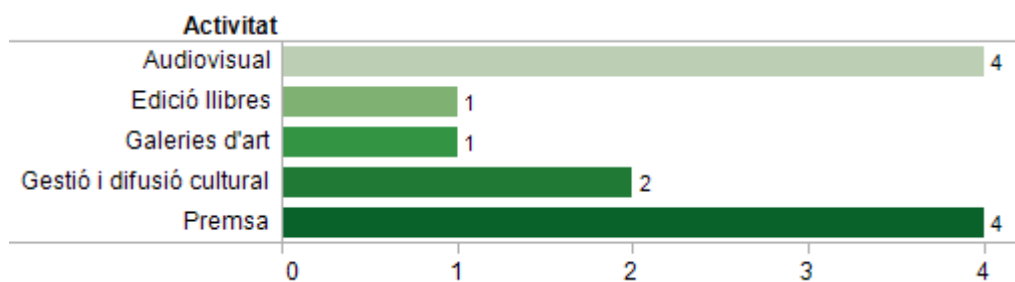
Segons el **Mapa de llibreries de Catalunya el 2007** hi havia un total de **23 llibreries al Penedès**²¹. I segons dades del **Departament de Cultura el 2009** hi havia un total de **13 galeries d'art al Penedès**²².

En l'actualitat el context de les noves economies contemporànies han afavorit el sorgiment d'empreses amb un component altament **creatiu**, amb estructures mínimes, i la localització de les quals no és un factor determinant pel seu desenvolupament. En aquest àmbit s'hi situarien **empreses del sector del disseny gràfic, web, i d'entorns virtuals, animació, publicitat**, etc. El **Penedès** compta amb empreses d'aquest perfil d'alt valor afegit, l'activitat de les quals és en alguns casos **d'àmbit global**.

Per poder analitzar la iniciativa empresarial al Penedès s'ha pres com a mostra el **directori d'empreses de l'ADEG**²³ - Associació d'Empresaris del Garraf, Alt Penedès, i Baix Penedès amb un total de **985 empreses**. El directori apareix ordenat per codis d'activitat CNAE, la cerca ha destriat aquelles empreses de l'àmbit cultural i creatiu.

D'aquesta manera a la mostra hi ha un total de **12 empreses** de la mostra dedicades en activitats estrictament de l'àmbit cultural, que representen **l'1,2%** sobre el total de la mostra.

Gràfic 29 Mostra empreses culturals al Penedès (a partir del directori de l'ADEG)

Font: Elaboració pròpia a partir del directori d'empreses de l'ADEG

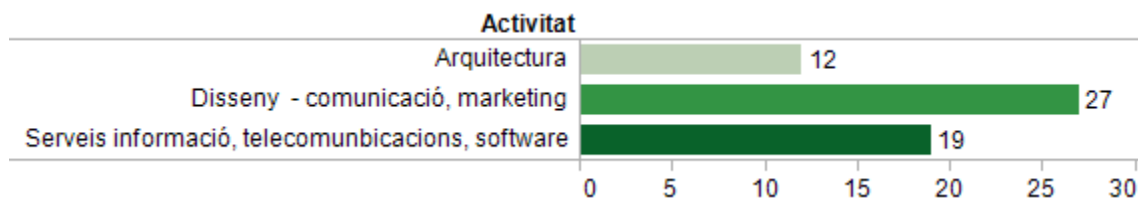
²¹ Veure el detall de a la Taula 12 d'aquest document

²² Veure el detall de a la Taula 14 d'aquest document

²³ Veure <http://www.adeg.cat/empreses/index.htm>. S'ha escollit aquest directori per poder analitzar el nombre d'empreses dedicades a l'activitat cultural o creativa, tanmateix segurament hi ha empreses que no estan en aquest directori. Malgrat tot aquesta mostra és representativa del percentatge d'empreses culturals i creatives sobre una mostra en el territori del Penedès

D'altra banda també s'han tingut en compte els àmbits d'activitat de les **anomenades indústries creatives (disseny gràfic , web, i d'entorns virtuals, animació, publicitat)**, amb un total de **58 empreses** que representen el **5,8%** sobre el total de la mostra.

Gràfic 30 Mostra empreses creatives al Penedès

Font: Elaboració pròpia a partir del directori d'empreses de l'ADEG

5.3.2 Mecenatge cultural

Dins de l'acció cultural per part de la iniciativa privada cal destacar el paper desenvolupat fins ara per **l'Obra Social Caixa Penedès** sobretot a la comarca de **l'Alt Penedès**. L'Obra Social actua el territori sobretot a través del **mecenatge i el patrocini**, tot i que alguns projecte actua també com a part promotora conjuntament amb algun altre agent cultural del territori.

L'Obra Social de Caixa Penedès disposa d'una sala que utilitza per exposicions temporals a Vilafranca del Penedès. A més entre els projectes més destacats hi ha la col·laboració amb **Vinseum**, el festival **ViJazz**, o la col·laboració amb els **Castellers de Vilafranca**.

Altres **Caixes** històricament també havien tingut un paper actiu en el foment de la cultura al territori, tanmateix aquestes obres socials de les caixes s'han vist afeblides per la **reforma de les Caixes** a l'estat espanyol.

Els proper anys el paper del **patrocini i el mecenatge** ha de ser fonamental per poder finançar els projectes culturals. Al Penedès existeixen algunes empreses amb tradició de patrocini, sobretot a **l'Alt Penedès**, vinculades a la **indústria multinacional del vi el cava**. Al **Garraf i al Baix Penedès** una menor **presència de grans indústries i empreses també ha incidit en el patrocini**.

D'altra banda, és interessant veure com el **petit comerç i les empreses** es bolquen en mecenatge de **festes majors i altres esdeveniments populars**, i en canvi aquesta **mobilització és menys notòria** en el cas del **patrocini estrictament cultural** en àmbits com les arts escèniques, o la música.

La **captació de patrocini és un aspecte que tot el sector cultural ha de millorar** i el Penedès no n'és una excepció. En primer lloc passa per una millor de la **llei espanyola de mecenatge**, però també en majors esforços en la recerca de patrocini per part dels agents culturals.

La **crisi econòmica** és un context difícil, però la despesa pública en cultura ha baixat considerablement i tot apunta que durant molt de temps no tornarà a les proporcions de fa uns anys. En aquest sentit és cabdal que les institucions i projectes culturals cerquin **aliances al sector privat** per poder trobar **recursos i finançament** que compensi la **disminució dels ajuts públics**. Els darrers anys ha anat augmentant una alternativa de finançament per a projectes culturals i socials de tota mena, és l'anomenat **micromecenatge o crowdfunding**.

6 Públics culturals

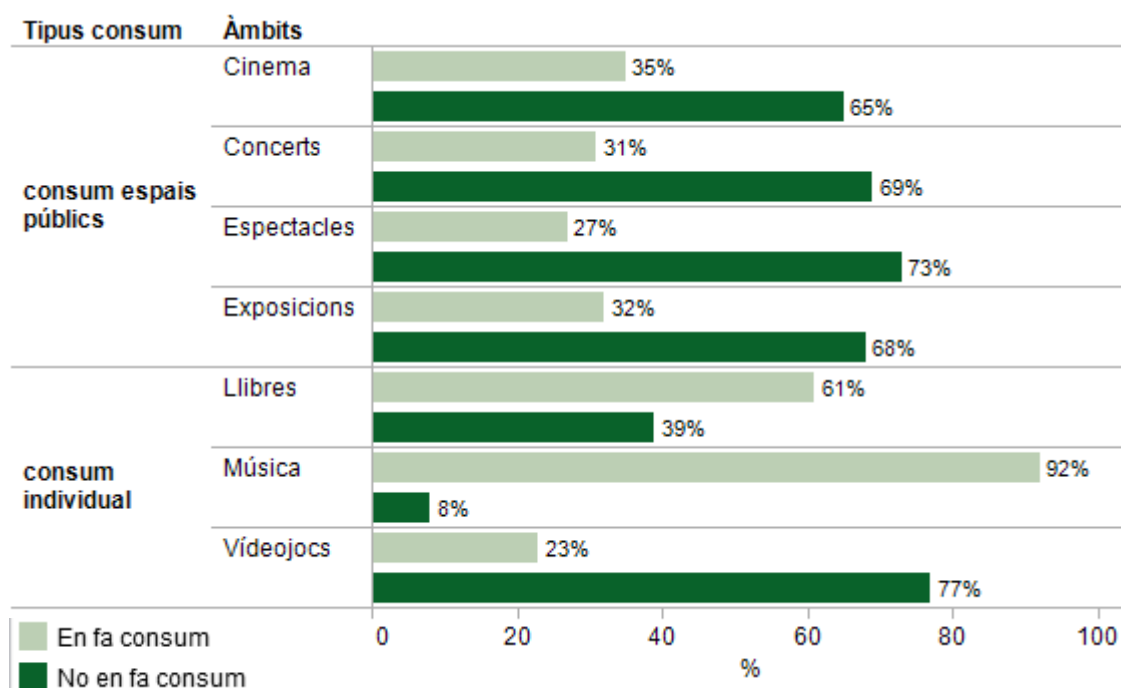
Sovint el gran oblidat, el **públic és part consubstancial del fet cultural**. Per poder analitzar la demanda i els públics culturals al Penedès s’ha utilitzat la **Dieta Cultural (2011) del Baròmetre de la Cultura i la Comunicació**²⁴.

6.1.1 La dieta cultural dels catalans

L’anàlisi del **Baròmetre de la Cultura i la Comunicació** mostra que el 2011 augmenta el consum de tota l’oferta cultural excepte pel cinema. La **majoria dels catalans (95%)** opten per **consums culturals individuals (música, llibres i videojocs)** i el **63% en espais públics (cinema, espectacles, concerts i exposicions)**.

Escoltar música continua sent, amb diferència, el consum cultural més realitzat entre els catalans, i **segueix creixent**. De la mateixa manera els **videojocs experimenten un augment** del 50% en els darrers quatre anys. El **consum de llibres** també manté un **creixement moderat** del 4% en els darrers anys.

Gràfic 31 Consum cultural dels catalans (%)

Font: Elaboració pròpia a partir Dieta Cultural (2011) del Baròmetre de la Cultura i la comunicació

²⁴ La mostra correspon a individus majors de 14 anys que hagin consumit algun dels àmbits de la cultura en els darrers 12 mesos; 24.683 entrevistes realitzades durant el 2011 (gener a desembre); tips de mostreig és aleatori polietàpic estratificat, aplicat a cada submostra territorial amb una precisió estadística comarcal.

El cinema és l'àmbit que en els darrers anys dibuixa una clara **tendència decreixent**. En canvi la majoria d'**espectacles arts en viu com el teatre, la dansa, i el circ, o els concerts de música, tenen una tendència a créixer**. Tanmateix les dades facilitades durant el darrer trimestre del 2012 per ADETCA **Associació d'Empreses de Teatre de Catalunya**²⁵, i per **ASACC Associació de Sales de Concerts de Catalunya**²⁶, les dades d'assistència apunten clarament a un **descens del consum**. A part de la crisi, i la baixada general del consum, la mesura adoptada pel **govern espanyol** de pujar el **tipus d'IVA fins el 21%** les activitats culturals ha provocat un augment dels preus dels espectacles i una **barrera de consum** important una part del públic.

Segons la dieta cultural del Baròmetre de la Cultura i la comunicació uns **250.000 catalans no fan cap mena de consum cultural**.

6.1.2 La dieta cultural dels penedesencs

L'anàlisi territorial de la **Dieta Cultural (2011) del Baròmetre de la Cultura i la comunicació** és per **comarques** a partir del grau de penetració dels àmbits culturals en la comarca en qüestió. Així les comarcades són classificades a partir de l'índex resultant pel conjunt del territori. Aquí es procedeix a un anàlisi de les dades més rellevants de l'estudi, i s'ofereixen les **dades agregades per comarques** i pel conjunt del **Penedès**.

Per àmbits destaca la **música** ja que en **les tres comarques estan per sobre la mitjana catalana**, en canvi en el cas de la **lectura de llibres només el Garraf (63,6%) resta per sobre de la mitjana catalana (60,6%), i l'Alt Penedès (50,7%) presenta un índex deu punt per sota**. El **Baix Penedès presenta un dels índexs de consum de videojocs (28,6%) més alts** de les comarques catalanes amb un percentatge molt per sobre de la mitjana de tot Catalunya (23%).

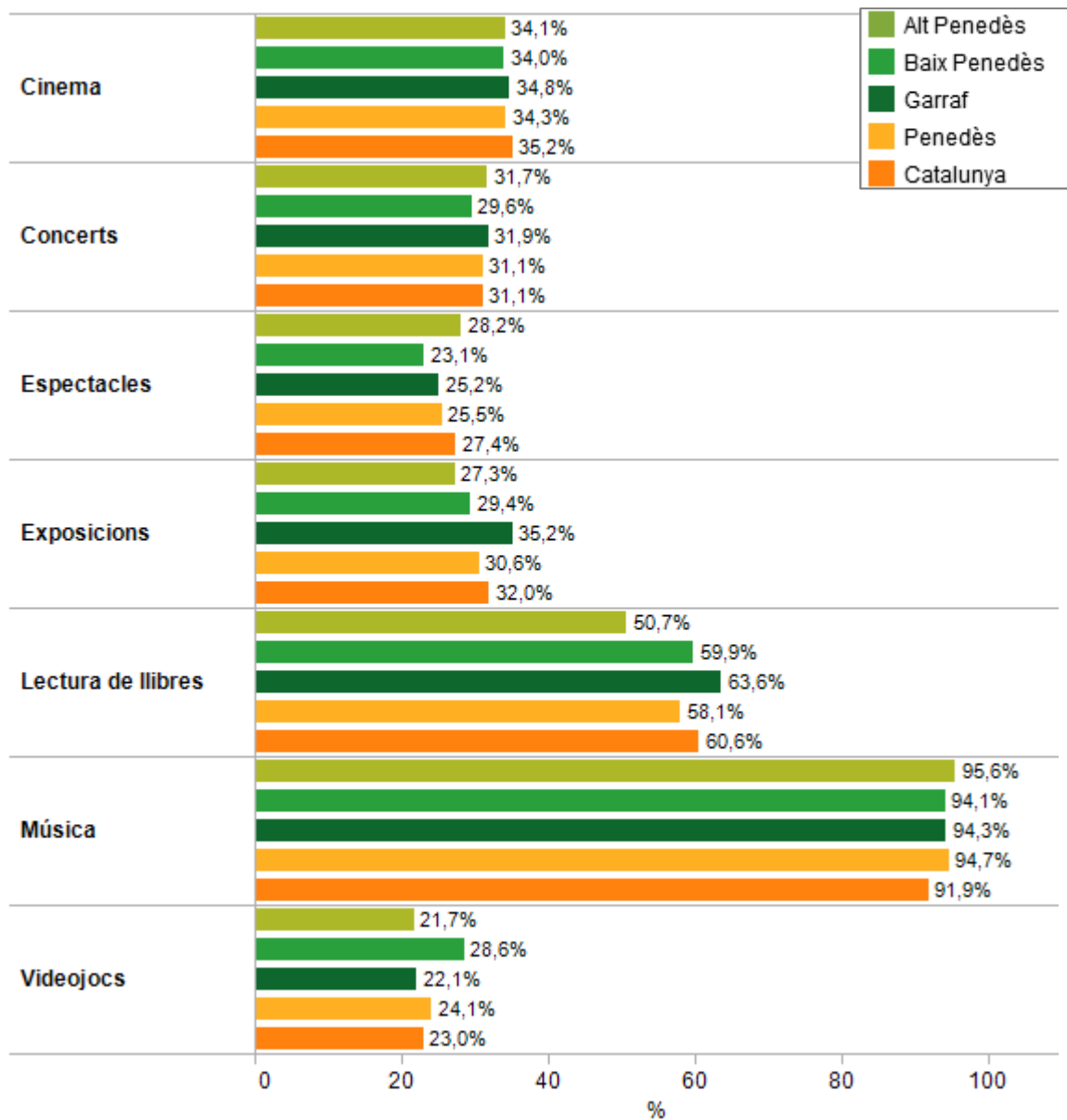
També caldria destacar el **consum de concerts o l'Alt Penedès (31,7%) i el Garraf (31,9%) superen la mitjana catalana**, en canvi el **Baix Penedès (29,6%) es situa força per sota**. Pel què fa a l'**assistència d'espectacles només l'Alt Penedès (28,2%) es situa per sobre la mitjana catalana (27,4%)**. Aquest és el cas de les **exposicions al Garraf (35,2%)** que també se situa per sobre de la mitjana catalana (32%).

---

²⁵ Veure: <http://www.adetca.cat/c/stats.aspx>

²⁶ Veure anuari de la música 2012 Enderrock <http://www.enderrock.cat/quiosc/revista/9>

Gràfic 32 Dieta cultural al Penedès per àmbits 2011

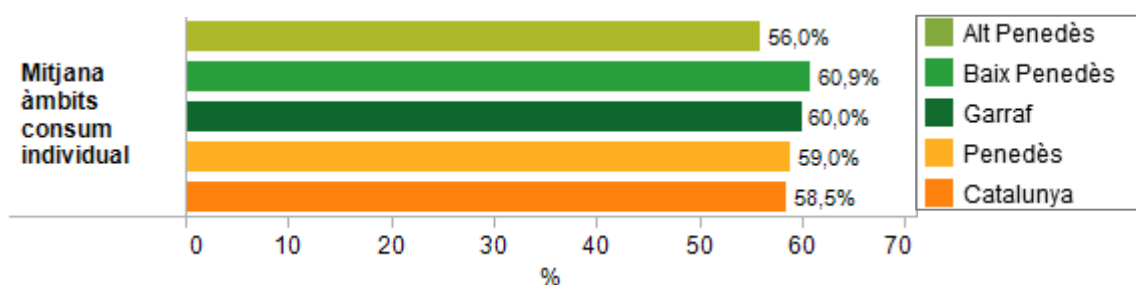

Font: Elaboració pròpia a partir Dieta Cultural (2011) del Baròmetre de la Cultura i la comunicació

Si s'analitza el **consum cultural individual de forma agregada** i per comarques, l'**Alt Penedès (56%)** presenta l'índex inferior a causa del **baix percentatge en la lectura de llibres**. En canvi el **Baix Penedès (60.9%)** presenta l'índex superior a causa de l'**alt consum de videojocs** respecte la mitjana catalana. El **Garraf (60%)** també resta per sobre el conjunt de Catalunya, mentre que si es pren el conjunt del **Penedès (59%)** l'índex resulta molt similar al de la **mitjana catalana (58,5%)**.

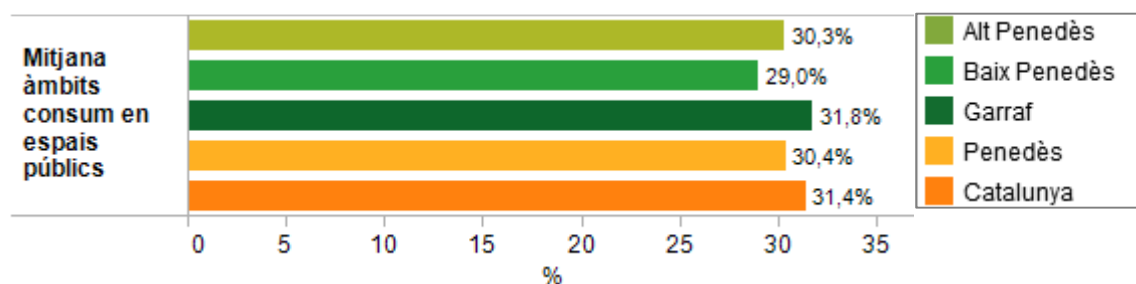
Pel què fa al **consum de cultural en espais públics**, el **Garraf (31,8%)** és el que presenta un índex més alt i que resta per sobre la **mitjana catalana (31,4%)**. L'**Alt Penedès (30,3%)**, i el **Baix Penedès (29%)** resten per sota. El **Penedès (30,4%)** en el seu conjunt resta un punt per sota de la mitjana de totes les comarques de Catalunya.

Gràfic 33 Dieta cultural al Penedès per àmbits de consum individual 2011 (mitjana agregada)²⁷

Font: Elaboració pròpia a partir Dieta Cultural (2011) del Baròmetre de la Cultura i la comunicació

Gràfic 34 Dieta cultural al Penedès per àmbits de consum en espais públics 2011 (mitjana agregada)²⁸

Font: Elaboració pròpia a partir Dieta Cultural (2011) del Baròmetre de la Cultura i la comunicació

²⁷ La mitjana s'ha extret entre tots els àmbits analitzats a la dieta cultural.

²⁸ La mitjana s'ha extret entre tots els àmbits analitzats a la dieta cultural.

7 ACCIÓ CULTURAL AL PENEDÈS

7.1 Festa i cultura popular

La festa i la cultura popular ocupen un lloc destacat en l'acció cultural al Penedès. El calendari festiu marca l'activitat cultural de la majoria de municipis del Penedès. De la mateixa manera les entitats i la participació cultural es concentren, sobretot, al voltant de les activitats festives i la cultura popular.

La recuperació de la cultura popular a Catalunya va tenir lloc durant el procés de democratització de l'estat espanyol, finals dels anys 70 i principis de la dècada dels 80 del segle passat. A molts indrets del Penedès es van mantenir vives les tradicions durant el franquisme, i durant la transició fou un territori especialment actiu en la recuperació de les festes i la cultura popular a Catalunya. Sovint **les festes majors, les entitats, i els esdeveniments festius del Penedès han servit de model** a d'altres municipis on calia crear-los de nou perquè havien desaparegut per complet.

L'any 2010 els castells van ser reconeguts per la UNESCO com a bé cultural patrimoni de la humanitat. Els castells tenen actualment una gran transcendència dins i fora del Penedès. Diades castelleres com la de **Sant Fèlix a Vilafranca, però també la de l'Arboç, la del Vendrell, la de la Bisbal del Penedès, i la de Vilanova i la Geltrú** han esdevingut un focus d'atenció important els darrers anys.

Però també d'altres àmbits de la cultura popular són coneguts arreu com els balls de foc (**Diablers de l'Arboç, els Diablers de Sant Quintí de Mediona, Diablers de Vilanova, Diablers de Vilafranca, i els Diablers de Sitges**) el bestiar, i els balls blancs com el ball de bastons i el ball de gitanes, els balls de cercolets, panderos, entre d'altres.

El calendari festiu però no només es centra en les festes majors, la majoria a l'estiu, sinó també hi ha d'altres festes destacades com el **Carnaval**, especialment el de **Vilanova i la Geltrú i Sitges**. Però també la festa del **most**, la festa de la **verema** que es celebra a moltes poblacions del **Penedès**.

La importància de la festa al Penedès també es fa palesa en el **Catàleg del Patrimoni Festiu de Catalunya**²⁹ en el que hi ha adscrits fins a tres esdeveniments del Penedès:

- **Carnaval de Vilanova i la Geltrú:** festa patrimonial d'interès nacional, amb especial esment a l'Arrivo del carnestoltes, les comparses de les entitats que participen a la guerra de caramels del diumenge, les danses del diumenge i el Moixó Fogué
- **Festa major de l'Arboç:** festa patrimonial d'interès nacional i elements festius patrimonials d'interès nacional el ball de diablers i carretillada, el ball de bastons, els gegants i l'exhibició casteller
- **Festa Major de Vilafranca del Penedès** festa patrimonial d'interès nacional, amb especial esment a la capta, els goigs, l'exhibició casteller, l'entrada de Sant Fèlix a la Basílica de Santa Maria i el seguici amb el drac, ball de diablers, àliga, gegants, nans, cotonines, bastoners, ball de gitanes

I actualment està en procés la **Festa Major de Sant Bartomeu de Sitges**.

²⁹ El Catàleg del Patrimoni Festiu de Catalunya es creà, a través del Decret 389/2006, per a inscriure les festes, manifestacions i celebracions comunitàries així com els elements festius amb vigència arreu de Catalunya. El Decret també regula les mesures per a la protecció i la promoció del nostre patrimoni immaterial més viu. Veure: http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/CPCPTC/09_Arees_dactuacio/Promocio%20i%20Dinamitzacio/Pro-mocio-Estatics/SD_llistaFestesDeclarades.pdf

Altres festes o elements singulars a destacar remarcables al Penedès per la seva singularitat:

- **La Festa de la Fil·loxera a Sant Sadurn d'Anoia**
- **La Festa Major del Vendrell**
- **El Terrazel a Sant Llorenç d'Hortons, espectacle escènic i piromusical**
- **La Pujada del burro al campanar a Santa Fe del Penedès**
- **Els Tres Tombs a Vilanova i la Geltrú**
- **La festa de Corpus a Sitges**
- **La Baixada de Sant Pau a Sant Pere de Ribes**

La poca planificació que requereix i la celebració al carrer i l'espai públic fan de la festa i la cultura **popular un dels àmbits culturals amb més participació**. A la majoria de municipis són les **entitats locals** que estructuraven les seves activitats al voltant de la cultura popular i el calendari festiu. Aquesta circumstància permet afirmar que la festa i la cultura popular han actuat al Penedès com un **aglutinador social**.

Tanmateix el **gran volum d'activitat** que es genera en les Festes Majors han provocat la creació **comissions i patronats** participats per la ciutadania i les entitats que s'encarreguen de l'organització de la festa durant tot l'any. A **Vilanova i la Geltrú** s'ha ritualitzat l'elecció de les persones que formen part de l'organització de la festa major en la figura dels **pabordes**. En la majoria de municipis existeixen aquest tipus d'organitzacions que es renoven any a any, tanmateix a **Vilafranca del Penedès** s'ha creat la fórmula d'una **Fundació** que ha de facilitar la **gestió i captació de recursos** finançament privat per la Festa.

L'interès per la cultura popular al **Penedès** va més enllà, sobretot en el marc de la **música popular i tradicional**. L'**escola de música tradicional i popular de l'Arboç** n'és una mostra, també el **FIMPT** de Vilanova i la Geltrú. Hi ha nombrosos grups i bandes de carrer al voltant de la **gralla**, i d'altres instruments de música tradicional. També lligat a la cultura popular hi els **cors i corals del Penedès i la cantada de Caramelles**, o de la mateixa manera els **grups de teatre i esbarts dansaires**. Ambdós temes es tractaran més endavant en l'apartat d'arts interpretatives

El **Festival de Tradició Oral i Narració (EVA) a Vilafranca del Penedès**, la celebració de les **jornades internacionals folklòriques a Sant Pere de Ribes**, i el cicle **Música a la Vila del Vendrell** també són exemples d'aquest interès per la cultura popular més enllà de la festa.

D'altra banda, el **calendari festiu** al Penedès és potser, **fruit de la tradició, un dels pocs àmbits culturals coordinats a nivell territorial**. Les grans festes majors (concentrades els mesos d'estiu) tendeixen a no coincidir, i **permeten trànsit de públics entre poblacions veïnes i del territori**. A més, els **intercanvis entre colles i balls del Penedès** per actuar a les festes majors del territori són freqüents. Aquestes dues circumstàncies permeten especular sobre **un cert imaginari festiu homogeni al Penedès**.

Al Penedès, però, existeixen altres elements de la cultura popular a destacar: **les puntes de coixí** – que tenen en **l'Arboç** un centre de referència amb un Museu i una cita anual – i els **Pessebres Vivents Parlats** de **Sant Pere de Ribes** i el de les **Gunyoles a Avinyonet del Penedès**, o el de **Torreclavert**.

7.2 Patrimoni i museus

El Penedès és un territori amb un conjunt patrimonial important i singular, tant des del punt de vista històric com artístic. Des del jaciment Paleolític dels Casots a Subirats de la ciutatella de Calafell, fins a únics absis romànics com els de l'església de Sant Martí Sarroca, castells medievals com els d'Olèrdola i Gelida, cases d'època com la Casa Museu Cal Papiol, modernisme a les caves de l'Alt Penedès i al Cau Ferrat de Sitges, les col·leccions d'un dels primers museus de Catalunya la Biblioteca Museu Víctor Balaguer, museus de personatges il·lustres i catalans universals com Àngel Guimerà o Pau Casals ambdós al Vendrell, fins els Espais de Memòria de la Guerra Civil o els aeròdroms del Vesper de la Gloriosa, amb centre al CIARGA de Santa Margarida i els Monjos.

Aquí es destaquen per àmbits aquells elements de més rellevància i amb una major repercussió més enllà de l'àmbit local.

Patrimoni artístic – el Penedès ha estat una terra d'acollida de diferents artistes i col·leccionistes que han deixat el seu llegat. Actualment destaquen:

- **La Biblioteca Museu Víctor Balaguer (Vilanova i la Geltrú):** és un dels museus més antics de Catalunya i compta amb una extensa col·lecció de pintura i escultura dels segles XIX i XX amb autors com Marià Fortuny, Ramon Martí Alsina, Joaquim Vayreda, Joaquim Sorolla, Ramon Casas, Santiago Rusiñol, Joaquim Mir, Isidre Nonell i contemporanis com Josep Guinovart, Joan Hernández Pijoan, Albert Ràfols Casamada, Antonio Saura. El Museu Víctor Balaguer és museu-secció del MNAC i dipòsit del Museu Prado de Madrid, d'aquí que exposi també peces d'autors d'alt nivell com El Greco, Ribera o Rubens. La seva extensa col·lecció abraça també les arts decoratives, l'arqueologia i l'etnologia amb peces egípcies, filipines, orientals i pre-colombines.
- **El Cau Ferrat (Sitges):** va ser la casa-estudi de Santiago Rusiñol, entre les col·leccions presents destaquen dibuixos i pintures dels artistes més destacats de la generació modernista: Ramon Casas, Aleix Clapés, Pere Ferran, Joan Llimona, Arcadi Mas i Fontdevila, Joaquim Miró, Isidre Nonell, Darío de Regoyos, Miquel Utrillo i Ignacio Zuloaga. I també artistes més joves, com Hermen Anglada Camarasa o Picasso. L'art de Rusiñol hi figura en una àmplia gamma de registres que van del realisme al simbolisme. És museu secció del MNAC.
- **El Museu Deu del Vendrell:** és un dels testimonis més importants del col·leccionisme català del segle XX. en una antiga casa senyorial que fou completament remodelada en el seu interior per tal d'acollir a les sales d'exposició les col·leccions de pintura, dibuixos i aquarel·les; escultura; vidre de Nancy i vidre bufat català; ceràmica contemporània, rajoles d'arts i oficis i pots de farmàcia; morters gòtics; mobiliari d'època; art religiós format per peces d'orfebreria, talles religioses, catifes, bacines, casulles, reliquiàries, rosaris...; L'espai més atractiu del Museu Deu és l'anomenat "Sala de les catifes",

Altres centres destacats de patrimoni artístic: **Museu Maricel de Sitges, Museu Josep Cañas de Banyeres del Penedès, o Fundació Apel·les Fenosa del Vendrell,**

Patrimoni històric el Penedès ha estat un territori geoestratègicament important per la seva horografia climatologia i situació. Aquesta circumstància el fa ric en vestigis i un conjunt de patrimoni que expliquen la seva història i la de conjunt de Catalunya.

- **Seu del Museu d'Arqueologia de Catalunya Castell d'Olèrdola** - reuneix un conjunt històric que ofereix restes d'assentaments des de l'edat de bronze fins, al castell fortificat de l'alta edat mitjana. Apart de ser seu del museu d'arqueologia de Catalunya ja el 1931 va ser declarat Bé Cultural d'Interès Nacional per la Generalitat Republicana.
- **Ciutadella Ibèrica de Calafell** és un centre d'arqueologia experimental, una excavació arqueològica on l'usuari pot veure com vivia una comunitat de l'Edat del Ferro fa 2.500 anys. És el primer jaciment arqueològic de la Península Ibèrica objecte d'una reconstrucció a base de tècniques d'arqueologia experimental. S'organitzen multitud d'activitats al voltant del jaciment com el cap de setmana ibèric i les nits ibèriques amb teatralitzacions i ambientacions que atrauen públic d'arreu.
- **Museu del Ferrocarril de Vilanova i la Geltrú** acull una de les col·leccions de ferrocarrils més importants del sud d'Europa. Una col·lecció de més de seixanta vehicles de totes les èpoques, tecnologies i països on en destaquen 28 locomotores de vapor, cotxes de viatgers, màquines dièsel o elèctriques i altres vehicles curiosos.
- **Centre d'Interpretació de l'Aviació Republicana i la Guerra Aèria (CIARGA)** és un equipament museogràfic singular i de referència relacionat amb l'aviació i la guerra civil que s'emplaça a Santa Margarida i els Monjos, a l'espai del Serral dins l'aeròdrom republicà dels Monjos i que formava part del Vesper de la Gloriosa. El CIARGA és un centre de referència de l'aviació i la guerra civil de Catalunya.

Altres centres d'interès: són el **castell de Gelida** (que compte amb un Centre d'Interpretació), el **Castell Sant Martí Sarroca**, el **Castell de Subirats**, i el **Castell de Calafell**, i els **conjunts romànics de les esglésies de l'Alt Penedès i el Baix Penedès**.

Dels anomenats **museus de societat** en destaquen ds que posen èmfasi en el **món del vi i de la vinya** són el **Vinseum de les cultures del Vi a Vilafranca del Penedès** i el **Centre d'Interpretació del Cava de Sant Sadurn d'Anoia**. Ambdós equipaments són els **màxims exponents a Catalunya de museus orientats a la cultura del vi** tan arrelada a casa nostra. Amb una museografia innovadora submergeixen al visitant al món la vinya, el vi el cava.

També existeixen destacats altres espais museografiats que d'interpretació que ajuden a entendre un moment històric determinat o personatge il·lustre. Al Vendrell hi trobem les millors representacions amb la **Vil·la Museu Pau Casals**, **Casa Nadiua de Pau Casals**, **Casa- Museu Àngel Guimerà del Vendrell**. Però també destacaríem els centres dedicats a l'època del romàntic català amb el Centre d'interpretació del Romanticisme a la Masia d'En Cabanyes de Vilanova i la Geltrú, **Museu Romàntic Can Llopis de Sitges**, **Museu Romàntic Can Papiol de Vilanova i la Geltrú**.

Una mostra del ric patrimoni del Penedès és **el nombre d'elements catalogats com a BCIN, un total de 123 pel Penedès**

Taula 9 Bens Catalogats d'Interès Nacional (BCIN) al Penedès 2011

	Monuments, conjunts històrics i altres	Conjunts Històrics	Zones arqueològiques	Zones paleontològiques	Total
Alt Penedès	54	0	5	1	60
Baix Penedès	36		3		39
Garraf	23	1			24
Total	113	1	8	1	123

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques del Departament de Cultura

En l'**inventari de patrimoni** de la Direcció General de Patrimoni del Departament de Cultura hi figuren un total de **2500 elements** entre monuments (edificis, conjunts, etc.), jaciments arqueològics i jaciments paleontològics.

Taula 10 Inventari del patrimoni arquitectònic i arqueològic de Catalunya 2012

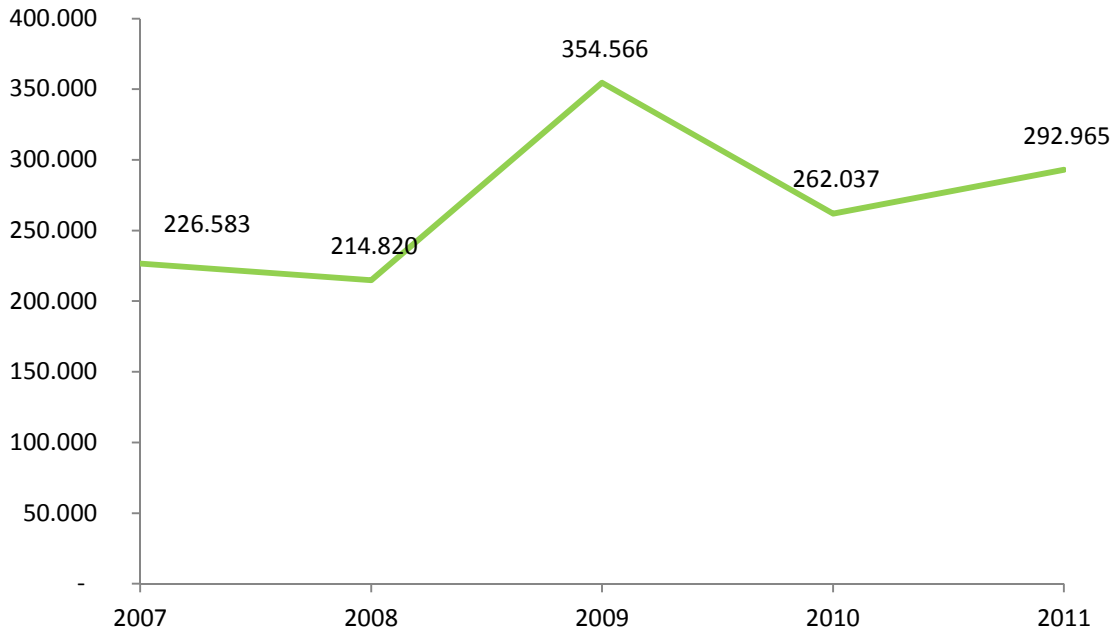
	Nº monuments	Nº jaciments arqueològics	Nº jaciments paleontològics
Alt Penedès	883	603	23
Baix Penedès	347	172	6
Garraf	277	173	16

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques del Departament de Cultura

Segons les **estadístiques del Departament de Cultura** al Penedès hi ha comptabilitzats un total de **10 museus i 18 col·leccions**. Tanmateix és interessant veure com aquestes **centres generen un conjunt d'activitats** més enllà de l'exposició permanent de part de les seves col·leccions. En total el **2011** es van realitzar **167 activitats entre visites guiades, biblioteques-arxius, tallers, audiovisuals, conferències-cursos, rutes-itineraris i altres**.

La **xifra de visitants pel 2011** va ser de i a continuació es pot veure l'evolució dels visitants als darrers anys. L'anàlisi d'aquestes xifres mostra una **tendència creixent**, i el augment i davallades entre 2008 i 2009 i el 2009 i el 2010 són produïdes molt probablement per l'obertura i tancament de diferents centres. Aquest és el cas dels museus de Sitges tancats els darrers dos anys per rehabilitació i nova museïtzació, o la recent reobertura de l'exposició del Vinseum al Palau Reial de Vilafranca del Penedès (octubre 2012).

Gràfic 35 Nombre de visitants als museus del Penedès 2007-2011

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques del Departament de Cultura

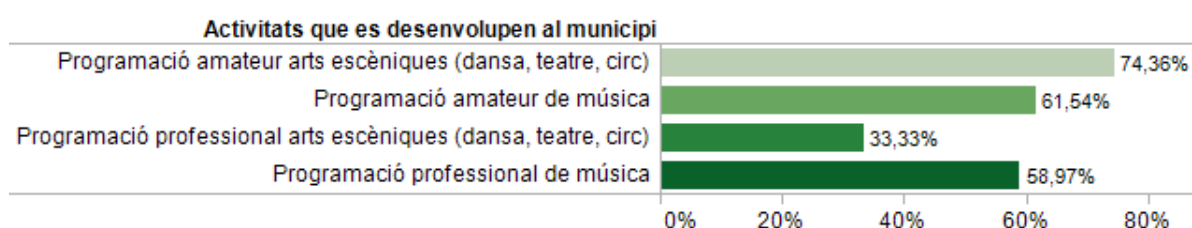
La combinació del **turisme amb els museus i elements patrimonials**, així com totes les activitats que hi estan relacionades és un àmbit en creixement. D'aquesta manera és rellevant com **l'Alt Penedès** ha apostat per **l'enoturisme** la cultura del vi i la vinya com un eix discursiu que articula la seva oferta turística i patrimonial. De la mateixa manera el litoral del **Garraf i Baix Penedès** intenten conjugar un turisme d'oci sol i platja amb el valor afegit d'un patrimoni singular i incomparable.

7.3 Arts interpretatives

Tal com s'ha argumentat a l'apartat metodològic, les arts interpretatives comprenen les arts en viu i engloben la **música en viu**, i **les arts escèniques (dansa, teatre, i circ)**.

La **majoria dels municipis enquestats han manifestat que duen a terme activitats en l'àmbit de les arts escèniques i de la música**. Tanmateix cal diferenciar força el volum d'activitat, la professionalitat, i la programació estable. Així només un **33%** dels enquestats afirma que realitza una **programació professional d'arts escèniques**. En canvi, en la **programació de música**, hi ha igualtat entre l'**amateur** i la **professional**, aquesta circumstància pot trobar l'explicació en què la programació musical es dur a terme més fàcilment en espais públics o informals.

Gràfic 36 Activitat d'Arts Interpretatives als municipis

Font: Elaboració pròpia. Enquesta als municipis del Penedès

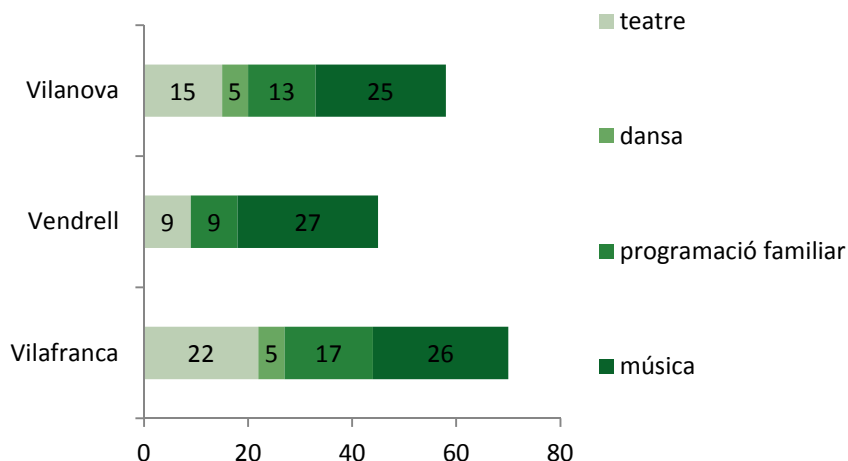
Es pot afirmar que són, sobretot, les **capitals de comarca** qui desenvolupen **programacions estables professionals d'arts escèniques i música**, ja que disposen dels **equipaments especialitzats** per poder-les desenvolupar, i **majors recursos**. En aquest sentit aquestes programacions no es limiten a l'àmbit local sinó que cerquen **públics a nivell comarcal o territorial**.

Les **programacions estables** tendeixen a ser **eclèctiques en àmbits i gèneres**, i es divideixen en **dos semestres** tardor i hivern, primavera i estiu (fins el mes de juny). La retallada en activitat ha obligat també a escurçar les programacions en espectacles, o oferir espectacles de petit format com lectures dramatitzades, o monòlegs. **Vilafranca del Penedès** és la que ofereix una major activitat en música i arts escèniques, tot i que destaca l'activitat en música de l'històric **Auditori Pau Casals** del Vendrell. **Vilanova i la Geltrú**, per volum i com a capital de comarca, ha reduït la seva programació escènica i musical al mínim a causa de la contenció de despesa pública.

Aquestes programacions són deutores dels **circuitos**³⁰ que el **Departament de Cultura i la Diputació de Barcelona** han mantingut fins l'actualitat.

³⁰ Oficina de difusió artística (ODA) té el programa Circuit d'espais escènics que subvenciona part del catxet dels espectacles. L'ODA també ofereix als municipis programes pel desenvolupament de públics i formació específica. El Departament de Cultura té els programes Programa.cat. i el Circuit d'Auditoris que financen una part de la programació als municipis.

Gràfic 37 Recull d'espectacles programats al llarg del 2012

Font: Elaboració pròpia a partir de les temporades primavera-estiu 2012, i tardor-hivern 2012³¹

No hi ha una especialització dels equipaments escènics i musicals al Penedès (en algun gènere, o tipus de programació), la qual cosa no afavoreix un intercanvi de públics dins del territori. Hi ha alguns **cicles especialitzats**, sobretot en l'àmbit de la música. En canvi, és interessant la **coordinació en les programacions de Vilafranca del Penedès i de Vilanova i la Geltrú** per afavorir l'intercanvi de públics i no fer-se la competència dins del territori. És remarcable com a bona pràctica a **l'Anoia**, amb Igualada al cap davant, diversos municipis fan la comunicació conjunta de les programacions sota el projecte **Conca Escena**³². Aquesta iniciativa és interessant perquè permet als municipis més petits i amb menys recursos fer difusió de les activitats que fan.

La programació escènica i musical en la resta de municipis és més **estacional**, o bé concentrada en **cicles i festivals**. En els municipis de menor dimensió sovint la programació professional és de **petit format**, i en ocasions **semi-professional o amateur**.

La **programació familiar** té una presència remarcable a **nivell de municipis mitjans i petits**. És un tipus de programació que ha anat guanyant presència al llarg dels anys, i que té un èxit notable de públic. Destaca el Festival de teatre infantil i juvenil del Vendrell amb 35 edicions celebrades. La Fundació la **Xarxa d'Espectacle Infantil i Juvenil de Catalunya** té presència amb programació a Vilanova i la Geltrú, a Vilafranca del Penedès, i a Sant Llorenç d'Hortons.

En el cas de **Vilafranca del Penedès, el Vendrell, i Vilanova i la Geltrú**, es duen a terme **accions per al desenvolupament de públics**. A Vilanova i la Geltrú existeix **l'Escola de l'espectador**, tallers i conferències especialitzades per aprofundir en els espectacles programats. A Vilafranca i a Vilanova també es duen a terme el programa **Anem al Teatre** dirigit a les escoles i als instituts. impulsat des de l'Oficina de Difusió Artística de la Diputació de Barcelona.

³¹ Veure http://cultura.vilafranca.cat/html/espectacles/prog_actes_prof.html
<http://www.elprincipal.cat/ca/programacio.php> <http://www.auditoripaucasals.cat/> <http://www.tagelvendrell.cat/>

³² Conca Escena està formada per Santa Margarida de Montbui, Igualada, Òdena i Vilanova del Camí.
<http://www.diba.cat/documents/336453/7e2f960c-9abe-4cfb-a8fa-f8a5d47b18ff>

En quant a la **creació i producció** tradicionalment no s'han desenvolupat a fons des de l'àmbit local. Tanmateix des dels municipis, i també al Penedès, **s'ha fomentat i ajudat els grups amateurs o semiprofessionals amb estructures i instruments que els han permès avançar cap a una professionalitat plena**. El Teatre Principal de Vilanova i la Geltrú ha dut a terme alguna **co-producció**, però ha estat quelcom excepcional.

Un cop més, però, són les **capitals de comarca** amb majors recursos qui han desenvolupat més accions al voltant del suport a la **creació i producció** en arts escèniques i música. Fonamentalment aquestes accions passen per **les residències artístiques** amb companyies que s'instal·len als teatres i auditoris per al producció d'algun espectacle. Tant el **Teatre Principal** com el **Teatre Cal Bolet** han estat centres de residència per companyies i artistes de reputació contrastada (Jordi Casanovas, Companyia Flyhart, Sergi López, Toni Albà, entre d'altres).

En quant a la música al **Vendrell** es du a terme un **cicle de joves intèrprets de l'Auditori Pau Casals** on joves talents poden demostrar en concert la seva vàlua, i on normalment actuen les joves orquestres de les escoles i conservatoris del Penedès. També al Vendrell existeix una iniciativa interessant en l'àmbit de la música coordinada amb joventut, **Track**, un concurs per a grups de música emergents que els permet gravar una maqueta i realitzar un concert

En l'àmbit de la música tant a Vilanova i la Geltrú coma Vilafranca existeixen dues orquestres professionals residents amb una activitat notable , **l'Orquestra de Cambra del Garraf** i **l'Orquestra de Cambra del Penedès**.

També cal una menció especial pels grups i formacions amateurs. En arts escèniques existeixen nombrosos grups de teatre en molts municipis del Penedès que representen espectacles al llarg de l'any. Per exemple, A l'Alt Penedès funciona la **Roda de Teatre**, que permet que els quinze grups amateurs puguin fer circular les seves obres per tota la comarca.

Existeixen al Penedès nombrosos grups amateurs d'arts escèniques amb una activitat notable, potser destacaríem la representació dels Pastorets al Vendrell, o l'activitat de l'Elenc Artístic de l'Arboç

Son interessants les dades recollides el 2011 van participar a **Xarxa d'Arts Escèniques Amateurs de Catalunya** i en l que destaquen una nombrosa presència de grups de teatre i corals amateurs per tot el Penedès

Taula 11 Mostra de grups de teatre, esbarts i agrupacions corals al Penedès 2011

	Alt Penedès	Baix Penedès	Garraf	Penedès
Grups de teatre	19	10	5	34
Esbarts	3	5		8
Agrupacions corals	20	12	8	40

Font: Elaboració pròpia a partir de Xarxa d'Arts Escèniques Amateurs de Catalunya 2011

En l'àmbit de la música són les **corals** qui tenen una llarga implantació al conjunt del territori del Penedès fins a 40 en la Xarxa d'Arts Escèniques Amateurs de Catalunya 2011. Hi ha cors i corals **centenàries com el Cor l'Espiga de Cubelles, coral Cor d'Infants del Vendrell, La Societat Coral El Penedèsdes, La Societat L'Agrupació la Intimitat de Gelida, el Cor-Orfeo Calafellenc Societat Coral** i

d'Esbarjo la Margaridoia de Santa Margarida i els Monjos, Societat coral El Raïm de Sant Cugat Sesgarrigues. Destaca la Trobada de Cors de Caramelles de l'Alt i Baix Penedès i Garraf.

També en l'àmbit de la música destaca la gran quantitat de **grups de pop-rock, jazz, flamenc i d'altres gèneres de música moderna** a tot el territori. Un indicador d'aquest moviment és la presència de **diferents grups en l'escena nacional i internacional independent** – Anna Roig i l'Ombre de ton Chien, els Buhos, La Brigada, Tokyo Sex Destruction, per citar només alguns exemples.

Concentrats durant els mesos d'estiu hi ha nombrosos **cicles i festivals de música en viu** a tot el Penedès. Actualment per la seva difusió i repercussió en destaquen sobretot tres: el **Vijazz** que es celebra al juliol a **Vilafranca**, i el **Festival de Música Independent Faraday**, que es celebra a les mateixes dates a **Vilanova i la Geltrú**³³. Finalment, el **Festival Internacional Pau Casals** que des del 1981 es celebra cada estiu al **Vendrell**, i que programa els millors intèrprets i formacions del país i d'arreu del món, amb una especial atenció pel violoncel.

Els darrers deu anys, durant els mesos d'estiu, han proliferat nombrosos cicles i festivals de música, molts d'ells organitzats des d'entitats juvenils que han tingut notable èxit³⁴.

La **crisi econòmica i la manca de recursos** que pateixen molts ajuntaments han fet desaparèixer o reinventar algun festivals. El cas més recent és el del **Festival Internacional de Música Tradicional i Popular de Vilanova i la Geltrú (FIMPT)**. El FIMPT que es portava celebrant cada estiu ininterrompudament des dels anys 80, s'ha transformat en un festival més modest i que s'integra en la programació estable de l'Auditori Eduard Toldrà de Vilanova i la Geltrú

Alguns festivals a destacar:

- **Cicle de música al Castell a Sant Pere de Ribes**
- **Mostra d'espectacles al carrer Olivella**
- **Festival de Música de les Vinyes a Subirats**
- **Música als Castells: Castell de Castellet – Castellet i la Gornal, castell de Penyafort, Santa Margarida i els Monjos, castell de Gelida,**

---

³³ El Festival Faraday ha anunciat que el 2013 serà la darrera edició després de 10 anys i en un moment de màxim èxit de públic i repercussió; el motiu és que segons l'organització han complert el cicle i els objectius que s'havien marcat, i és el moment d'obrir nous projectes. També es podria citar el Vijazz i el Faraday com un exemple de la manca de coordinació de programacions al territori, ja que dos dels festivals de música més potents del Penedès coincideixen el mateix cap de setmana.

³⁴ Un exemple notable en són el Nowa Reggae de Vilanova i la Geltrú organitzat per una entitat del municipi, i els concerts de mitjanit organitzats per les joventuts musicals de Sitges.

7.4 Llibre i Literatura

En l'apartat de **creació literària** cal dir que hi ha nombrosos **escriptors i escriptores del territori** amb notable èxit. Tanmateix aquí es fixa la mirada en iniciatives locals de **suport a la creació**, i aquestes són els premis.

Encara que resta sense vigència si que permet establir una referència, segons un estudi realitzat el **2003 pel Departament de Cultura**³⁵ al Penedès hi havia un **total 30 de premis literaris** repartits de la següent manera: **Alt Penedès (13) Baix Penedès (7) , i Garraf (10)**. Aquests premis abracen diversos gèneres des **relats curts, poesia, i assaig, entre altres**. Destaquen el premi **Mercè Llimona de literatura infantil a Vilanova i la Geltrú**, els **premis la Mar de Lletres a Calafell**, els **premis Sant Jordi al Vendrell**, els **premis Jocs Florals del Pilar de vuit a Vilafranca del Penedès**, o **Ploma d'Or de Sitges** com reconeixement a una trajectòria literària.

En l'aspecte de la producció existeixen **petites editorials al territori** que cerquen línies i públics específics, o que publiquen estudis o autors del territori. Destacaria **l'Editorial el Cep i la Nansa de Vilanova i la Geltrú**, amb una línia infantil el **Gingoler** amb força èxit en l'àmbit nacional. També destacaríem l'editorial **Andana de Vilafranca del Penedès**. Els **llibres de Matrícula de Calafell** que edita llibres de caire històric comarcal. **L'Institut d'Estudis Penedesencs** amb el suport de les institucions també porta a terme una activitat editorial remarcable, sobretot pel què a estudis i treballs de recerca del Penedès.

En la **distribució i difusió** trobem les **llibreries** que actualment s'han convertit en un **centre d'activitat** i més enllà de vendre llibres sovint organitzen trobades amb autors, tallers, entre altres. Segons el **Mapa de llibreries de Catalunya el 2007** hi havia un total de **23 llibreries al Penedès**.

Taula 12 Nombre de Llibreries al Penedès. 2007

	Nº de Llibreries
Alt Penedès	7
Baix Penedès	7
Garraf	9
Total Penedès	23

Font: Estadístiques culturals del Departament de Cultura. Mapa de Llibreries de Catalunya.

Caldria destacar per sobre de tot **l'activitat de les biblioteques**. Un dels equipaments de proximitat més consolidats al Penedès i que desenvolupen un conjunt d'activitats al voltant del **foment de la lectura**. Segurament les activitats amb una major repercussió són els **contacontes i tallers dirigits al públic infantil i familiar**.

³⁵ Veure *Els premis literaris en català i aranès i en castellà a Catalunya anys 2000 2001*

http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/ILC/Documents/Arxiu/publicacions_estudis.htm%20-%20estudipremis.pdf

Una mostra d'aquesta repercussió de les biblioteques és el seu nombre de visitants, **un total de 1.263.968 visitants a les biblioteques del Penedès el 2011.**

Taula 13 Nombre d'inscrits i de visitants a les biblioteques del Penedès (2011)

	inscrits	visitants
Alt Penedès	44.074	321.484
Baix Penedès	121.181	281.947
Garraf	41.549	660.537
Total Penedès	206.804	1.263.968

Font: IDESCAT

A banda hi ha nombroses **activitats vinculades a la literatura**. Destaquen **circuits literaris** que vinculen espais amb passatges o autors (Vilanova, Sitges, Vilafranca, l'Arboç, Sant Sadurní d'Anoia, Gelida, o el Vendrell). Però també activitats originals com el cicle de poesia i cava a Sant Sadurní d'Anoia. Els cicles i festivals literaris més destacats són els següents:

- **Poesia a les Caves – Sant Sadurní d'Anoia**
- **EVA, Festival en Veu Alta – Vilafranca del Penedès**
- **Korrespondencia Poetika – Vilafranca del Penedès**
- **Festa del Poesia - Sitges**
- **Brots de Poesia - Vilanova i la Geltrú**

També cal referència a la participació de Vilanova a través de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer, i el Vendrell a través de la Casa Museu Àngel Guimerà, i el Consorci del Patrimoni de Sitges amb la figura de Santiago Rusiñol. Sitges en el projecte català dels **Espais Escrits – Xarxa del Patrimoni literari Català**³⁶, una de les iniciatives més reeixides de les que han sorgit a Catalunya des de la base cultural.

³⁶ Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català és una associació privada sense ànim de lucre, constituïda amb el suport de la Institució de les Lletres Catalanes l'any 2005, amb l'objectiu d'articular els projectes de custòdia, recerca, i difusió del llegat tangible i intangible dels escriptors de la literatura catalana, per tal de cartografiar el patrimoni literari català a través de les institucions que el vetllen i en promouen la lectura i els estudis.

7.5 Arts visuals

El **Penedès** sempre ha estat una terra **d'acollida d'artistes** atrets per la llum i el clima. Una mostra en són el gran **nombre de col·leccions** que alberguen els museus. En són bons exemples el **Museu Víctor Balaguer, Cau Ferrat de Sitges, però també la Fundació Apel·les Fenosa, o el Museu Josep Cañas.**

Sitges mereix una menció especial en arts visuals fruit d'una tradició que es remunta inicis del segle XX. També caldria nombrar la important **tradició ceramista al Baix Penedès, sobretot al Vendrell.**

Actualment hi ha poques iniciatives de **foment a les arts visuals més enllà d'alguns premis i certàmens artístics.** Destacarien els **Concurs de Pintura Sanvisens i Pere Jou d'Escultura a Sitges, o la Biennal de Ceràmica al Vendrell.** En canvi no existeixen residències com si n'hi ha en d'altres àmbits culturals.

Hi ha **pocs centres públics al Penedès que tenen una programació estable en arts visuals** a través de diferents **exposicions temporals.** Es tracta del **Centre d'Art Contemporani la Sala a Vilanova i la Geltrú, la Sala el Trinitaris a Vilafranca del Penedès, i l'edifici Mirarmar a Sitges, o la Sala Portal el Pardo al Vendrell.** Tanmateix hi d'altres certàmens puntuals força remarcables com la **Biennal de Sant Pere de Riudebitlles, la Fira d'Art de Sitges, la Biennal de Ceràmica al Vendrell, o la Firart de Vilafranca del Penedès.**

Des de l'àmbit privat **l'Obra Social de Caixa Penedès** ha fet de la seva sala a Vilafranca un centre recurrent en exposicions temporals d'arts visuals., però també cal destacar el **Museu d'Art Contemporani de Sitges,** una iniciativa de la **Fundació Stämpfli** amb conveni amb el consistori de la ciutat. O les iniciatives privades com la **galeria Sicart o Palma 12 de Vilafranca del Penedès, i la galeria Ismes a Vilanova i la Geltrú.**

Cal destacar, doncs, **el paper de les galeries d'art com a agents difusors i promotors dels artistes locals.** El **2009 hi havia un total de 13 galeries d'art al Penedès.**

Taula 14 Galeries d'art al Penedès 2009

	2009
Alt Penedès	3
Baix Penedès	1
Garraf	7
Total Penedès	13

Font: Estadístiques Culturals del Departament de Cultura

També hi ha diverses **entitats** actives al voltant de les arts visuals, destaca la iniciativa del Festival de videoart **Videt o la Firart a Vilafranca del Penedès.** També hi ha tallers oberts com el de la ceramista Roser Oter a Santa Oliva o el de la pintora Teresa Baltasar a Llorenç del Penedès.

El **disseny i els serveis creatius (disseny gràfic, moda, etc.)** i serveis de publicitat, arquitectura, etc. responen a una **creativitat funcional i no simbòlica com la resta d'arts**, però s'alimenten i a vegades retroalimenten les **arts visuals**.

Al Penedès destacaria la iniciativa de **Vilanova i la Geltrú amb el Festival Blanc** dedicats al **disseny gràfic** que és un esdeveniment remarcable a nivell de Catalunya dins la seva especialitat. Malgrat que aquí no és subjecte d'estudi també és remarcable **la vinculació de l'Anoia** i sobretot **d'Igualada** amb el sector de la **moda**.

Els **sectors creatius** com el dissenys, l'arquitectura, o la publicitat, el componen majoritàriament **professionals freelance** o **petites estructures**. Aquesta circumstància permet que es pugui tenir una projecció global malgrat treballar des d'un petit municipi. Com a mostra de l'activitat en sectors creatius al Penedès es pot consultar el *Gràfic 30* d'aquest document.

7.6 Audiovisual

L'audiovisual no és un àmbit de l' **atenció les polítiques culturals de difusió d'àmbit local**. Tanmateix al llarg dels anys s'han anat desenvolupant un conjunt **d'iniciatives com cicles i festivals**.

En aquest sentit el **Penedès troba en el Festival de Cinema Fantàstic de Sitges** l'esdeveniment cultural **amb més repercussió i segurament impacte**, aquestes són les dades que facilita el propi festival:

- **PREMSA:**
413 milions de contactes (lectors), amb una quantificació econòmica de 2,5 milions €
- **TELEVISIÓ:**
73,5 milions d'impactes d'audiència, quantificat en 3,4 milions €
- **RADIO:**
12,2 milions d'oients, quantificat en més de 1 milió €
- *Volum informatiu respecte a 2010 ascendeix globalment a un 5%, entre el que destaca l'increment del 22% en TV*
- *Audiència augmenta en tots els mitjans de comunicació una mitjana del 9%*
- *Internacionalització mediàtica: 630 periodistes acreditats, procedents d' Espanya, Estats Units, Mèxic, Regne Unit, França, Alemanya, Suïssa, Holanda, Argentina, Brasil, Itàlia, Japó i Canadà.*
- *110.000 espectadors a les sales i 150.000 visitants totals*
- *700 convidats de la indústria cinematogràfica*

Font: Festival de Cinema Fantàstic de Sitges

Nascut el **1968 el Festival de Cinema de Sitges és el primer festival de cinema fantàstic del món i la manifestació cultural amb més ressò mediàtic de Catalunya**. L'organització del Festival correspon a una fundació integrada per representants de **l'Ajuntament de Sitges, de la Generalitat de Catalunya i d'altres institucions**, com també de diverses associacions i empreses públiques i privades.

El Festival es finança per les aportacions públiques de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Sitges i també, en part, a partir de les aportacions dels patrocinadors i de les companyies i empreses col·laboradores, que veuen en la seva aliança amb el Festival una plataforma excel·lent de projecció i branding.

Al Penedès han sorgit altres iniciatives més modestes però no menys originals com és el cas del **Most Festival**. És un esdeveniment d'abast internacional que recull la millor producció audiovisual relacionada amb la cultura de la vinya, el vi i el cava. Té lloc durant el novembre amb motiu del **Dia Europeu de l'Enoturisme** amb un ampli ventall d'activitats cinematogràfiques i enoturístiques per a tots els públics. A més interessant perquè **el Most té lloc a diferent municipis de l'Alt Penedès aconseguint una major difusió i proximitat**.

En el camp de l'exhibició audiovisual són les sales privades qui duen la iniciativa, a diferència de les arts interpretatives que córrer a càrrec dels teatres públics. La digitalització, la convergència de suports, i internet han anat reduint el nombre d'espectadors a la les sales de cinema els darrers anys.

Taula 15 Sales de cinema en actiu a Penedès 2011

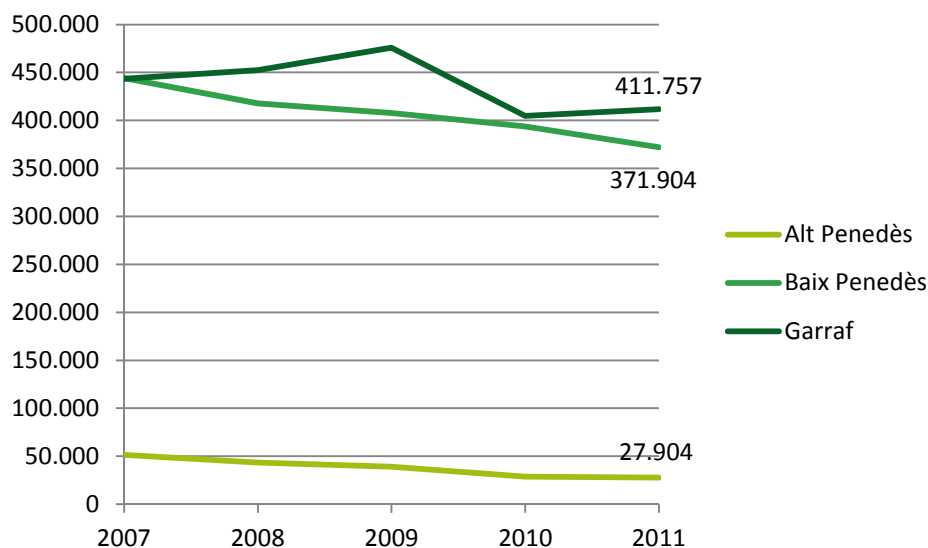
	2011
Alt Penedès	3
Baix Penedès	4
Garraf	4
Total	11

Font: Estadístiques Culturals del Departament de Cultura

Taula 16 Sessions de les sales de cinema en actiu de Penedès 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011
Alt Penedès	1.462	1.256	1.166	1.142	927
Baix Penedès	19.018	19.002	18.730	19.024	19.675
Garraf	16.219	16.136	17.506	19.426	19.859
Total Penedès	36.699	36.394	37.402	39.592	40.461

Gràfic 38 Nombre d'espectadors a les sales de cinema del Penedès 2007-2011

Font: Estadístiques Culturals del Departament de Cultura

Finalment també en l'àmbit creatiu l'audiovisual té en els videojocs i d'altres aplicacions una extensió. Hi ha iniciatives interessants al Penedès com per exemple del Grau mitjà en videojocs de l'EMAID. També en aquest sentit a Vilanova i la Geltrú hi ha l'equipament de Neàpolis que és un centre en el que convergeixen audiovisual i noves tecnologies, i que també funciona com a viver d'empreses d'innovació tecnològica.

7.7 Educació i cultura

La **cultura i educació** són dos àmbits completament imbricats, cal tenir en compte **tres aspectes fonamentals en aquesta relació**:

- **L'interès per la cultura es forja en els individus durant les fases d'aprenentatge d'infància i joventut.** Aquest interès es pot alimentar des de tres fronts distints: **l'àmbit familiar, l'àmbit relacional, i l'àmbit socioeducatiu.**
- El **nivell d'instrucció dels individus** està estretament relacionat amb el **nivell de consum cultural.**
- **La formació artística i les pràctiques amateurs** són àmbits fonamentals per a la cultura i la creació de nous públics en les generacions més joves, però també perquè aquestes pràctiques potencien les capacitats creatives dels individus i alhora aporten benestar i enriquiment tan a les persones com als col·lectius.

7.7.1 Context general de l'educació a Catalunya

Hi ha **tres elements clau** per entendre la **situació de l'educació a Catalunya**, i tots ofereixen uns resultats **clarament inferiors respecte als països europeus i de l'OCDE.** Aquests tres aspectes són:

- **La despesa en educació**
- **L'índex de fracàs escolar**
- **La qualitat avaluable en competències bàsiques**

Els indicadors destaquen que el percentatge de **despesa pública en educació no universitària** respecte del **PIB** està, a **Catalunya**, molt significativament **per sota de la mitjana europea** (3,9%) i fins i tot **espanyola** (3,01%), amb un índex del 2,22%.

Durant els darrers anys, els informes de **l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE)**, de la UNESCO i de la UE, han posat de manifest que la **situació educativa a Catalunya**, està molt lluny del que li correspondria pel seu nivell econòmic, i **té greus deficiències estructurals** més pròpies de països en desenvolupament. **El percentatge de població (entre els 25 i 64 anys) amb els estudis secundaris postobligatoris o superiors acabats és del 53% el 2007 molt per sota de la mitjana europea (70%)³⁷.**

D'altra banda, una altre indicador preocupant és el de **l'abandonament dels estudis entre la població jove.** Aquests indicadors també són clarament negatius respecte els de la mitjana de països de la Unió Europea. **El percentatge de població (entre 18 i 24 anys) que no ha completat la segona etapa de l'educació secundària i no segueix cap tipus d'estudi o formació a Catalunya és del 26% , mentre que a la UE és del 13,5% en dades del 2011³⁸.**

³⁷ Font: Sistema d'Indicadors d'Educació de Catalunya – Generalitat de Catalunya -

<http://www20.gencat.cat/docs/Educacio/Home/Consell%20superior%20d'avalua/Pdf%20i%20altres/Static%20file/indicadors13.pdf>

³⁸ Font: IDESCAT <http://www.idescat.cat/economia/inec?tc=3&id=8307>

Per últim els informes **PISA (Programme for International Student Assessment - Programa Internacional per a l'Avaluació d'Estudiants)** , en la majoria d'indicadors analitzats (comprensió lectora, coneixements científics, etc.) **Catalunya resta per sota de la mitjana dels països de l'OCDE.**

La situació al Penedès és anàloga a la del context general a Catalunya. Aquesta circumstància afecta directament al **desenvolupament cultural i econòmic** del territori amb **importants percentatges** de població amb un **nivell educatiu baix.**

7.7.2 Formació i educació artística al Penedès

Segons la **UNESCO l'educació artística té un impacte decisiu en els nens i les nenes, en el procés d'ensenyament.** De la mateixa manera **la formació artística és un mitjà natural d'aprenentatge en tots els períodes del desenvolupament de la persona.**

L'ensenyament obligatori existeix un dèficit curricular respecte les arts –arts plàstiques, expressió artística i ensenyament musical– i els coneixements relacionats amb la literatura i l'art. D'aquesta manera **la formació en aquests llenguatges artístics es realitza sovint fora de l'àmbit escolar.**

En l'enquesta realitzada als municipis el 54% han respòs que existeix al municipi algun centre en el que es desenvolupa algun tipus de formació artística.

És en l'àmbit de la **formació musical** en el que existeix una major implantació arreu de **Catalunya** i també al **Penedès.** En total al Penedès es compten **8 centres de música registrats** pel **Departament d'Ensenyament** amb **148 professors i un total de 2.139 alumnes.**

Taula 17 Escoles de música per Centres, personal docent i alumnat Curs 2011-2012

	Centres	Professorat	Alumnes
Alt Penedès	4	51	927
Baix Penedès	1	26	392
Garraf	3	71	820
Total Penedès	8	148	2.139

Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta als municipis

En **arts escèniques** existeixen múltiples **centres privats especialitzats en art dramàtic, i dansa,** tanmateix no es disposen de dades.

També existeixen centres dedicats a les **arts plàstiques, visuals i el disseny.** Destaquen **l'Escola Municipal d'Art i Disseny de Vilanova i la Geltrú (EMAID), i l'Arsenal de Vilafranca del Penedès en on hi ha cursos de formació professional de grau mitjà i superior.** **L'Escola Municipal d'Art Apel·les Fenosa del Vendrell** presta gran atenció a l'ensenyament de la **ceràmica.**

7.8 Turisme, i cultura

La **promoció de la cultura** està molt associada a la **promoció del turisme cultural**, ja que totes dues es basen en la **recerca d'un públic que consumeix cultura**. El **turisme cultural** és un tipus específic de manifestació de la cultura així com un tipus específic de manifestació del turisme. Una manifestació turística i cultural cada vegada més definida i amb exigències pròpies tan identificables com les d'altres tipus de turisme, com per exemple el turisme rural o el turisme de sol i platja.

Quant al **turisme cultural**, està aconseguint **modificar els alts índexs d'estacionalitat**, que és una de les tendències negatives associades als llocs de treball que genera el turisme convencional.

L'impacte del turisme en el PIB turístic català ronda l'11%. El turisme a Catalunya s'ha promogut sota diferents **marques** que sovint **no han tingut en compte les dinàmiques locals o territorial**. Per exemple el **Penedès** queda dividit entre **dues marques: Costa de Barcelona, i Costa Daurada**.

En conjunt el **Penedès** disposa d'unes **bones infraestructures turístiques**, la comarca del **Garraf** és la que lidera el **nombre de places amb un total de 14.000**. El total del **Penedès** és de **24.298 places turístiques**. L'**Alt Penedès** disposa d'un major nombre de **places de turisme rural**.

Taula 18 Places turístiques al Penedès 2011

	Alt Penedès	Baix Penedès	Garraf	Total Penedès
Hotels	23	39	64	126
Places d'hotels	808	4.461	5.429	10.698
Càmpings	0	4	6	10
Places de càmpings	0	4.374	8.526	12.900
Turisme rural	63	16	4	83
Places de turisme rural	528	124	48	700
Total Places	1.336	8.959	14.003	24.298

Font Elaboració pròpia a partir d'IDESCAT

A més el **port esportiu de Vilanova i la Geltrú** té una **marina** preparada per acollir iots i embarcacions de luxe de gran calatge. Infraestructura adreçada a atreure un tipus de turisme d'alt poder adquisitiu.

Les **dades d'ocupació turística del juliol 2012 al Penedès són de consolidació malgrat la crisi**. L'**índex d'ocupació ha rondat el 80% igual que la mitjana catalana**. Segons una enquesta de la Diputació de Barcelona³⁹ el **Garraf** amb un **79.46%** és la comarca del **Penedès** amb major **índex d'ocupació hotelera**. L'**Alt Penedès (46,8% d'ocupació hotelera)** també creix amb relació al juliol del 2011, i **s'ha posicionat com la segona comarca amb major ocupació en establiments de turisme rural**, després del Berguedà

Al **Baix Penedès** hi ha la **referència de Calafell**, que al juliol del 2012 va registrar **una ocupació del 75%**, tant d'hotels com d'apartaments turístics.

³⁹ Veure ENQUESTA FLAIX JULIOL 2012 Indicadors d'ocupació turística als allotjaments de la província de Barcelona

D'altra banda, **Sitges** és una de les **marques turístiques més reconegudes de Catalunya** a nivell internacional juntament amb la de Barcelona i la de la Costa Brava. Al Garraf és Sitges el municipi que concentra el major nombre de visitants i també el major nombre de places hoteleres.

A Catalunya, **la pràctica del turisme associat a la cultura i als esdeveniments està cada cop més estès**. Al **Penedès** des de la **Diada de Sant Fèlix** fins al **Festival Internacional de Cinema Fantàstic de Sitges** són bons exemples de la **capacitat d'atracció turística**. Aquest tipus d'esdeveniments tenen un **impacte econòmic al territori i generen externalitats positives**. El Festival de Cinema de Sitges provoca que **apugi el nivell d'ocupació hotelera i els visitants a la ciutat**, de la mateixa manera els darrers anys la **demanda hotelera a Vilanova i la Geltrú** durant el cap de setmana del **Festival de Música Independent Faraday** ha augmentat fins arribar alguns anys al **100% d'ocupació durant el cap de setmana del festival**.

D'aquesta manera **la relació entre cultura i turisme té certs avantatges**: aporta un **turisme més qualitatiu i sostenible, impacte econòmic directe i dinamització comercial** i del sector de **serveis, efectes promocionals a mitjà i llarg termini, suport a la cohesió social de la localitat** i al seu sentiment **d'identitat, i la conservació i difusió del patrimoni local**.

Justament és l'**àmbit patrimonial** és el que més s'ha desenvolupat al llarg d'aquest anys al voltant del **turisme cultural**. El Penedès compta amb **centres museístics** de reconegut prestigi i amb poder d'atracció, i s'han creat **nombroses rutes** que permeten descobrir aquest patrimoni. Alguns exemples són: **Ruta del Romànic – Alt Penedès; Ruta del Modernisme – Alt Penedès; Ruta del romanticisme – Garraf; Espais de Memòria (Guerra Civil) – Alt i Baix Penedès, Garraf**.

Igualment el **Penedès** també té un gran potencial amb el seu patrimoni immaterial vinculat a la **gastronomia**. Els darrers anys s'ha incentivat l'**enoturisme, turisme vinculat al món del vi i de la vinya**. **Enoturisme Penedès** és una iniciativa promoguda des del **Consorci de Turisme de l'Alt Penedès i que compta amb la col·laboració de l'àmbit empresarial**. A partir del Pla Estratègic d'Enoturisme de l'Alt Penedès desenvolupat al llarg dels darrers 5 anys han permès que **Enoturisme Penedès** esdevingui una **referència d'aquest tipus de turisme a Catalunya i a l'Estat espanyol**. Aquesta marca actua sobre tota la DO Penedès i per tant sobre tot el territori, tanmateix la majoria de cellers i allotjaments que hi estan vinculats pertanyen a l'Alt Penedès i alguns al Baix Penedès. És en el marc d'Enoturisme Penedès que Vilafranca es vol promoure com a capital del vi, i com centre de referència a Catalunya amb tot allò relacionat amb el món vitivinícola.

L'**enoturisme** també **entén el territori des d'una perspectiva cultural vinculada al paisatge, les tradicions i al patrimoni**. D'aquesta manera s'han generat multitud d'activitats al voltant del món del vi, des de **fires, fins rutes pels cellers**, però també **activitats estrictament culturals com el Festival Vijazz a Vilafranca, o el Most - Festival Internacional de Cinema del Vi i del Cava**. A més, El **Penedès** concentra tres dels centres patrimonials i d'interpretació de la cultura del vi a Catalunya: el Vinseum el Museu de les cultures del Vi a Catalunya a Vilafranca, el Centre d'Interpretació del Cava a Sant Sadurní d'Anoia, i el Museu de les Caves Codorniu.

En aquest tipus de turisme també hi tenen importància les fires artesanes i relacionades amb el productes locals molt nombroses al Penedès i que se celebren en diferents moments de l'any. També en l'àmbit gastronòmic existeix la ruta del xató promoguda per locals de restauració del Garraf i el Baix Penedès sobretot i que ha gaudit d'un notable èxit els darrers anys. Són nombrosos els productes locals que a banda del vi tenen importància gastronòmica, els més coneguts: l'ànec mut del Penedès, el préssec de d'Ordal, o la gamba de Vilanova i la Geltrú.

Per acabar cal destacar que bona part dels **municipis del Penedès enquestats**, un **68%**, han manifestat que **desenvolupen alguna activitat que mira de vincular turisme i cultura**. De la mateixa manera un **86%** consideren que **el municipi disposa d'elements patrimonials**, i un **83%** **activitats culturals, que generen interès més enllà de l'àmbit local** i que tenen un cert **potencial turístic**.

Si bé es cert que el **turisme és un sector amb un alt potencial al conjunt del Penedès** cal consolidar la **seva vinculació amb la cultura per dotar-lo de valor afegit**. De la mateixa manera caldria que els consorcis, patronats de turisme i consells comarcals miressin de coordinar-se per poder oferir paquets d'activitats que aglutinessin el conjunt del territori penedesenc

8 EQUIPAMENTS CULTURALS

8.1 Mapa d'equipaments

El **mapa d'equipaments** s'ha confeccionat a partir de la **base de dades d'equipaments de la Generalitat de Catalunya**. D'aquesta manera tenim una fotografia força precisa del nombre i tipus d'**equipaments culturals al Penedès al 2012**.

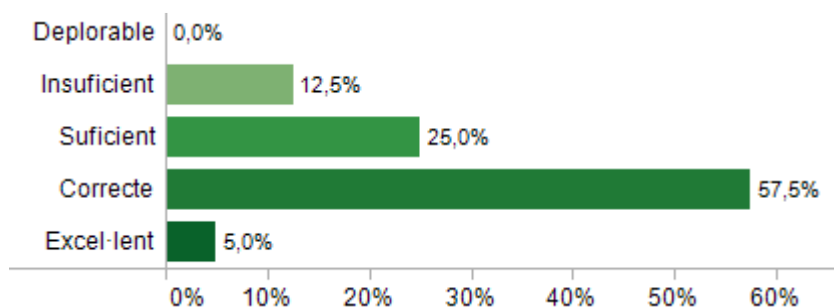
Es distingeixen el següents tipus d'equipaments⁴⁰:

- **Biblioteques**
- **Arxius**
- **Museus, col·leccions centre d'interpretació**
- **Espais escènics (teatres i auditoris)**
- **Centres culturals polivalents (centre cívics, ateneus, casals de cultura, espais d'entitats, etc.)**
- **Espais d'art i sales d'exposició**
- **Altres espais aptes per a ús cultural**

Com a consideració general es pot dir que el **Penedès és un territori molt ben dotat en equipaments culturals**, tant **pel què fa a l'equilibri territorial, com per la varietat i l'estat dels equipaments**.

En l'**enquesta realitzada als municipis davant la qüestió l'estat dels equipaments culturals** al municipi en una escala de l' 1 (estat deplorable) al 5 (estat excel·lent), **hi ha una mitjana de 3,55**. Per tant hi ha una **percepció que l'estat i les condicions dels equipaments són correctes i suficients** per la majoria del territori amb algunes excepcions.

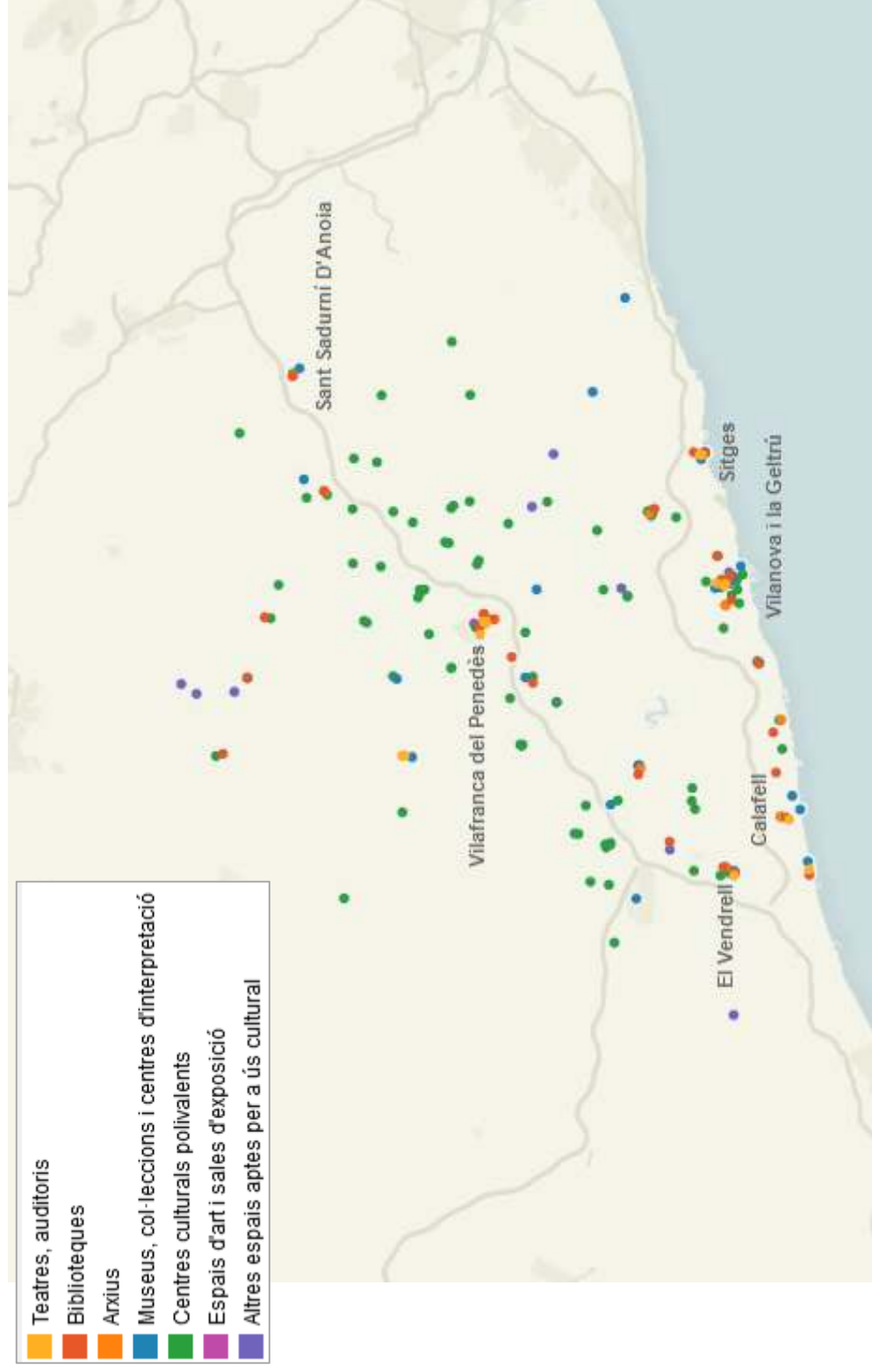
Gràfic 39 Estat dels equipaments culturals al Penedès

Font: Elaboració pròpia. Enquesta als municipis

⁴⁰ Distinció aplicada pel mateix Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Il·lustració 2 Mapa d'equipaments culturals al Penedès

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades d'equipaments de la Generalitat de Catalunya

A simple cop d'ull s'aprecia una **presència majoritària de centres culturals polivalents**, és a dir centres cívics, casals de cultura, ateneus, etc. Aquesta circumstància posa de manifest que gairebé **la pràctica totalitat dels municipis del Penedès disposen d'un espai en unes condicions mínimes** pel desenvolupament d'activitats culturals.

També es pot apreciar una **major concentració d'equipaments culturals als nuclis de població més grans i a les capitals de comarca**. Es veu una **correlació òbvia en nombre d'habitants i nombre d'equipaments**. Vilanova i la Geltrú és el nucli amb més equipaments culturals seguit de Vilafranca del Penedès i el Vendrell.

Il·lustració 3 Mapa de concentració d'equipaments per municipis i comarques

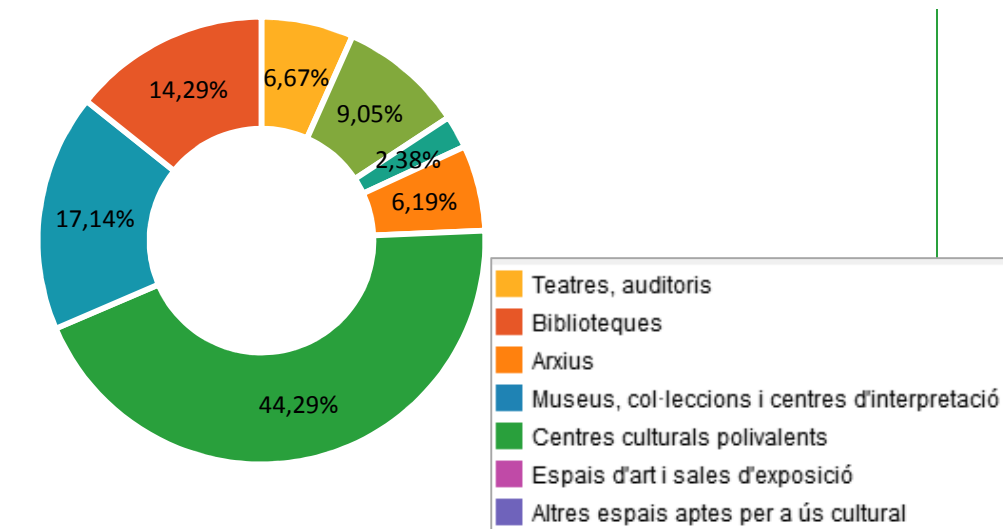
Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades d'equipaments de la Generalitat de Catalunya

8.2 Equipaments culturals (per tipologia)

L'anàlisi dels equipaments culturals per tipologia ens dona com a resultat la presència en la gairebé totalitat dels municipis de centres culturals polivalents. Aquest tipus d'equipaments poden albergar multitud d'activitats i s'adapten perfectament a les programacions culturals de proximitat que hi ha en els municipis petits i mitjans del territori.

Les biblioteques i els museus són els altres equipaments que més implantació tenen al territori. Equipaments més especialitzats com els recintes escènics o els arxius presenten percentatges raonables segons la ratio territorial de població.

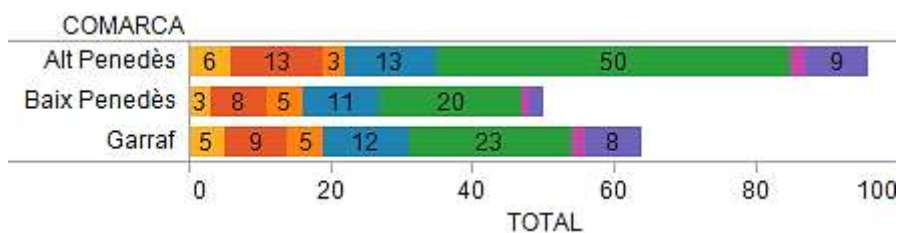
Gràfic 40 Percentatge d'equipaments culturals al Penedès per tipologia

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades d'equipaments de la Generalitat de Catalunya

L'Alt Penedès amb una major concentració de municipis petits disseminats pel territori té una extensa xarxa de centres culturals polivalents i un total de 96 equipaments culturals. El Baix Penedès comptabilitza 50 equipaments culturals. El Garraf té una àmplia i diversificada dotació d'equipaments amb un total de 64 equipaments culturals.

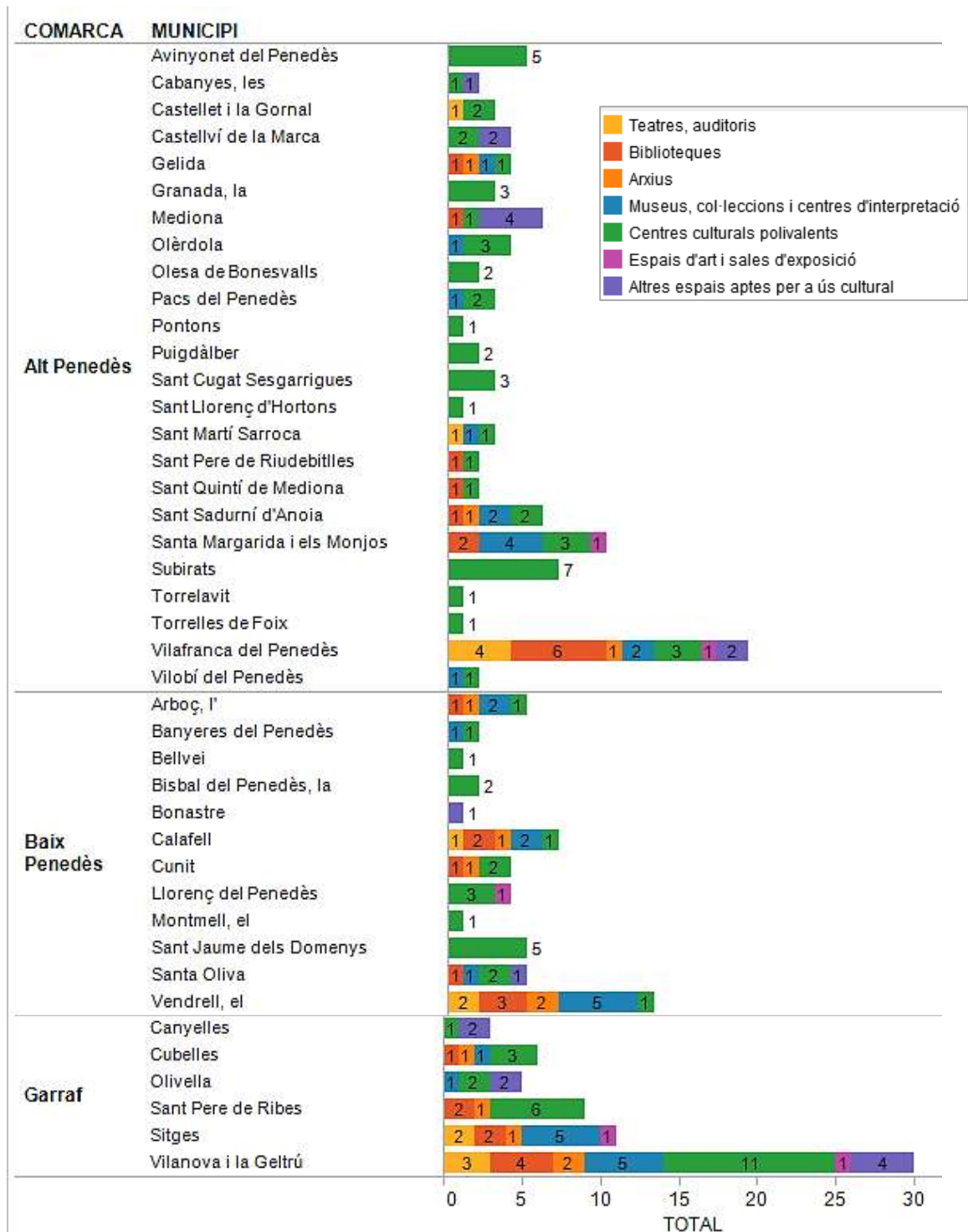
Gràfic 41 Equipaments culturals per tipus i comarca

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades d'equipaments de la Generalitat de Catalunya

LLIBRE BLANC DE LA CULTURA AL PENEDÈS UNA APROXIMACIÓ DIAGNÒSTICA

En la següent relació queda palès aquest equilibri territorial pel què a tipologia i presència d'equipaments culturals.

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades d'equipaments de la Generalitat de Catalunya

8.2.1 Biblioteques i arxius

Ambdós tipus d'equipaments estan **regits per llei pel Parlament de Catalunya**⁴¹. Es pot dir que el fet d'estar reglats ha propiciat que amb els anys existeixi un **equilibri territorial** d'aquest tipus d'equipaments.

El **Mapa de Lectura Pública** estableix tres tipus de biblioteques: **biblioteca filial, biblioteca local i biblioteca central urbana**. Aquesta tipologia, que correspon a cada municipi, és determinada pel nombre d'habitants: **Biblioteca filial (municipis de 3.000 a 5.000 habitants); Biblioteca local (municipis de més de 5.000 habitants); Biblioteca central urbana (municipis de més de 30.000 habitants)**. A les capitals de comarca de Catalunya, una biblioteca exerceix la funció de **biblioteca central comarcal**. Els **serveis bibliotecaris mòbils o bibliobusos** que complementen els serveis de són especialment adequats en zones rurals i suburbanes que no disposen de biblioteca.

El cas dels **arxius** qualsevol població de més de **10.000 habitants** ha de disposar d'un **arxiu local**. A les capitals de comarca també els correspon un arxiu comarcal.

Al Penedès algunes poblacions no han adequat els equipaments als estàndards necessaris que estableixen les lleis, o simplement no disposen d'una biblioteca o arxiu i els correspon segons tram de població. Així segons el **Decret del PECCat**⁴² i la seva memòria hi ha les següents actuacions pendents en els municipis del Penedès:

Comarca	Municipis	Actuacions pendents	
		Arxius	Biblioteques
Alt Penedès	Sant Martí Sarroca		X
	Olèrdola		X
	Subirats		X
Baix Penedès	Santa Oliva		X
	Bisbal del Penedès, la		X
	Vendrell, el		X
	Calafell	X	X
Garraf	Canyelles		X
	Sitges		X
	Vilanova i la Geltrú		X
	Cubelles	X	X
	Sant Pere de Ribes		X

Tanmateix el conjunt del Penedès disposa d'una notable xarxa de biblioteques i arxius.

⁴¹ Llei 4/1993, de 18 març, del Sistema Bibliotecari de Catalunya estableix el Sistema de Lectura Pública, conjunt organitzat de serveis de biblioteca pública de Catalunya, segons el defineix l'article 21 de la *Llei 4/1993, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya* (DOGC núm. 1727, de 29 de març de 1993). El Sistema d'Arxius de Catalunya (SAC) article 16 de la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents precisa que el Sistema d'Arxius de Catalunya (SAC)

⁴² 40/2010, de 16 de març Pla d'equipaments culturals de Catalunya 2010-2020 PECCAT

II·lustració 4 Mapa de Biblioteques del Penedès

Alt Penedès

Baix Penedès

Garraf

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades d'equipaments de la Generalitat de Catalunya

II·l·lustració 5 Mapa d'Arxius del Penedès

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades d'equipaments de la Generalitat de Catalunya

8.2.2 Museus i equipaments patrimonials

El **Penedès** disposa d'un **ric patrimoni històric i artístic** que ha permès la creació de **museus i centres d'interpretació** que el posessin en valor.

Destaquen la xarxa de **museus de Vilanova i la Geltrú, Sitges i El Vendrell**, que disposen d'un ric discurs patrimonial. La **Biblioteca Museu Víctor Balaguer, El Museu del Ferrocarril de Vilanova i la Geltrú, el Cau Ferrat i el Palau Mar i Cel, la Fundació Apel·les Fenosa, el Museu Deu i la Vil·la Casals**, conformen una xarxa museística important.

El **Cau Ferrat de Sitges i la Biblioteca Museu Víctor Balaguer de Vilanova** són **museus secció del Museu Nacional d'Art de Catalunya**.

D'altra banda a l'Alt Penedès, s'han creat coneguts museus al voltant de la **cultura del vi**, el recent reobert **Vinseum Museu de les cultures del vi a Vilafranca**, i el **Centre d'Interpretació del Cava**, i a Sant Sadurn d'Anoia en són els exponents d'aquest gènere a Catalunya.

El patrimoni històric ha donat com a resultat importants centres com el **Castell d'Olèrdola** que pertany al **Museu d'Arqueologia de Catalunya**, o la **Ciudadella Ibèrica de Calafell**.

Taula 19 Relació de museus, col·leccions i centre d'interpretació al Penedès

Comarca	Municipi	Equipament
Alt Penedès	Gelida	Centre d'Interpretació del Castell de Gelida
	Olèrdola	Museu d'arqueologia de Catalunya. Olèrdola
	Pacs del Penedès	Bodegues Torres
	Sant Martí Sarroca	Castell Museu Municipal de Sant Martí Sarroca
	Sant Sadurn d'Anoia	Museu de les Caves Codorniu
		Centre d'Interpretació del Cava
	Sta. Margarida i els Monjos	Molí del Foix
		Castell de Penyafort
		CIARGA
	Subirats	Museu d'Esperanto
Vilafranca del Penedès	Casa de la Festa Major	
	Vinseum. Museu de les cultures del vi de Catalunya	
Vilobí del Penedès	Museu de Geologia	
Baix Penedès	Arboç, l'	Museu de Punes al Coixí de l'Arboç
		Museu el Cau del Tauró
	Banyeres del Penedès	Museu Josep Cañas
	Calafell	Casa museu Carlos Barral
		Museu d'Arqueologia de la Ciutadella Ibèrica de Calafell
	Santa Oliva	Espai Temàtic Eines per a la Construcció
	Vendrell, el	Casa Nàdua de Pau Casals
		Fundació Apel·les Fenosa
		Museu Deu
		Vil·la Casals-Museu Pau Casals
Casa Museu d'Àngel Guimerà		
Garraf	Cubelles	Exposició Permanent del Pallasso Charlie Rivel
	Olivella	Museu monjos budistes Sakya Tashi Ling
	Sitges	La pleta
		Museu del Cau Ferrat
		Museu Maricel
		Museu romàntic Can Llopis
		Fundació Stämfli
	Vilanova i la Geltrú	Biblioteca-museu víctor Balaguer
		Centre d'Interpretació del Romanticisme Manuel de Cabanyes
		Museu del ferrocarril de Catalunya
Museu del Mar		
Museu romàntic Can Papiol		

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades d'equipaments de la Generalitat de Catalunya

8.2.3 Equipaments escènics i musicals

Els **equipaments escènics** són **recintes especialitzats** que requereixen d'una infraestructura i personal adequat per un òptim funcionament. Actualment el recintes escènics a Catalunya també estan regulats per llei. **El Decret 48/2009, de 24 de març, del Sistema Públic d'Equipaments Escènics i Musicals de Catalunya.** Crea el sistema públic d'equipaments escènics i musicals de Catalunya constituït preferentment per equipaments de **titularitat pública**, tot i que també poden formar-ne part equipaments de **titularitat privada** que hagin subscrit un contracte amb ens locals per dur-hi a terme activitats escèniques i musicals de promoció pública. Estableix 5 tipologies d'equipaments, dues d'àmbit nacional i tres d'àmbit local.

Tanmateix aquest decret porta molt menys temps en vigor i no ha tingut la mateixa incidència que el Sistema de Lectura Pública en el cas de les biblioteques.

Al Penedès existeixen **set equipaments plenament dotats i en funcionament**, que tenen un programació estable. Es tracta òbviament dels equipaments de les tres capitals de comarca.

Taula 20 Equipaments escènics al Penedès i aforament (equipaments amb programació estable)

Municipi	Equipament	Aforament
Vilanova i la Geltrú	Teatre Principal	369
	Auditori Eduard Toldrà	400
Vilafranca del Penedès	Teatre Cal Bolet	306
	Auditori Municipal	500
	Teatre del Casal	600
El Vendrell	Teatre Àngel Guimerà	415
	Auditori Pau Casals	404

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades d'equipaments de la Generalitat de Catalunya

Els **quatre teatres** són **històrics** en edificis reformats en els darrers deu anys per poder acollir les programacions escèniques amb millors condicions tècniques. El **teatre Àngel Guimerà** és el més gran de tots i el més recent ser inaugurat el setembre de **2009**, després d'una llarga remodelació de l'antic teatre de La Lira Vendrellenca. El **Teatre Principal** és teatre històric que ha patit varies reformes la darrera també a finals del 2008 després d'un llarg període tancat. El **teatre de Cal Bolet** també és un teatre històric reformat. Els tres teatres són amb escenari de format frontal i a la italiana, tot i que Cal Bolet és el que ofereix més possibilitats de format ja que la platea es configura a partir de diverses grades mòbils. El **Teatre del Casal** és també un teatre històric a la italiana construït a principis del segle XX, és propietat i està gestionat per la Societat La Principal de Vilafranca del Penedès.

L'**auditori Pau Casals** és un equipament musical de mitjà i petit format que neix a inicis dels **anys 80** promogut per la societat civil vendrellenca. L'**Auditori Eduard Toldrà** i l'**Auditori municipal de Vilafranca** són de recent creació. Els tres auditoris són equipaments tècnicament adaptats per l'**audició de música i concerts de petit i mitjà format**.

Els set equipaments estan pensats per una programació de petit i mitjà-gran format. Tanmateix **els seus aforaments i característiques tècniques no permeten programar espectacles de gran format**.

Tampoc hi ha una especialització de la programació. Sí hi hagués una mirada territorial envers els equipaments, segurament caldria un recinte amb un aforament major.

Existeixen d'altres espais escènics al Penedès però no estan dotats tècnicament, o no disposen dels recursos per dur a terme una programació professional estable. Tanmateix **compleixen perfectament la funció de cultura de proximitat per a programacions de petit format o espectacles amateurs** (corals, pastorets, grups de teatre local, etc.). Aquest és el cas de molts centres i ateneus que disposen de sales i escenaris en els que es programen espectacles amateurs o semiprofessionals.

II-lustració 6 Mapa d'Equipaments Escènics i Musicals al Penedès

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades d'equipaments de la Generalitat de Catalunya

8.2.4 Centres culturals polivalents

Els **centres culturals polivalents** són: “una tipologia d’equipaments difícil de sistematitzar i enfocar amb criteris d’estandardització i que sovint tenen altres usos paraculturals (socioeducatius, cívics, recreatius, etc.). Cal dir doncs que és una **categoria que agrupa equipaments força heterogenis**, des de centre cívics creats els anys 90 i 2000, sales multiculturals de recents creació, o històrics ateneus, casinos, casals de cultura. Tot ells tenen una forta implantació al Penedès.

Per aquest motiu **les característiques estructurals, els recursos , i fins i tot l’activitat de cada un d’aquests equipaments és molt variada al llarg del territori**. Tanmateix tots tenen una característica en comú, **la seva polivalència** i el fet de ser **nuclis neuràlgics per la reunió i el desenvolupament de les activitats culturals de proximitat als municipis**. Molts centres culturals polivalents són de **titularitat privada** (sobretot ateneus, sales recreatives, etc.), d’alguna entitat del municipi, però que **mitjançant conveni són equipaments oberts a tota la ciutadania i les entitats**.

Com s’ha esmentat abans els centres culturals polivalents és la categoria més extensa al territori i **representen gairebé el 50% de la relació d’equipaments culturals que aquí es presenten**. En total es comptabilitzen **fins a 93 centres culturals polivalents entre públics i privats**. Els municipis dividits amb més d’un nucli poblacional acostumen a tenir un centre cultural polivalent en cada un dels nuclis. A continuació es detalla una relació d’aquests centres culturals per municipi i comarca.

Taula 21 Relació de Centres Culturals Polivalents a l’Alt Penedès

Comarca	Municipi	Equipament
	Avinyonet del Penedès	Cal Candi
		Centre Cívic Els Gorgs
		Centre Cultural Recreatiu la Parra
		Societat Cultural la Penya
	Cabanyes, les	Centre Cultural i Lúdic
	Castellet i la Gornal	Centre Cívic de Rocallisa
		Centre Cívic les Casetes
	Castellví de la Marca	Societat Cultural i Recreativa de Castellví de la Marca
		Societat Cultural Recreativa la Munienca
	Gelida	Unió Casal Gelidenc
		Centre Cultural
		Centre d’Iniciatives Culturals (CIC)
	Granada, la	Centre Cívic L’Escorxador
		Casa del Cultura
		Centre Cívic La Granada
	Mediona	Societat Cultural i Recreativa
		Centre Cívic de Mediona
	Olèrdola	Casal Molantenc
		Centre Cívic Gatzara
		la Xarxa
Olesa de Bonesvalls	Centre Cívic Olesa	

LLIBRE BLANC DE LA CULTURA AL Penedès UNA APROXIMACIÓ DIAGNÒSTICA

		Centre Cívic Ca N'Olivella/pla del Pèlag
	Pacs del Penedès	Camí de Salimar, 6 Centre Cívic, Antiga Societat
Comarca	Equipament	Municipi
Alt Penedès	Pontons	Centre Cívic Pontons
	Puigdàlber	Centre Cultural i Recreatiu
		Sala Polivalent Alt Penedès
	Sant Cugat Sesgarrigues	Centre Cívic de Sant Cugat Sesgarrigues
		Conjunt Cultural del Sindicat Agrícola
		Patronat de la Biblioteca Parroquial
	Sant Llorenç d'Hortons	Societat Cultural Hortenca
	Sant Martí Sarroca	Societat Cultural i Recreativa El Centre
	Sant Pere de Riudebitlles	Centre Cultural i Recreatiu de Sant Pere de Riudebitlles
	Sant Quintí de Mediona	Associació Cultural i Recreativa El Jardí
	Sant Sadurní d'Anoia	Ateneu Agrícola de Sant Sadurní d'Anoia
		Centre Cívic Vilarnau
	Sta. Margarida i els Monjos	Centre Cultural i Recreatiu Cal Rubió
		Centre Cultural i Recreatiu Rapitenc
		Societat Coral i d'Esbarjo la Margaridoia
	Subirats	Ateneu Ordalenc Subirats
		Casal de Can Batista
		Centre Agrícola de Sant Pau d'Ordal
		Centre Cultural i Recreatiu Ca l'Avi
		Centre Cultural i Recreatiu de Can Cartró
		Ateneu Agrícola de Lavern
		Centre Recreatiu Can Rossell
		Patronat Familiar dels Casots
	Torrelavit	Casal de Cultura de Torrelavit
	Torrelles de Foix	Casal Torrellenc
	Vilafranca del Penedès	Casino Unió Comercial
l'Escorxador		
Societat d'Esbarjo i Cultura la Principal de Vilafranca del Penedès		
Vilobí del Penedès	Centre Cívic Jaume Via	

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades d'equipaments de la Generalitat de Catalunya

Taula 22 Relació de Centres Culturals Polivalents al Baix Penedès

Comarca	Equipament	Municipi
Baix Penedès	Arboç, l'	Casa de Cultura l'Arboç
	Banyeres del Penedès	Centre Cívic Ernest Lluch
	Bellvei	Societat Cultural Recreativa El Casal
	Bisbal del Penedès, la	Centre Cívic La Bisbal
		Societat Cultural i Recreativa Bisbalenca
	Calafell	Casa de Cultura Cal Bolavà
	Cunit	Casal Municipal de Cunit
	Cunit	Masia Cal Cego
	Llorenç del Penedès	Casa de Cultura Municipal de Llorenç del Penedès
		El Centre
		Societat Recreativa i Cultural
	Montmell, el	Local Social de Pinedes Altes
	St. Jaume dels Domenys	Casa de Cultura Sant Jaume del Domenys
		Societat Cultural i Recreativa de la Torregassa
		Societat Cultural i Recreativa de Lletger
		Societat Cultural i Recreativa de Sant Jaume dels Domenys
Societat Cultural i Recreativa del Papiolet		
Santa Oliva	Centre Cívic de les Pedreres	
	Centre Cívic de Sant Jordi	
Vendrell, el	Casal Cívic El Vendrell	

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades d'equipaments de la Generalitat de Catalunya

Taula 23 Relació de Centres Culturals Polivalents al Garraf

Comarca	Equipament	Municipi
Garraf	Canyelles	Sala Multicultural
	Cubelles	Casal de Cultura
		Centre Social i de Dinamització Econòmica
		Societat Recreativa l'Aliança de Cubelles
	Olivella	Centre Recreatiu Municipal 1
		Centre Recreatiu Municipal 3
	Sant Pere de Ribes	Centre Cívic de les Roquetes
		Centre Cívic Puigmoltó
		Centre Cultural l'Escorxador
		Centre Parroquial
		Societat Recreativa i Cultural Ger
		Xulius-Centre Social Ribetà
	Vilanova i la Geltrú	Agrupació de Balls Populars de Vilanova i la Geltrú
		Can Pahissa
		Centre Cívic la Collada-Els Sis Camins
		Centre Cívic la Geltrú
		Centre Cívic la Sardana
		Centre Cívic Mar
		Centre Cívic Molí de Vent
		Centre Cívic Sant Joan
Centre Cívic Tacó		
Foment Vilanoví		
Orfeó Vilanoví		

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades d'equipaments de la Generalitat de Catalunya

8.2.5 Espais d'arts visuals

Aquest tipus d'equipament és el menys estès, ja que es tracta de centres o sales especialitzades en les arts visuals contemporànies. Es compta amb cinc espais d'arts visuals (equipaments públics amb programació estable en arts visuals). Aquesta circumstància és comprensible ja que són uns equipaments amb lògica territorial donada la seva especialització. També cal dir que espais privats com les galeries compleixen també una important funció en la difusió de les arts visuals al territori.

El territori compta amb d'altres sales d'exposició, però no compten amb una programació estable ni professional, més aviat compleixen una funció de programació de proximitat. També hi ha altres espais privats com les galeries o d'altres sales que desenvolupen aquesta funció, fins i tot de vegades mitjançant convenis públics.

8.2.6 Altres espais

És important destacar com la majoria de municipis utilitzen espais com instal·lacions esportives o espais a l'aire lliure per dur a terme activitats de més gran format o aforament.

El clima mediterrani permet que a partir de la primavera les places, carrers, i racons dels pobles i ciutats del Penedès siguin també un terreny de joc important per les activitats culturals.

Aquests altres espais sovint són fonamentals perquè malgrat no reunir les millor condicions tècniques permeten ser solucions pràctiques per a esdeveniments puntuals, o per acostar la cultura a aquells que no s'hi interessen, o per muntar activitats en paratges o indrets singulars dels municipis.

9 DIAGNOSI

9.1 Síntesi territorial

El Penedès és una **entitat amb una forta identitat, amb un pes demogràfic i una cohesió tant social com funcional**; uns aspectes que, al llarg del temps, l'han portat a definir-se com **un àmbit geogràfic, que ultrapassa els límits comarcals**. Hi ha el **compromís polític i l'impuls de la societat civil** per tal de dotar d'instruments que permetin una **planificació i un desenvolupament supramunicipal al territori**.

Tanmateix **des de l'exterior, i les administracions provincials i autonòmica, no sempre es percep el Penedès com un subjecte amb identitat pròpia**. D'aquesta manera queda diluït en les dinàmiques provincials o en demarcacions territorials que l'ultrapassen.

El territori ocupa una **posició geoestratègica immillorable**, a cavall de **Barcelona i Tarragona** recorre el litoral i la depressió Prelitoral Catalana. Limita amb **l'Anoia pel nord, amb el Baix Llobregat per l'est, i amb l'Alt Camp i el Tarragonès per l'oest**. Es tracta d'un territori amb una important façana marítima i una plana que s'estén a l'interior clivellada per importants vies de comunicació i el conreu majoritari de la vinya.

Les **comunicacions per carretera i ferrocarril són immillorables** i tracen dues línies paral·leles dins del territori. Tanmateix existeixen **mancances estructurals en els serveis de rodalies i les connexions amb transport públic entre les diferents poblacions del territori del Penedès**. Cal destacar la infraestructura de **l'eix diagonal, c-15**, com una via que millor la comunicació de Vilafranca a Vilanova, és a dir de l'interior (Bages i Anoia), amb la costa. També destaca la presència del **port comercial, pesquer i esportiu de Vilanova i la Geltrú**.

Les **realitat sociodemogràfiques del Penedès tenen trets conjunts** sobretot si s'analitzen les **dinàmiques de les capitals de comarca**, o bé, si s'analitzen **les dinàmiques que hi ha a l'interior on la població és més dispersa, respecte del litoral molt més densament poblat**. En general hi ha una tendència de **l'envelliment de la població** amb una base de la piràmide de població estreta i un sostre ampli. Aquesta circumstància pot tenir efectes en un futur a mitjà o llarg termini, amb una bona part de la població dependent i necessitada d'atenció.

Penedès ha estat una terra d'acollida que ha rebut els darrers anys **immigració internacional** d'una banda però, sobretot, hi hagut un predomini **en el creixement de les migracions interiors de curt abast, realitzades en el context dels anomenats moviments de dispersió metropolitana**. El **creixement ocorregut al llarg de la primera dècada del 2000 s'ha estancat**.

El creixement de la població ha afectat sovint el paisatge i la pressió sobre els paratges rurals i naturals. Seria bo poder comptar amb **l'existència d'una planificació supramunicipal per contrarestar els efectes de la creixent pressió urbanística**.

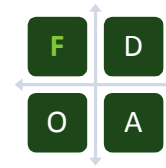
El **Penedès és un espai econòmic divers amb un pes important de la indústria** l'Alt Penedès i dels serveis a les comarques costaneres; sobretot els relacionats amb el turisme i l'activitat residencial. Justament la crisi en els sectors clau del model de desenvolupament econòmic dels darrers anys, centrat en el consum i la construcció. **Cal un procés de transformació de l'activitat productiva** vers les **TIC** i l'economia del coneixement, i aprofitar la posició geoestratègica immillorable i el potencial del turisme de qualitat.

Les tres comarques **són les pitjors situades en els índexs d'atur (al voltant del 20%) respecte del conjunt de Catalunya a finals del 2012**. L'Alt Penedès és la comarca que ha resistit millor la crisi ja que disposa d'un sector industrial i vitivinícola important. Els Baix Penedès i Garraf orientats als sectors de la construcció i serveis residencials han sofert molt més la crisi i la destrucció d'ocupació. En general, **manquen al Penedès activitats d'alt valor afegit** per tal de tenir una major productivitat i competitivitat coma territori.

També és remarcable que els indicadors referents als **nivells d'instrucció de la població**. La comarca millor situada és el Garraf, tanmateix no tradueix la formació de la població amb iniciatives de valor afegit o en empenedoria. L'Alt Penedès i el Baix Penedès presenten en conjunt un perfil de població poc qualificats. També cal dir, que **la dinàmica general a Catalunya és la fuga de talent per la manca d'oportunitats laborals**.

9.2 Síntesi cultural - DAFO

ANÀLISI INTERNA

ANÀLISI EXTERNA

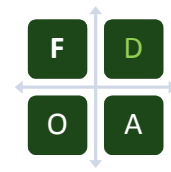
9.2.1 Fortaleses:

- El Penedès és un territori molt culturalment mot actiu, i és un referent a nivell de Catalunya en múltiples àmbits artístics i culturals.
- El paisatge del Penedès, com a factor d'identitat cultural. La vinya i el vi com a nucli de l'imaginari col·lectiu.
- Hi ha una **gran tradició artística** reconeguts artistes, actors, escriptors, i músics.
- Destaca una **consolidada diversitat cultural**, diversitat d'estils de vida i de visons del món. **La importància creixent de la cultura com a factor de cohesió social en un context de canvi poblacional.**
- **Existeix una gran quantitat i diversitat d'oferta cultural**
- **Una certa homogeneïtat en les polítiques culturals locals en conjunt de municipis del Penedès.** Aquest fet es deu bàsicament en que les necessitats i les possibilitats d'acció dels municipis envers la cultura és molt semblant
- La majoria **d'ajuntaments del Penedès són els agents públics més actius** en matèria de cultura, desenvolupen polítiques en el marc del dret als ciutadans a accedir a la cultura a través d'àrees o regidories específiques. També els ajuntaments impulsen gran nombre d'activitats.
- Els **ajuntaments més grans i amb més recursos disposen d'estructures especialitzades** en cultura, i amb **personal dedicat exclusivament a la matèria**
- Les activitats relacionades amb la **festa tradicional i la cultura popular (100% dels municipis enquestats)**. Tanmateix hi ha un conjunt d'activitats com el **Servei de Biblioteca i accés a la informació (97%)**, o la **difusió del patrimoni local(79%)**, o les **activitats de cultura de proximitat (100%)** que són majoritàriament promogudes des dels propis ajuntaments i amb una gran implantació als municipis del Penedès
- **Hi ha una forta implantació del món associatiu en la cultura del Penedès, amb una llarga tradició, d'un alt dinamisme i nivell de proactivitat.** Les entitats complementen l'oferta cultural pública amb les seves activitats. **El gruix del moviment associatiu al Penedès es genera principalment al voltant de les festes tradicionals i la cultura popular.** Tanmateix també hi ha entitats històriques com les societats i ateneus, o entitats dedicades als àmbits culturals més diversos, així com a l'estudi del patrimoni i la cultura locals
- **Existeix un variada oferta de mitjans de comunicació (tan ràdios, com televisions, com premsa), algun d'ells d'àmbit territorial del Penedès**

- El consum cultural individual (llibres, música, videojocs) al Penedès està per sobre la mitjana catalana, només l'Alt Penedès presenta un índex força inferior.
- Hi ha una consolidada implantació en pràctiques culturals amateurs sobretot en l'àmbit de la música, el cant coral amb una forta tradició, el teatre i la dansa, entre altres.
- La festa i la cultura popular ocupen un lloc destacat en l'acció cultural al Penedès. El calendari festiu marca l'activitat cultural de la majoria de municipis del Penedès. El Penedès són un referent històric en cultura popular en diferents àmbits . Aquesta circumstància ve avalada per la creixent importància del fet casteller tant a Catalunya com a l'exterior, i per la presència **Catàleg del Patrimoni Festiu de Catalunya del Carnaval de Vilanova, Festa major de l'Arboç, Festa Major de Vilafranca del Penedès.**
- El **cicle festiu** està organitzat des de les **entitats i la societat civil** amb el suport de les institucions públiques. Aquest fet comporta que sigui un àmbit amb una **gran participació** a tots els nivells i amb tota mena de recursos, amb un **fort component identitari** i de **cohesió social**. També es pot dir que hi ha un cert **imaginari festiu homogeni a nivell del Penedès**.
- **Existeix un conjunt patrimonial important i singular tant des del punt de vista històric com artístic.** Alguns exemples més destacats i amb major projecció exterior són:
  - **La Biblioteca Museu Víctor Balaguer (Vilanova i la Geltrú)**
  - **El Cau Ferrat (Sitges)**
  - **El Museu Deu del Vendrell**
  - **Seu del Museu d'Arqueologia de Catalunya Castell d'Olèrdola**
  - **Ciudadella Ibèrica de Calafell**
  - **Museu del Ferrocarril de Vilanova i la Geltrú**
  - **Centre d'Interpretació de l'Aviació Republicana i la Guerra Aèria (CIARGA)**
  - **Vinseum de les cultures del Vi a Vilafranca del Penedès**
  - **Centre d'Interpretació del Cava de Sant Sadurní d'Anoia.**
- Una mostra del ric patrimoni del Penedès és el **nombre d'elements catalogats com a BCIN**, un total de 123 pel Penedès
- La **majoria dels municipis enquestats han manifestat que duen a terme activitats en l'àmbit de les arts escèniques i de la música.** Hi ha **programacions estables** a les capitals de comarca i **programació de proximitat** en la majoria de municipis del Penedès. Aquestes programacions es complementen amb **cicles i festivals específics** sobretot durant els mesos d'estiu.
- **Existència d'una coordinació en les programacions de Vilafranca del Penedès i de Vilanova i la Geltrú; seria convenient estendre aquesta coordinació amb el Vendrell i Igualada. També hi ha coordinació consolidada entre entitats culturals de l'àmbit del cant coral, i de la festa i la cultura popular.**
- La **programació familiar** té una presència remarcable a tot el conjunt del territori.

- **Hi ha una notable presència de festivals amb prestigi nacional i internacional** tenen impacte en el sector turístic local – Vijazz, Faraday, el Festival Internacional Pau Casals, i sobretot el Festival Internacional de Cinema Fantàstic de Sitges.
- Existeixen iniciatives enfocades en l'àmbit de les **indústries creatives** vehiculades a través **l'equipament Neàpolis i l'EMAID** (audiovisual, telecomunicacions disseny i vídeo jocs).
- **Hi ha una important xarxa de biblioteques i arxius. En el cas de les biblioteques hi ha un elevat grau d'activitat i presència de públic.**
- **Existència d'algunes editorials força actives editen continguts d'alt interès local**
- **Diferents iniciatives que vinculen la literatura, els autors locals, i el territori. Àngel Guimerà, Santiago Rusiñol, i Víctor Balaguer, són alguns noms il·lustres, però també existeixen iniciatives com en poesia i en narrativa oral.**
- El **Penedès** sempre ha estat una terra **d'acollida d'artistes. Sitges** mereix una menció especial en arts visuals fruit d'una tradició que es remunta inicis del segle XX. També caldria nombrar la important **tradició ceramista al Baix Penedès, sobretot al Vendrell**
- **Presència de centres públics i privats al Penedès que tenen una programació estable en arts visuals** sobretot concentrats a la es capitals de comarques. També hi ha iniciatives interessants com la Biennal de Sant Pere de Riudebitlles, la Fira d'Art de Sitges, la Firart de Vilafranca del Penedès o el festival Videt.
- En l'**enquesta realitzada als municipis el 54% han respòs que existeix al municipi algun centre en el que es desenvolupa algun tipus de formació artística.** L'àmbit musical és el que està més implantat , **però també hi ha centres d'ensenyament reglat dedicats a les arts plàstiques, visuals i el disseny.**
- En conjunt el **Penedès** disposa d'unes **bones infraestructures turístiques**, la comarca del **Garraf** és la que lidera el **nombre de places amb un total de 14.000.** El total del **Penedès** és de **24.298 places turístiques.** L'**Alt Penedès** disposa d'un major nombre de **places de turisme rural.**
- **Sitges** és una de les **marques turístiques més reconegudes de Catalunya**
- Hi ha la presència **d'esdeveniments culturals amb alta capacitat d'atracció turística i generació d'impacte econòmic i externalitats positives:** Festival de Cinema Fantàstic de Sitges, festivals de música, festes majors i carnavals
- La **consolidació de l'Enoturisme Penedès** com una referència d'aquest tipus de turisme a Catalunya i a tot l'estat espanyol
- Existeix una **notable dotació d'equipaments culturals en un estat correcte pel desenvolupament de les activitats, amb algunes excepcions. Destaca la important xarxa de centres culturals polivalents per tot el territori** com a referent cultural de proximitat

ANÀLISI INTERNA

ANÀLISI EXTERNA

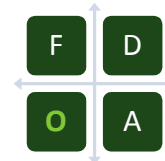
9.2.2 Debilitats:

- **Manca d'un instrument, organització supramunicipal** per tal de coordinar les polítiques culturals i la planificació al territori, com per exemple seria una vegueria pròpia pel Penedès.
- Segurament les **limitacions de finançament, administratives i polítiques, dificulten noves perspectives en les polítiques culturals locals.**
- **Manca una coordinació entre les diferents administracions** i no queda clara la planificació territorial en cultura. La divisió del Penedès en dues províncies dificulta sovint iniciatives o polítiques transversals al territori.
- **Diferències notables entre les polítiques i accions, així com el finançament de la Diputació de Tarragona a ver el Baix Penedès, enfront les de la Diputació de Barcelona amb les comarques del Garraf i l'Alt Penedès.**
- **Falta d'una coordinació real i d'un poder polític efectiu per part dels consells comarcals.**
- **Rigidesa de l'estructura administrativa cultural local.** Poca capacitat d'adaptació i model de gestió basat en el corporativisme.
- **Els municipis de menor dimensió els tècnics municipals no tenen personal dedicat exclusivament a cultura,** sovint els tècnics sobrecarregats de tasques tiren endavant projectes més per vocació i activisme que no per voluntat política
- **Manca d'informació i transparència per part de les institucions públiques envers les polítiques i accions culturals.** Manca de publicació d'informes i dades sobre els públics des dels ajuntaments i les regidories de cultura.
- **Comunicació poc efectiva** de les iniciatives i l'oferta cultural. Poc aprofitament dels nous instruments com les xarxes socials. Manca de consolidació de portals o agendes culturals tan a nivell municipal com territorial
- **Poca participació dels agents culturals, socials, i econòmics locals en la planificació cultural,** a diferència del que si succeeix en l'organització i planificació del cycle festiu.
- **Manca de consolidació del mecenatge cultural** sobretot al Garraf i al Baix Penedès
- **El consum cultural en espais públics (espectacles, cinema, concerts, exposicions) està al Penedès per sota la mitjana catalana ,** només el Garraf resta per sobre.
- **La creació artística i la producció mai no han estat una prioritat en el marc de les polítiques culturals locals.** S'han dut a terme accions puntuals de forma no sistemàtica i concentrades en les capitals de comarca.

- També cal apuntar que **malgrat el potencial dels museus i el patrimoni del Penedès hi ha una manca de projecció exterior**, i també de coordinació entre les diferents iniciatives i discursos patrimonials existents.
- **No hi ha una especialització dels equipaments escènics i musicals al Penedès**(en algun gènere, o tipus de programació), la qual cosa **no afavoreix un intercanvi de públics** dins del territori.
- La programació escènica i musical en els municipis petits és més aviat **estacional i concentrada als mesos d'estiu**
- **Manca d'un espai escènic i musical** amb condicions tècniques i d'aforament per poder oferir espectacles escènics i musicals de **gran format**.
- **L'audiovisual** no és un àmbit de l'atenció **les polítiques culturals de difusió d'àmbit local, i hi ha un descens estructural a nivell de Catalunya i nivell global d'espectadors a les sales de cinema**.
- **Dispersió i fuga de nous talents creatius** per la manca d'espais i de suport a la creació
- **Manca d'una marca conjunta per tal de projectar-se i promocionar-se a l'exterior**, dispersió entre les diferents marques turístiques de Costa de Barcelona i Costa Daurada
- **Manca de consolidació del turisme cultural al conjunt del territori**, poc aprofitament del potencial del patrimoni i esdeveniments culturals de referència per tal de projectar-se a l'exterior
- **Mancances a nivell de difusió i projecció d'aquests equipaments**, ja que, en general, existeix un **desconeixement de la totalitat dels equipaments existents disponibles i de les seves potencialitats d'ús**, cosa que crea duplicitats en les programacions i serveis.

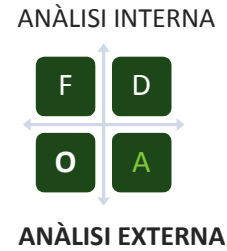
ANÀLISI INTERNA

ANÀLISI EXTERNA

9.2.3 Oportunitats:

- **Assumpció que les polítiques culturals han de ser coordinades de forma transversal amb cultura** vers altres àrees com promoció econòmica, serveis socials,...
- Dels municipis enquestats **el 97% creu oportú que hi hagi polítiques i accions coordinades entre els municipis del Penedès l'àmbit de la cultura**
- **Noves iniciatives sorgides en l'àmbit dels mitjans de comunicació i internet** amb una clara perspectiva territorial
- **Noves tecnologies i les activitats relacionades amb les indústries creatives**
- **Noves fórmules de finançament basades en el crowdfunding i el micromecenatge**
- **Proximitat de l'Anoia gran dinamisme cultural d'Igualada**, i on cal destacar la tradició de la moda com un indústria creativa vinculada a la cultura.
- **Proximitat de Barcelona per tal d'atreure turisme de caps de setmana** de l'àmbit metropolità
- Tendència a pagar per productes que ofereixen **experiències extraordinàries**, mentre que els continguts i serveis als quals es pot accedir des de casa tendeixen a la **gratuïtat**.
- **Percepció exterior positiva del Penedès com una territori amb una identitat pròpia dinàmica, i actiu en termes culturals.**
- **Aprofitar l'èxit del fet casteller per donar a conèixer les festes i tradicions del Penedès** en el seu conjunt a l'exterior, i atraure turisme cultural.
- Aprofitar la consolidació de l'enoturisme per fer una plena implantació al conjunt del territori
- **Aprofitar la crisi per modernitzar l'administració pública i els serveis culturals públics** a través de fórmules més dinàmiques i eficients, i alhora transparents
- **Aprofitar la crisi per un canvi de la política de la subsidiarietat assumida per moltes entitats locals i organitzacions.**
- **Predisposició política en hi hagi polítiques i accions coordinades entre els municipis del Penedès l'àmbit de la cultura.**
- **Candidatura de Vilafranca del Penedès com a capital de la cultura catalana pel 2015**

9.2.4 Amenaces:

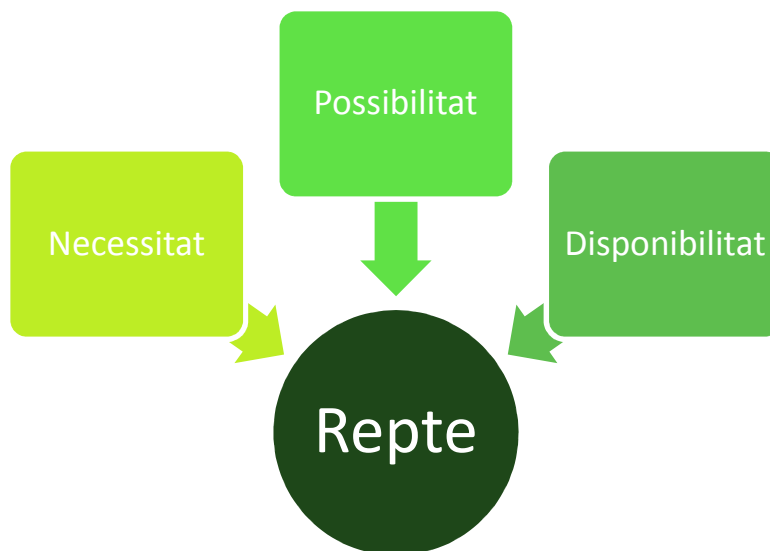
- **Proximitat de l'oferta cultural de Barcelona** que pot atraure els públics locals fora del Penedès.
- **Disminució/desaparició dels ajuts públics de les administracions públiques vers les administracions locals i les organitzacions.**
- **Congelació de les inversions en equipaments culturals**
- **Desequilibris entre l'oferta (en gran nombre) i la limitació de la demanda al territori (limitada)**
- **Competència per una capitalitat cultural** a nivell territorial entre les diferents capitals del Penedès
- **La importància del cicle festiu i la cultura popular sovint provoca desajustos en els recursos per altres àmbits de la cultura**
- Desencís per la reclamació d'una **vegueria pròpia pel Penedès**. Només un **26%** dels enquestats. Sobretot perquè la vegueria seria l'instrument polític que podria permetre una planificació conjunta menys atomitzada de les polítiques culturals al territori.
- **Pèrdua de pes específic de l'Obra Social de la Caixa Penedès envers el projectes culturals** en la seva fusió en d'altres grups financers
- **L'atomització de l'oferta cultural** pot provocar una **dispersió dels esforços en finançament i també en l'atracció de públics**. Cal diferenciar aquelles accions i projectes prioritaris i amb major potencial i viabilitat tan social com econòmica.

10 Identificació de reptes

A partir de les matrius DAFO es poden identificar un conjunt de reptes. Els reptes es defineixen per una relació triple:

- Allò que cal fer - **NECESSITAT**
- Allò que és possible fer - **POSSIBILITAT**
- Allò que hi ha disposició de fer – **DISPONIBILITAT**

Il·lustració 7. Conceptualització de repte

Font: Elaboració pròpia

10.1 Reptes generals del Penedès

El repte és fer del Penedès una territori singular, modern i socialment just perquè aparegui com a referent a nivell regional, a nivell de Catalunya, i es conegui internacionalment.

La majoria de reptes que aquí s'uncien

Aquest repte està associat a un conjunt de factors detectats en l'anàlisi i que aquí es sintetitzen:

- Adopció d'una **activitat productiva enfocada a la nova economia** amb capacitat d'accedir al mercat global i de generar llocs de treball.
- **Model de territori capaç de relacionar-se internament i obrir-se al seu entorn.** Ser Penedès significa anar enllà dels límits administratius establerts.
- Els territoris dels segle XXI han de tendir cap un equilibri sostenible; cal per tant una **planificació conjunta**:
  - **Territorial** – un territori cohesionat i equilibrat
  - **Econòmic** – una ciutat autosuficient amb capacitat de generar recursos
  - **Social** – igualtat de drets i deures de totes les persones, evitant l'estandarització en un model de convivència en què tothom se senti còmode.
  - **Medi ambiental** – respecte i cura de l'entorn natural i rural, el paisatge com un valor singular que cal cuidar i mantenir
  - **Cultura i coneixement** – Els territoris culturalment actius i amb sectors econòmics d'alt valor afegit atrauen més talent i es perceben amb una major qualitat de vida i benestar.

10.2 Reptes Culturals de Penedès

El repte és fer del Penedès un territori de referència cultural, amb capacitat d'atracció pel seu patrimoni i la seva oferta cultural, destacar-ne i donar-ne a conèixer les seves singularitats a la ciutadania, al territori, i al món.

Aquest repte està associat a un conjunt de factors detectats en l'anàlisi i que aquí es sintetitzen:

- Coordinació i planificació conjunta en diferents àmbits cercant l'equilibri entre les necessitats de cada municipi i la sostenibilitat territorial, buscant complementaritats:
  - Coordinació inter-municipal de l'oferta i les programacions culturals per evitar una competència entre agents del mateix territori i facilitar l'intercanvi de públics.
  - Tendir cap a una certa especialització de les programacions i equipaments d'abast territorial.
  - Comunicació conjunta de l'oferta cultural i de programacions per tal d'afavorir l'intercanvi de públics a l'interior del territori, i per tal d'oferir un producte potent i de qualitat pel turisme cultural
  - Comercialització conjunta de l'oferta cultural de referència (museus, programacions escèniques i musicals, etc.) per poder afavorir un intercanvi de públics, un major accés i diversitat. Iniciatives com descomptes, abonaments i packs d'abats territorial.
  - Mancomunació de serveis i equipaments culturals entre municipis aplicant sinèrgies de treball, afavorint els intercanvis i la producció cultural conjunta.
- Major participació i cohesió de tots els agents culturals en les polítiques culturals i els òrgans de planificació culturals
- **Situar la cultura com un motor econòmic** capaç de generar recursos i activitat per la ciutat afavorint l'emprenedoria en sectors creatius i d'alt valor afegit
- **Facilitar l'accés a la cultura**, intentar trencar les barreres el consum que poden provocar l'exclusió de grups socials
- Cercar noves modalitats de gestió més eficients que s'adaptin a les necessitats d'immediatesa i agilitat que requereix la prestació de serveis culturals
- Cercar fórmules de col·laboració entre l'administració i la iniciativa privada en la prestació de serveis culturals d'interès públic.
- Impulsar una marca conjunta per afavorir la percepció interior i exterior de la cultura, afavorir l'enoturisme i el turisme cultural

11 BIBLIOGRAFIA I FONTS CONSULTADES

- ACTIVA PROSPECT, *Índex ADEG 2011 de competitivitat territorial*, ADEG, 2012
- ARNABAT, R (ed) *El Penedès a la Catalunya del segle XXI*, Institut d'Estudis Penedesencs, 2010
- BOURDIEU, P. *La distinció: Criterio y bases sociales del gusto*. Madrid: Taurus. 2004.
- CAMBRA DE COMERÇ DE BARCELONA, *El potencial econòmic del turisme A l'Alt Penedès, el Baix Llobregat i el Garraf*, Cambra de Comerç de Barcelona, 2010
- CASANOVA, LL, TORRENTS, E. *Immigració internacional i població estrangera a les comarques del Penedès, 1991- 2008: una aproximació demogràfica*, Institut d'Estudis Penedesencs, Institut Ramon Muntaner, 2010
- CONSELL NACIONAL DE LA CULTURA I DE LES ARTS, *Informe anual sobre l'estat de la Cultura i de les Arts a Catalunya 2011*, Generalitat de Catalunya 2012
- DEPARTAMENT DE CULTURA, *Estadístiques Culturals de Catalunya 2012*, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, 2012
- DEPARTAMENT DE CULTURA, *Estadístiques culturals de Catalunya. 2009 Mapes comarcals*, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, 2009
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA, *Fòrum de regidors i regidores de cultura Grup de Treball: Polítiques de suport a la creació local*, Diputació de Barcelona. 2009
- ROSELLÓ, D, *La cooperació entre ateneus i ens locals Per una cultura del segle XXI Els acords possibles sobre la propietat i l'ús d'equipaments escènics*, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, 2009
- DEPARTAMENT DE CULTURA I MITJANS DE COMUNICACIÓ, *PECCAT Pla d'Equipament Culturals de Catalunya 2010-2020*. Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya 2010
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA, *Equipaments escènics: l'acord entre ajuntaments i entitats* Diputació de Barcelona. 2008
- FUNDACIÓ AUDIÈNCIES DE LA CULTURA I LA COMUNICACIÓ, *Baròmetre de la Cultura i la Comunicació. La dieta cultural dels catalans 2011*, Fundació Audiències de la Cultura i la Comunicació, 2012
- MANITO, F. *Cultura i estratègia de ciutat. La centralitat del sector cultural a l'agenda local*. Generalitat de Catalunya, 2008
- PASCUAL, J. *Políticas culturales para la diversidad cultural*, UNESCO,CGLU Ajuntament de Barcelona, 2007
- RAUSELL, P (dir), *Cultura. Estrategia para el desarrollo local*, Cutlura y Desarrollo Col. Agencia Española de Cooperación Internacional, 2007
- RIUS, J, *Els Contractes programa dels equipaments culturals. Governança, eficiència i retorn social del sistema públic d'equipaments culturals de Catalunya*, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, 2010
- RODRÍGUEZ, A. *La sociedad de la cultura*. Ariel, Barcelona, 2007.

VILLARROYA, A. *Informe de política Cultural Catalunya. Metodologia del Consell d'Europa*. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2011.

VVAA. *Pla Estratègic pel Penedès, Informe de Diagnosi*, Fundació Pro Penedès, 2010

Webs consultades:

AJUNTAMENTS:

Albinyana	La Bisbal del Penedès	Sitges
Avinyonet del Penedès	La Granada	St. Cugat Sesgarrigues
Banyeres del Penedès	L'Arboç	St. Jaume dels Domenys
Bellvei	Les Cabanyes	St. Llorenç d'Hortons
Bonastre	Llorenç del Penedès	St. Pere de Ribes
Calafell	Masllorenç	St. Pere de Riudebitlles
Canyelles	Mediona	St. Quintí de Mediona
Castellet i la Gornal	Olèrdola	St. Sadurní d'Anoia
Castellví de la Marca	Olesa de Bonesvalls	Sta. Margarida i els Monjos
Cubelles	Olivella	Subirats
Cunit	Pacs del Penedès	Torrelavit
El Montmell	Pontons	Torrelles de Foix
El Pla del Penedès	Puigdàlber	Vilafranca del Penedès
El Vendrell	Sant Martí Sarroca	Vilanova i la Geltrú
Font-Rubí	Santa Fe del Penedès	Vilobí del Penedès
Gelida	Santa Oliva	

ADEG - <http://www.adeg.cat>

CONSELL COMARCAL ALT PENEDÈS www.ccapenedes.com

CONSELL COMARCAL BAIX PENEDÈS <http://www.ccbp.cat/>

CONSELL COMARCAL DEL GARRAF <http://www.ccgarraf.cat/>

CULTURA PENEDÈS <http://www.culturapenedes.cat/>

DADES OBERTES. GENERALITAT DE CATALUNYA www20.gencat.cat/portal/site/dadesobertes

DEPARTAMENT DE CULTURA – CERCADOR D'EQUIPAMENTS

<http://www20.gencat.cat/portal/site/Equipaments/menuitem.49a220521d2e0f92e8017010b0c0e1a0/?vgnnextoid=ca298b8279284110VgnVCM1000000b0c1e0aRCD&vgnnextchannel=ca298b8279284110VgnVCM1000000b0c1e0aRCD&vgnnextfmt=default>

IDESCAT, Fitxes municipals <http://www.idescat.cat/>

PENEDÈS CULTURA <http://www.penedescultura.cat/>

12 RELACIÓ DE TAULES I GRÀFICS

Il·lustracions:

Il·lustració 1. Agents culturals	9
Il·lustració 1 Mapa d'equipaments culturals al Penedès.....	91
Il·lustració 2 Mapa de concentració d'equipaments per municipis i comarques.....	92
Il·lustració 3 Mapa de Biblioteques del Penedès.....	96
Il·lustració 4 Mapa d'Arxius del Penedès.....	97
Il·lustració 5 Mapa d'Equipaments Escènics i Musicals al Penedès.....	100
Il·lustració 6. Conceptualització de reptes	115

Taules

Taula 1 Municipis del Penedès per trams de població	12
Taula 2 Destinacions interurbanes al Penedès 2011 (en valors absoluts i %)	21
Taula 3 Despesa pública en cultura a Catalunya 2009-2010 (Milers d'euros).....	43
Taula 4 Ens de gestió especialitzada al Penedès	49
Taula 5 Pressupostos municipals en cultura 2012– capitals de comarca del Penedès	52
Taula 6 Entitats històriques del Penedès.....	56
Taula 7 Relació d'emissores de ràdio al Penedès	61
Taula 8 Relació de mitjans de premsa escrita al Penedès 2012	62
Taula 9 Bens Catalogats d'Interès Nacional (BCIN) al Penedès 2011	73
Taula 10 Inventari del patrimoni arquitectònic i arqueològic de Catalunya 2012	73
Taula 11 Mostra de grups de teatre, esbarts i agrupacions corals al Penedès 2011	77
Taula 12 Nombre de Llibreries al Penedès. 2007	79
Taula 13 Nombre d'inscrits i de visitants a les biblioteques del Penedès (2011).....	80
Taula 14 Galeries d'art al Penedès 2009	81
Taula 15 Sales de cinema en actiu a Penedès 2011.....	84
Taula 16 Sessions de les sales de cinema en actiu de Penedès 2007-2011.....	84
Taula 17 Escoles de música per Centres, personal docent i alumnat Curs 2011-2012	86
Taula 18 Places turístiques al Penedès 2011.....	87
Taula 19 Relació de museus, col·leccions i centre d'interpretació al Penedès	98
Taula 20 Equipaments escènics al Penedès i aforament.....	99
Taula 21 Relació de Centres Culturals Polivalents a l'Alt Penedès	101
Taula 22 Relació de Centres Culturals Polivalents al Baix Penedès	103
Taula 23 Relació de Centres Culturals Polivalents al Garraf.....	104

Gràfics

Gràfic 1 Perfil individual en la resposta de les enquestes als municipis.....	13
Gràfic 2 Desplaçaments interurbans al Penedès 2011 (per comarques)	21
Gràfic 3. Població al Penedès 2011 (per comarques).....	25
Gràfic 4. Evolució de la població al Penedès 2000-2011 (per comarques)	25
Gràfic 5Evolució del creixement de població al Penedès 2000-2011.....	26
Gràfic 6 Nombre de població al Penedès 2011 (per municipis)	27
Gràfic 7 Piràmide de població al Penedès 2011 (per sexe i edat)	28
Gràfic 8 Estructura de la població al Penedès 2011 (per sexe, edat, i comarques)	28
Gràfic 9 Origen de la població al Penedès per naixement 2011.....	29
Gràfic 10 Origen de la població al Penedès per naixement 2011 (per comarques).....	29
Gràfic 11 Evolució de la immigració al Penedès 2004-2011 (per comarques)	30
Gràfic 12 Evolució de persones residents a l'estranger Penedès 2009-2011 (per comarques)	31
Gràfic 13 Saldo migratori – migració interna – al Penedès 2004-2011	31
Gràfic 14. Activitat econòmica al Penedès 2011	32
Gràfic 15 Activitat econòmica al Penedès 2011 (per comarques).....	33
Gràfic 16 Atur al Penedès per Sexes i comarques 2011	35
Gràfic 17 Nivell d'instrucció al Penedès 2007.....	35
Gràfic 18 Nivell d'instrucció al Penedès 2007 (per comarques)	36
Gràfic 19 Domini del català al Penedès 2007	36
Gràfic 20 Domini del català al Penedès 2007 (per comarques).....	37
Gràfic 21 Percentatge de despesa pública en cultura a Catalunya 2009 i 2010 (per administracions)	43
Gràfic 22 Polítiques culturals locals als municipis del Penedès.....	50
Gràfic 23 Nombre de treballadors públics amb tasques relacionades amb l'àmbit cultural	51
Gràfic 24 Pressupost municipal de cultura 2012 comparat amb l'anterior (2011) i amb el vinent (2013)	53
Gràfic 25 Tipus d' activitats culturals als municipis	54
Gràfic 26 Prioritats per la coordinació en Cultura en l'àmbit del Penedès	55
Gràfic 27 Entitats al Penedès per tipologia (%)	58
Gràfic 28 Entitats al Penedès per tipologia i comarca.....	58
Gràfic 29 Mostra empreses culturals al Penedès	63
Gràfic 30 Mostra empreses creatives al Penedès	64
Gràfic 31 Consum cultural dels catalans (%)	65
Gràfic 32 Dieta cultural al Penedès per àmbits 2011	67
Gràfic 33 Dieta cultural al Penedès per àmbits de consum individual 2011 (mitjana agregada).....	68
Gràfic 34 Dieta cultural al Penedès per àmbits de consum en espais públics 2011 (mitjana agregada) ...	68
Gràfic 35 Nombre de visitants als museus del Penedès 2007-2011.....	74
Gràfic 36 Activitat d'Arts Interpretatives als municipis	75
Gràfic 37 Recull d'espectacles programats al llarg del 2012	76
Gràfic 38 Nombre d'espectadors a les sales de cinema del Penedès 2007-2011	84
Gràfic 39 Estat dels equipaments culturals al Penedès.....	90
Gràfic 40 Percentatge d'equipaments culturals al Penedès per tipologia	93
Gràfic 41 Equipaments culturals per tipus i comarca.....	93

13 ANNEX